

173649

**HABER YAZIM KURALLARININ
ULUSAL YAYIN YAPAN
TELEVİZYON KANALLARINDA
KULLANILMASINA YÖNELİK DURUM SAPTAMASI**

**Funda ERZURUM
(Yüksek Lisans Tezi)**

Eskişehir- 2003

**HABER YAZIM KURALLARININ
ULUSAL YAYIN YAPAN TELEVİZYON KANALLARINDA
KULANILMASINA YÖNELİK DURUM SAPTAMASI**

Funda ERZURUM

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Basın Yayın Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Nazmi ULUTAK**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eylül 2003**

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

HABER YAZIM KURALLARININ ULUSAL YAYIN YAPAN TELEVİZYON KANALLARINDA KULANILMASINA YÖNELİK DURUM SAPTAMASI

Funda ERZURUM

Basın ve Yayıncılık Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül 2003

Danışman: Prof. Dr. Nazmi ULUTAK

Televizyon çağımızın en yaygın kullanılan ve en etkili kitle iletişim aracıdır. Haber almak insanoğlunun varolduğu günden bu yana en temel gereksinimlerinden biri olmuştur. Mağara resimleri ile başlayan bilgi ve haber iletme süreci günümüzde kitle iletişim araçları ile daha geniş kitlelere ve uzağa ulaşmayı olanaklı hale getirmiştir. Haber verilirken verilen haberin anlaşılabilmesi için bazı özellikleri taşıması ve haberin belli kurallara uyularak şekillendirilmesi gerekmektedir. Televizyon haberinde haber yazma kurallarının kullanılıp kullanılmadığının tespiti amaçlı bu çalışmada Türkiye’de ulusal yayın yapan televizyon haber kanallarının tümü ele alınarak incelenmiştir.

Literatür taraması yöntemiyle elde edilen kuramsal bölümde, haberin tanımı, haberin temel nitelikleri, haber değeri kavramı, bir kitle iletişim aracı olarak televizyon ve televizyon haberciliği kavramlarına yer verilmiştir.

Uygulama kısmında ise Türkiye’de ulusal yayın yapan beş televizyon haber kanalı ele alınmış ve bu kanalların ana haberlerinin incelenmesi sonucu haber yazım kurallarına uyulduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Sözcükler : Televizyon, Televizyon Haberleri, Haber, Haber Yazım Kuralları, ATV, Kanal D

ABSTRACT**STATEMENT OF THE USAGE OF NEWS WRITING TECHNIQUES ON
NATIONAL TELEVISION CHANNELS****Funda ERZURUM**

Press and Publication Major

Anadolu University Institute of Social Sciences, September 2003

Advisor : Prof. Dr. Nazmi ULUTAK

Television is the most widely used, and effective mass communication way. Reaching the news is one of the most important need since human being exists. The process of giving information and news begins with the cave figures and continues by mass communication. While giving news there are some rules and features to be conform to and news should be shaped by using some definite rules. This study aims to expose that if the news writing rules are used for television news or not. This study covers Television News Channel which are broadcasting nationally in Turkey.

In the theoretical part of the study; definition of news, main characteristics of news, news value, television and television news is evaluated by examining the written material about the field.

In the practical part of the study; five television news channels which are broadcasting nationally in Turkey has taken and the prime time news has been analysed.

Key Words : Television, Television News, News, News Writing Techniques, ATV, Kanal D

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Funda ERZURUM'un “Haber Yazım Kurallarının Türkiye’de Ulusal Yayın Yapan Televizyon Kanallarında Kullanılmasına Yönelik Durum Saptaması” başlıklı tezi 12 Eylül 2003 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Basın ve Yayın Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Nazmi ULUTAK
Üye : Doç.Dr.Ali Murat VURAL
Üye : Yrd.Doç.Dr.Hakan UĞURLU

Prof.Dr.Nurhan AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	ii
ABSTRACT.....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖZGEÇMİŞ	v
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
 1. GİRİŞ	 1
1.1. Problem	10
1.1.1. Haber.....	11
1.1.1.1.Haber Tanımı ve Haber Değeri Kavramı	11
1.1.2. Haberin Temel Nitelikleri	20
1.1.2.1. Doğruluk	20
1.1.2.2. Tarafsızlık	21
1.1.2.3. Anındalık	24
1.1.2.4. İlgı Çekicilik	26
1.1.2.5. Anlaşılabilirlik	27
1.1.2.6. Zamanlılık	29
1.1.2.7. Yakınlık	30
1.1.2.8. Önemlilik	31
1.1.3. Haber Yazımında Kullanılan Kurallar	32
1.1.3.1. Ters Piramit Kuralı	35
1.1.3.2. Düz Piramit Kuralı	39
1.1.3.3. Dörtgen Kuralı	41
1.1.3.4. Konuşma Dili Kuralı	44
1.1.3.5. Serbest Yazım Kuralı	45
1.1.4. Televizyon	47

1.1.4.1. Televizyonun Tarihsel ve Teknolojik Gelişimi	47
1.1.4.2. Televizyonun Toplum Üzerindeki Etkisi	50
1.1.4.3. Televizyon Haberciliği	53
1.1.4.3.1. Televizyon İçin Haber Yazmak	58
1.1.4.3.2. Televizyon Haber Program Türleri	59
1.2. Amaç	61
1.3. Önem	61
1.4. Varsayımlar	62
1.5. Sınırlılıklar	62
1.6. Tanımlar	63
2. YÖNTEM	64
2.1. Araştırma Modeli	64
2.2. Evren ve Örneklem	64
2.3. Değişkenlerin Tanıtılması ve Verilerin Toplanması	65
2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması	67
2.4.1. Haberlerin Haberin Konusuna Göre Dağılımının İncelenmesi	67
2.4.2. Haberlerin Haberin Kaynağına Göre Dağılımının İncelenmesi	68
2.4.3. Haberlerin 5N1K Öğelerini İçermesi Bakımından Dağılımının İncelenmesi	68
2.4.4. Haberlerin Haberin Girişi Bakımından Dağılımının İncelenmesi	70
2.4.5. Haberlerin Haber Metninin Özellikleri Bakımından Dağılımının İncelenmesi	72
2.4.6. Haberlerin Haberin Sunum Özellikleri Bakımından Dağılımının İncelenmesi	74

3. SONUÇ VE ÖNERİLER	76
3.1. Sonuç	76
3.2. Öneriler	77
EKLER	78
KAYNAKÇA	97

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Haberlerin 5 N 1K Öğeleri Bakımından Frekans Dağılımı.....	69
Tablo 2. Haberin Girişi Bakımından Frekans Dağılımı.....	70
Tablo 3. Haber Metninin Özellikleri Bakımından Frekans Dağılımı.....	72
Tablo 4. Haberin Sunum Özellikleri Bakımından Frekans Dağılımı	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Temel Haber Modeli.....	33
Şekil 2. Ters Piramit Haber Yazma Kuralı	36
Şekil 3. Düz Piramit Haber Yazma Kuralı	40
Şekil 4. Dörtgen Haber Yazma Kuralı	42
Şekil 5. Konuşma Dili Haber Yazım Kuralı	45
Şekil 6. Serbest Yazım Kuralı	46
Şekil 7. Haberlerin Haberin Konusuna Göre Dağılımının İncelenmesi	67
Şekil 8. Haberlerin Haberin Kaynağına Göre Dağılımının İncelenmesi	68

1. GİRİŞ

Kitle iletişim araçları içerisinde üzerine en fazla konuşulan araç televizyondur. Televizyon doğası gereği bir çok kitle iletişim aracının özelliğini bünyesinde barındırmaktadır, hem bireysel hem de toplumsal yaşamda kendisini gösteren en önemli kültürel kurumdur.¹ Çağdaş toplumlardaki en yaygın ve en etkin kültür üretme makinesidir olarak tanımlanmaktadır. 19. yüzyılın ortalarında batılı ülkelerin sanayileşmelerini tamamlamalarıyla birlikte kitle kültürü olgusu, içinde yaşadığımız yüzyılda çeşitli elektronik araçlar aracılığıyla yaşadığımız çağa damgasını vurabilecek güce erişmiştir.² Sanayileşme öncesi dönemde hemen hemen tüm toplumlarda, üreticisi ve tüketicisi aynı kişilerden oluşan kültür ürünleri bugün yığınsal olarak üretilmekte ve tüketilmektedir. Günümüzde kültür ürünlerinin üretim biçimleri de tüketim biçimleri de temelden değişime uğramaktadır. .

Televizyon çağdaş kültürün somut bir örneğidir ve toplumsal olaylardan soyutlanamamaktadır. Bir yanıla kültürel yapının (ve üretimin) ayrılmaz bir parçası olarak ele alınabilirken, diğer yanıla kitle iletişim araçları arasında eğlencenin en çok yüceltiildiği yapı olarak da incelenebilmekte ve buların yanı sıra uluslararası (iletişim- sermaye) boyutu olan ulusal bir kurum olarak da ele alınabilmektedir.³ Televizyonun hızlı gelişimi ve öneminin artması kişisel, toplumsal kültürel ve siyasal gelişmelerin sonucu olarak görölmektedir. Toplumdaki iletişim eksikliği de insanları bu yeni iletişim şekline yönlendirmektedir. Geniş izler kitleye sahip bir kitle iletişim aracıdır, izler kitesine gerçekliği farklı bir yönünden algılama şekli sunmakta, kendine özgü, yeni bir anlatım tarzı oluşturmaktadır.

¹ Yusuf Kaplan, **Televizyon** (İstanbul: Ağaç Yayıncılık, 1992) s. 15.

² Yusuf Kaplan, "A.g.e.", s. 9.

³ Patricia Holland, **The Television Handbook** (New York: Routledge, 1977) s. 3.

Televizyon bazı kuramcılar tarafından telgraf ve fotoğrafın başlattığı geleneğin bir devamı olarak görülmektedir.⁴ Telgraf iletilen bilgiyi bağlamından kopartarak basitleştirmekte, daha kolay iletilebilir, içerikten arındırılmış ve genelleştirilmiş bilgiye dönüştürmektedir. Telgrafta kullanılan dil, enformasyon içeriği üzerinde etkili olmuştur; bilgi birbirinden ayrıştırılmakta ve bağımsız iletiler halinde popülerize edilmektedir.⁵ Tarihsel gelişime bakılarak değerlendirme yapılacak olsaydı, televizyonun yazılı kültürün mirasını alarak yola devam etmesi gerektiği sonucuna ulaşılmalıydı, ancak televizyonun sadece yazılı kültür ve sonrasının söylemini değil, sözlü kültürün söylem özelliklerini de bünyesine aldığı gözlemlenmektedir. Kısaca kendinden önceki bütün kitle iletişim araçlarının ve iletişim alanındaki gelişmelerin bir sentezidir. Televizyonun, kültürün her alanında bulunmasının nedeni de budur, insanlar sadece bir şey için değil bir çok ihtiyaçlarını gidermek için televizyon izlemektedirler.⁶ Yayın hayatının başlangıcında sadece eğlendirme işlevini gören televizyon ilerleyen dönemlerinde haber verme ve eğitim işlevlerini de bünyesine almıştır. Bazı kuramcılar televizyonu sanat ve endüstrinin karışımı bir kitle iletişim aracı olarak tanımlamaktadırlar. Televizyon hem insan eliyle yapılan bir sanat eseri, hem de ticari bir maldır. Yani hem imal edilir, hem de yaratılır.⁷

Televizyon metinleri yayın devam ettiği sürece aralıksız devam etmektedir. Bu akış belli bir neden- sonuç ilişkisi çerçevesinde yapılanmıştır. Hem bireysel hem de toplumsal yaşamda kendisini gösteren önemli ve merkezi bir kültürel kurumdur. Çelişkilerle dolu, birbirinden bağımsız ve heterojen metinler üretmektedir, yani söyleminde anlam bütünlüğü oluşturan metine rastlanmamaktadır. Televizyon insanlar için yeni ve bambaşka bir deneyim alanı yaratmıştır; bu yeni araçta kelimelerin önemi azalmakta, görsel imajlar anlatımın temelini oluşturmaktadır. İmajların üretimi de hüküm süren ideoloji tarafından sağlanmaktadır. Böylece toplumsal değişimin kontrolü de imajların değişimini kontrol eden gücün elinde toplanmaktadır. Televizyon yayınları aracılığı ile

⁴ Neil Postman, **Televizyon Öldüren Eğlence** (İstanbul: Ayrıntı Yayınevi, 1994) s. 96.

⁵ N. Postman & S. Powers, **Televizyon Haberlerini İzlemek** (İstanbul: Kavram Yayınları, 1992) s. 10.

⁶ Neil Postman, 1994, "A.g.e." , s.94.

⁷ Gürsel Yaktıl Oğuz, "Televizyon Kaçınılmaz Öğreticimiz" Kurgu, Sayı:17 (Temmuz 2000) s. 28.

toplumsal kurallar tanımlanmakta, izleyiciye nasıl yaşaması gerektiği anlatılmaktadır. Aslında televizyonun sunduğu dünya ulaşılmaz bir dünyadır, izleyici elini uzattığında tutacakmış gibi hisseder ama yakalayamaz, çünkü izlediği görüntüler bir gösteriden, devamlı akan bir gösteriden ibarettir.⁸

Teknik olarak ele alındığında televizyon temelinde canlı bir araçtır; sunduğu ideoloji canlılıktır. Televizyonda gösterilen olaylar meydana gelmeleriyle eş zamanlı olarak aktarılabilmektedir. Televizyon hem teknik özellikleri, hem kitlesel işlevleri, hem de anlatım biçimi ve içeriğiyle gerçekliğin algılanmasında izleyicisine farklı bir boyut sunmaktadır. Günlük hayatımızda veya geçmiş deneyimlerimizde algıladığımız olaylar, televizyon ekranından farklı biçim ve farklı açılarda yansımakta ve gerçeklik televizyona özgü biçimlerde aktarılmaktadır. Televizyon kendine özgü aktarım biçimiyle gerçeklik olgusunu yönlendirmekte ve izleyicinin dış dünyayı kendisinin görüp algılaması yerine, bu gerçekliği ona aktaran araçlarla olanaklı hale getirmektedir.⁹ McLuhan'ın da belirttiği gibi kitle iletişim araçlarının yayın tekniği izleyicinin duyma, düşünme ve davranış biçimlerini şekillendirmektedir.

Televizyon çağımızın hikaye anlatıcısıdır. Modern yaşamda insanın kontrolü dışında gelişen pek çok durum vardır ve insanlar bu durumlar karşısında kendilerini çaresiz hissetmekte ve gerçek yaşamın yerine geçen, kendilerine güzellikler vaat eden televizyona bağımlı hale gelmektedirler.¹⁰

Teknolojik gelişmeler insanı uzağa ulaştırmayı amaçlamakta, iletişim teknolojileri de zamansal olarak mesafeyi kısaltmaya ve insanın uzağa erişme isteğini yerine getirmeye çalışmaktadır. Kaynağın ve alıcının farklı mekanlarda oluşu teknolojiyi gerektirmektedir. Televizyon, teknolojisiyle izleyiciye anında ulaşarak zaman ve mekan sınırlılıklarını ortadan kaldırmaktadır.¹¹ Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler sonucu çok uzak mesafelerden bile canlı yayın

⁸ J. Fiske & J. Hartley, **Reading Television** (London : Methuen, 1987) s.101.

⁹ G.R. Funkhouser & F.Shaw, "HowSynthetic Experience Shapes Social Reality" **Journal Of Communication**, Spring (1983), s. 79.

¹⁰ Gürsel Yaktıl Oğuz, "A.g.e." s. 31.

¹¹ İ. Erdoğan & K.Alemdar, **İletişim ve Toplum** (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990) s. 155.

yapmak olanaklı hale gelmiştir. Böylece herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda meydana gelen bir olay uydu teknolojisi aracılığıyla anında canlı yayına sokulabilmektedir. Tüm bunların sonucunda televizyonun canlılık, anındalık ve bunlara bağlı olarak gerçekliği yeniden yaratma amacı kolaylaşmaktadır.

Televizyonda canlılığı oluşturan başka bir özellik ise televizyon programlarında aktarılan olayın meydana gelme zamanı ile gerçek zamanın birbirine denk olarak verilmesidir. Bu zamansal eşitlik aracılığı ile anındalık ve oradalık etkileri yaratılarak, programların gerçek olarak algılanması sağlanmaktadır.¹² Raymond Williams televizyonun sunduğu bu 'anlık' şimdiki zamanda varolma etkisini programların akışına dayandırmakta ve televizyonu hem teknolojisinden, hem de kültürel biçiminden dolayı sürekli akış halinde olan görüntüler bütünü olarak değerlendirmektedir.¹³ Herbert Zettl'da , Bergson'un zaman teorisinden etkilenecek video görüntülerinde zamanın dinamik bir süreç olduğunu söylemektedir. Bergson'a göre şimdi durağan bir şey değildir. Geçmişten geleceğe doğru hareket eder. Günlük yaşantımızda da zaman, geçmişten geleceğe doğru ilerler. Bu durdurulamaz bir süreçtir. Zaman ilerler, yaşadığımız şimdiki dönüp bir kez daha yaşamamız mümkün değildir. Kameralar önünde gerçekleşen bir olayın görüntüleri anında ekrana yansır. Kameranın önündeki olayın şimdiki ile ekrandaki görüntünün şimdiki aynıdır. Böyle bir süreç içerisinde zaman akışı düz olarak ilerler, zamanın geri dönmesi veya ileri sıçraması söz konusu değildir.¹⁴

UNESCO' nun McBride Raporu'nda demokratik toplumlarda medyanın üstlendiği işlevlerden birincisi haber ve bilgi sağlama işlevi olarak tanımlanmaktadır. İletişim araçları, gelişmeler hakkında bilgi aktararak hedef kitlelerin ülke ve dünya sorunları ile ilgili bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır.

¹² S. Healt & G. Skirrow. "Television: A World In Action " **Screen**, No: 18 (1997) s.2.

¹³ Raymond Williams, **Television: Technology and Cultural Form** (Fourth Impression. Glasgow: Williams Collins & Sons Co Ltd., 1974) s.28.

¹⁴ Levent Kılıç, **Görüntü Estetiği** (İstanbul:İnkilap Kitapevi,2000) s.80

Yani rapor toplumun habere, bilgiye ve fikre ulaşmasını, haberin derlenmesini ve yayılmasını bu işlev içerisinde ele almaktadır.

Televizyonun bu araştırmada esas olarak değinilecek yanı, haber ve bilgi verme işlevidir. Bu işlev daha çok ana haberler ve haber programlarında ön plana çıkmaktadır, çünkü bu program türlerinin asıl amacı bilgi ve haberi görsel ve işitsel olarak izleyiciye aktarmaktır. İzleyiciler televizyonda gerçek olayların sunumunun yanısıra yapay olaylarla da karşılaşmaktadırlar. Haber, basit ve saf olgulardan ibaret değildir, zorunlu bir seçme, çözümleme ve özellikle de gerçekliğin bir değerlendirmesidir.¹⁵ Haber programlarında kullanılan görüntüler, düşünsel boyutu ortadan kaldırarak izleyiciyi olayın içerisine sokmaktadırlar. Böylece izleyici olaya birinci dereceden şahit olmakta, canlı aktarılan (ya da aktarıldığı sanılan) görüntüler olaya aciliyet ve heyecan kazandırmaktadır. Bu durum öyle bir noktaya dayanmıştır ki izleyici neyin gerçek olay neyin yapıntı olduğunu algılayamaz hale gelmiştir, ve olayların ciddiyetini anlaması zorlaşmıştır.

İzleyicinin habere olan gereksinimi artık eğlenmeye olan gereksinimi haline dönüşmüştür. Gerçek olanla insan düzenlemesi ile yapılmış olan arasındaki çizgi büyük ölçüde belirsizleşmiştir, canlı olarak yayınlanan haber programlarında bile hangi haberin gerçek hangi haberin yapıntı olduğunun ayrımı yapılamaz hale gelmektedir. Bu kadar dramatik bir etki görsel ve işitsel efektler yardımıyla elde edilmektedir. Görsel ve işitsel öğelerle zenginleştirilen televizyon metinlerinin mesaj yoğunlukları artmaktadır.¹⁶

Televizyonda zaman çok değerlidir, aracın doğası dinamizmi gerektirmektedir. Bu sebepten televizyon haber programlarında bir olayı derinlemesine irdelenecek kadar zaman kalmamaktadır. Televizyon haberleri, sabır eşiği düşük olan izleyiciyi, haberde tutmak amacıyla, bir çok görüntüyü hızlı, çarpıcı ve dramatik bir şekilde arka arkaya vererek olayların gerçekliğini bozmaktadır. Birbirinden konu ve içerik anlamında bağımsız bir çok haberin arka arkaya

¹⁵ Çiler Dursun, **Televizyon Haberlerinde İdeoloji** (Ankara: İmge Kitabevi, 2001)s. 120.

¹⁶ Herbert Zettl, **Television Production Handbook** (California: Wadsworth Publishing, 1992) s.366.

sunulması, sürekli haber ve görüntü bombardımanı yapılması, izleyicinin gerçeklik boyutunun bozulmasına neden olmaktadır. Bu kadar güçlü bir araç olarak görünen haber aslında hiçbir şeyden bağımsız ve nesnel bir gerçeklik değildir, egemen ideoloji tarafından şekillendirilen bir gerçekliktir. Politikadan ve siyasal iktidarın duruşundan etkilenmektedir.¹⁷

Televizyon haberleri her şeyden önce toplumun başat kültürel varsayımlarının çoğunu taşıyan üretilmiş iletiler, kültürel yapıntılardır, haberciden, kamera açılarna, görüntüde kimlere yer verileceğinden sorulacak sorulara kadar oldukça yüksek derecede dolaylanmış ürünlerdir.¹⁸ Haber üretildiği aracın inşa ve sunum özelliklerini alarak şekillenmekle birlikte, yazılı basının mirasına da sahiptir. Bu miras, televizyon haberlerinin de anlatısal yapısını, her hikayeye en önemli noktadan başlayarak, diğer ayrıntıların önem sırasına göre verilmesinden kaynaklanmaktadır.

Televizyon haberi kendisinin gerçek olduğunu öne sürerek diğer program türlerinden daha üstün olduğunu iddia etmektedir. Fiske, haberlere böyle bir yaklaşımda bulunmanın haber metinlerini kapalı ve esnek olmayan metinler haline getirdiklerinden yakınırken aslında haberlerin pembe dizilerden farklı olmadıklarını öne sürmektedir. Gerekçesi ise televizyonun farklı metinleri arasında sınırların kesişmesi ve metinlerarasılık özelliğinin haberler içerisinde de gözlenmesidir.¹⁹

Günümüzde haberin tarzı da değişmiştir. Haberlerin oluşturulması bir yandan da bilginin parçalanmasına da yöneliktir. Bu anlatısal özellik, televizyon haberlerinde yer alan konuların birbirleriyle ilişkilerinin kurulmasını engelleyen bir sınıflandırma çalışması sonucu yerleşmiştir. Haberler; ekonomi, politika, magazin gibi ayrı bölümlere ayrıştırılmakta ve bunlar arasında bir neden sonuç ilişkisinin kurulması engellenmektedir. Böylece izleyicinin bir olayı bütün olarak değerlendirme imkanı elinden alınmıştır. Haber kişiselleştirilmiş, dramatik bir

¹⁷ Çiler Dursun, "A.g.e." s.71.

¹⁸ Çiler Dursun, "A.g.e." s.137.

¹⁹ Çiler Dursun, "A.g.e." s. 138.

yapıya kavuşmuş ve bağlamından koparak parçalanan, normalleştirilmiş bir haber oluşturma tarzına yönelim başlamıştır.²⁰ Yeni televizyon sistemine bakıldığında izleyiciye birbiriyle çelişkili farklı bir model dayatıldığı gözlenebilmektedir. Bir yandan yayın yapan kanal sayısı artarken; böylece ortaya çok kutuplu ve çok dağınık bir bütün çıkarken, öte yandan televizyon temel bir ilgi merkezinde yoğunlaşmaktadır; bu ilgi merkezi televizyonun kendisidir.²¹ Ulusal olaylardan çok yerel olaylarla, gruplardan çok bireylerle ilgilenen ve izleyicisinde özdeşleşme yaratmaya çalışan anlayış televizyon haber programlarının içeriğini büyük ölçüde etkilemektedir. Kuramsal olarak televizyon haberlerinin amacı dış dünyayı ve orada olan biteni izleyiciye aktarmaktır, ancak incelendiğinde bu amaçtan sapmalar olduğu, sansasyonel haberlerin ağırlık kazandığı belirlenmektedir.²² Haber programları haber vermekten çok izleyicinin beklentilerini karşılamayı, büyük kitlelere seslenmeyi, böylece en yüksek izlenme oranına sahip olmayı amaçlamakta, dolayısıyla haber verme işlevinden uzaklaşmakta ve bilinen şeyleri tekrar ederek doğrular hale gelmektedir.

Televizyon, canlı yayın ideolojisini oluşturmaktadır. Bunun kaynağında televizyonun gerçekçi ve inandırıcı olma çabası ve kaygısı yatmaktadır. Teknolojik gelişmeler sonucunda televizyon yayıncılığının önümüzdeki yıllarda yeni bir görünüm kazanması beklenmektedir. Uydu teknolojisindeki gelişmeler sonucunda günümüzde bir bilgisayar ve bir dijital kamera aracılığı ile doğrudan, zaman ve mekan sınırlaması olmaksızın yayın yapılabilir ki bu televizyonun canlı, doğrudan ve aracısız yayın ideolojisini daha da güçlendirmektedir. Ancak izleyici tüm bu gelişmelere ve imkanlara karşın hala muhabirin seçtiği haberi onun yansıttığı gibi izlemektedir.

Televizyon çoğunlukla egemen ideolojiyi ve toplumsal yapıyı destekleyerek, varlığını güçlendirerek sürdürmektedir. Ekran karşısındaki izleyiciye bir dünya sunmakta ve bu dünyadaki gerçekliği kendisi tanımlamaktadır. Televizyonun

²⁰ Bülent Çaplı, *Medya ve Etik* (Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık, 2002) s.80.

²¹ Ignacio Ramonet, *Medyanın Zorbalığı* (İstanbul: Om Yayınevi, 2000) s.93.

²² Ignacio Ramonet, "A.g.e.", s.98.

dünyası izleyicilerin umutlarını, beklentilerini, duygularını, mutluluklarını, kahkahalarını ve gözyaşlarını parlak bir ambalaj kağıdı kullanarak paketlemekte ve onlara geri sunmaktadır. Bu nedenle televizyonu, onun yapısını ve kurduğu gerçekliği anlamak toplumu ve toplumun yapısını anlamayı da ardından getirmektedir. Hayatın en mahrem alanına, aileye elini kolunu sallayarak giren televizyon, gündelik yaşantının olmazsa olmazlarından biri olmuştur.²³

1850- 1950 arası dönemin en önemli özelliği, bu yıllarda iletişimin dünyaya yayılması olmuştur. Posta, telgraf ve telefon şebekeleri, sonra da 1900'den itibaren radyo iletişimi enformasyonun gelişimi üzerinde çift etkide bulunur. Posta, basılı yayın ve enformasyon alanındaki önemli dönüşümlere katkıda bulunarak kitapların, gazetelerin ve haberlerin aktarımını sağlamıştır. Özel mesaj, mektup, ticari ve diplomatik mesaj gibi her tür bilgi daha süratli bir şekilde ve daha uzak mesafelere dolaşıma girmiş, böylece zihniyetleri, pratikleri, kullanımları ve hatta mekan ile zamanın algılanma biçimini değiştirmiştir. 19. yüzyıl boyunca haberlerin aktarımına ve yeniden üretilmesine yönelik teknolojilerde büyük bir değişme görülmüştür. 1837'den ve özellikle telgrafın icadından sonra mesajların gönderilmesi konusunda tamamen yeni imkanlar ortaya çıkmıştır. Telgraftan sonra tüm mesajlar daha süratli bir şekilde, daha uzak mesafeye gönderilir ve enformasyon daha geniş bir kitleye ulaşmıştır.²⁴ 1840 senesinden sonra arka arkaya gelen teknolojik gelişmeler sonucu bazı toplumsal değerler ve haberleşme de yeniden tanımlanmıştır. 1837 telgrafın icadı, 1876 telefonun kullanılmaya başlanması, 1899 radyonun bir iletişim aracı olarak benimsenmesi, televizyon adlı kitle iletişim aracına temel hazırlayan gelişmeler olarak sayılmaktadır. Avrupa'da Ortaçağın sonunda modern devletlerle aynı dönemde ortaya çıkan posta şebekeleri, sanayi devrimi boyunca enformasyon taşımacılığının temel destekleri olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ortaya çıkan gelişmeler sonucu halkın bilgi alma özgürlüğünü desteklemek adına posta şebekeleri basın için, ayrı ve daha ucuz tarifeler uygulama yoluna gitmişlerdir. Böylece uzak mesafelerden detaylı haberler almak biraz gecikmeyle de olsa mümkün olmuştur. 1837 yılından itibaren

²³ Neil Postman, **Televizyon Öldüren Eğlence** (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1994), s.99.

²⁴ F. Barbier & C.B. Lavenir, **Medya Tarihi** (İstanbul: Okyanus Yayın, 2001) s. 131.

yaygın telgraf şebekelerinin ortaya çıkması haberleşmenin hızını büyük oranda arttırmıştır. Ancak, telgraf yoluyla iletişimin pahalı olması bilginin sıkıştırılarak iletilmesi zorunluluğunu getirmektedir. Haberleşme alanında büyük bir boşluğu dolduran telgraf çok fazla beklenmeden gazeteler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. O zamanki iletişim ağının yetersizliği sonucu ileti gönderilirken sık sık kopmalar yaşanmaktadır. Hem bu sebepten hem de ekonomik açıdan ele alındığında, gönderilecek haber metinleri sadece olayı anlatan önemli ve temel noktalar şeklinde gazete merkezine iletmeye başlanmıştır. Alınan bilgiler merkezdeki muhabir veya görevli personel tarafından belli kurallar kullanılarak haber metni haline getirilmeye başlanmıştır. Yaşanan bu gelişmeler haber yazma kurallarının da gelişmesine neden olmuştur. Bu kurallara kısaca göz atacak olursak; düz piramit, dörtgen, serbest yazım ve konuşma dili olarak sıralayabiliriz. Bu kurallar tek bir kuruluş veya kuramcı tarafından ortaya atılmamıştır. Değişen koşullara bağlı olarak ortaya çıkmışlar ve adaptasyon sürecinden başarı ile çıkanlar benimsenerek, sıklıkla kullanılmaya başlanmış ve kural haline gelmişlerdir.

Radyo 1890 yılından sonra yeni bir kitle iletişim aracı olarak ortaya çıkarak, iletişim dünyasına kökten bir yenilik getirmiştir. Radyonun iletişim ortamına etkin olarak katılması I. Dünya Savaşının sonlarına rastlamaktadır. Teknolojinin hızla gelişimi ile kitle iletişim alanındaki yerini alan radyo, insanların temel ihtiyaçlarından olan haberleşmenin yanı sıra onların eğitim ve eğlence ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Daha sonraki dönemlerde radyonun mirasçısı olarak adlandırılacak olan televizyon da yine benzer bir şekilde II. Dünya Savaşı sonlarında yayın hayatında etkin rol oynamaya başlamıştır.

Bütün kitle iletişim araçları kendi dillerini oluşturup, geliştirerek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Kitle iletişim araçları içerisinde bugüne kadar en yaygın ve etkili olduğu kabul edilen televizyon da kendi dilini kendinden önceki kitle iletişim araçlarının birikimlerini kullanarak oluşturmuştur. Kültürel yapı günümüze kadar, sözlü kültür, yazılı kültür ve en son da görsel kültür aşamalarından geçmiştir. İletiler artık doğrudan değil bir araç aracılığı ile hedefe ulaşmaktadır, bu da

iletilerin alımlanmasında kaynağın tek belirleyici olması durumunu sona erdirmektedir. Geleneksel kitle iletişim araçları olarak nitelendirilen gazete ve radyoda hazırlanarak izleyiciye sunulan haberlerin daha kolay anlaşılabilmesi ve eksiksiz bilgi aktarımını sağlamak amacıyla belli kurallara uyulmaktadır ve bu kurallar belli birikimlerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Gelişen teknoloji sonucu ortaya çıkan yeni kitle iletişim araçları kendi teknik alt yapılarının gerektirdiği özelliklerden dolayı varolan yapılara kendilerine uygun yorumlar yapmaktadırlar, bu yapılırken geçmişte kullanılan kurallara da dikkat edilmektedir.

1.1. Problem

İnsanlar varoldukları günden bu yana çevrelerinde olup bitenlerden haberdar olmak istemişlerdir. Önceleri işaretler ve mağara duvarlarına çizilen tasvirlerle giderilmeye çalışılan bu ihtiyaç matbaanın icadı ve yaygın olarak kullanılmaya başlanmasından sonra teknik bir alt yapıya sahip olmuştur. Telgrafın bulunuşu ve işlevsel olarak kullanılmaya başlanmasından sonra bu teknolojik gelişme habercilik alanında kullanılmaya başlanmış ve haberleşmenin hızlanmasını ve daha uzak yerlerden haber alınmasını sağlamıştır. Telgrafın haber iletme amacıyla kullanılmaya başlandığı senelerde, bu yeni aracın pahalı olması ve iletişimin sık sık kesilmesi sebebiyle, aracın doğasından kaynaklanan bazı sınırlamalar getirmiştir. Olayla ilgili bilgi gönderen muhabirler öncelikli olarak sadece önemli noktaları merkeze iletme yolunu benimsemişlerdir. Böylece 5N 1K sorularının cevabının bir haberin temel öğelerini bir araya getirerek önemli ölçüde bilgiyi okura ilettiği fark edilmiştir. Günümüzde de hala 5N 1 K öğelerine göre toplanarak düzenlenen bilgiler; Ters Piramit, Düz Piramit, Serbest Yazım ve Konuşma dili kurallarından biri kullanılarak haber metni haline getirilmektedir. Bu kurallar kullanılarak haber metni haline getirilen, anlatılmak istenen olay; açık, net ve anlaşılır bir şekilde izleyiciye ulaşmaktadır. Doğru şekilde hazırlanmış haberi takip eden izleyicide bilgi boşluğu oluşmaz, yani olayla ilgili öğrenmek istediği bilgiye erişir ve eğer detayını öğrenmek isterse bu haber izleyici için bir kılavuz niteliği taşımaktadır.

Günümüzde kitle iletişim araçları içerisinde en etkili televizyon olarak kabul edilmektedir ve televizyon yayıncılığı için en önemli program türlerinden biri de haber programları olarak görülmektedir. Haber programlarına atfedilen önem gün geçtikçe artmakta ve televizyon yayıncılığının neredeyse lokomotif program türü haline gelmektedir. Yazılı basının, rönesans metinlerini dönüşüme uğratması gibi görsel medya da haber dilini değiştirmiştir.²⁵

Haber verme işlevi kitle iletişim araçlarının en önemli işlevlerinden bir tanesidir, ve yukarıda belirtilen kurallara göre yapılıp yapılmadığının tespit edilmesi bu araştırmanın problemidir.

1.1.1. Haber

Avrupa'da Ortaçağın sonunu getirdiği varsayılan matbaanın bulunmasıyla birlikte toplumda dolaşan enformasyonda büyük bir artış yaşanmıştır. El yazması kitapların egemenliği sona ermiştir, böylece bir anlamda kitap okumanın ve bilgilenmenin soyluların ve zenginlerin tekelinde olduğu dönem bitmiştir. Matbaanın yaygın olarak kullanılmaya başlanmasından sonra ucuzlayan kitapların daha geniş kitlelere ulaşması sonucu o güne kadar kast sisteminin katmanlarının sadece üst seviyelerinde yatay olarak dolaşan enformasyon daha alttaki sosyal seviyelere doğru derinlemesine bir yayılma göstermiştir.²⁶ Ortaçağda matbaanın bulunması sonucu başlayan medya serüveni günümüzde de gelişerek ve olanca hızıyla devam etmektedir ve o gün olduğu gibi bugün de medyanın en önemli işlevlerinden biri haber vermektir.

1.1.1.1. Haberin Tanımı ve Haber Değeri Kavramı

Haber; gerçeklikle bağlantısı yada gerçekliğin ta kendisi olduğu sanılmasından dolayı, bütün otoritelerce, en doğrudan ve en fazla etkili olabilen medya içeriği olarak kabul edilmektedir. Çünkü gerçekleşen bir olayın kitlelere aktarılması gibi

²⁵ M. Ayşe İnal, **Haberi Okumak** (İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996) s.24.

²⁶ Emir Turam, **Medyanın Siyasi Hayata Etkileri** (İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1994),s. 101.

masum bir eylem temeli üzerinde tanımlanmaktadır.²⁷ Haberin günümüze kadar pek çok tanımı yapılmıştır. Bunların içerisinde benzer olanları toparlayarak birkaç tanesi ile özetleyecek olursak aşağıdaki tanımlara ulaşmaktayız.

Haber; başkalarıyla paylaşılmaya değecek kadar önemli ve farklı olan olayların, durumların normal akışı dışında olan gelişmelerdir.²⁸ UNESCO (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization)'nın tanımına göre haber; sıra dışı olan, haber değeri taşıyan olaylardır.²⁹

İzleyici haberi alırken bilgilendirilir, eğitilir, üzüldür ve sevinir. Haber bir olay raporudur, izleyicisine, okuruna bir kişi veya bir yerdeki olayla ilgili bilgi verir. Yani bir olayla ilgili edinilen bilgilerin anlatımı, aktarılması olarak tanımlanmaktadır.

TRT (Türkiye Radyo Televizyonları Kurumu) Eğitim Dairesinin yaptığı tanıma göre haber; vaktinde verilen, toplumda çok sayıda kişiyi ilgilendiren ve etkileyen, bu kişilerin anlayabileceği dilde yazılan bir olay, fikir yada görüşdür.³⁰

Bugün olan dün bilmediğimiz, dar çevreler dışında da bilinir hale gelmek için, kitle iletişim araçlarının ilgisine ihtiyaç duyan gerçeklerdir.

Hayatın olağan akışı çoğu kez beklenmeyen bir olayla kesilir, bu olaydan o an için sadece yakın çevrede olan, olaya tanıklık eden kişiler haberdar olur. Bu yeni ve ilgi çekici bir konu olabilir, eğer bu olayın toplumun büyük bir kesiminin ilgisini çekeceği düşünülüyorsa; olay muhabirler tarafından ele alınarak kısa bir sürede anlaşılır, bilgi veren, olayı özetleyen, yayınlanabilir bir metin haline

²⁷ Sadi Özdemir, *Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme* (İstanbul: Timaş Yayınları, 1998) , s.57.

²⁸ Melvin Mencher, *Basic News Writing* (Iowa: Win. C. Brown Publishers, 1989),s.52.

²⁹ Mark D. Alleyne, *News Revolution: Political and Economic Decisions About Global Information* (New York: St Martin's Press, 1997), s.5.

³⁰ Ali Kaptan, *Radyo Televizyon Haberciliği ve Metin Yazma Röportaj Teknikleri*(İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları, No: 3, 1999), s.1.

getirilir ve bir kitle iletişim aracı tarafından yayınlanarak izler kitleye ulaştırılır.³¹ Bu süreç mümkün olduğunca hızlı olmalı ve kısa zaman almalıdır çünkü olay zamanlıdır, izleyiciye eskimeden ulaşması gerekmektedir.

İnsanların üzerinde konuştukları haberdur. Bir anlamda okuyucunun, dileyicinin ve izleyicinin merak ettiği öğrenmek istediği bilgidir. Toplum tarafından ilginç ve önemli bulunandır.

Özetlersek haber bir olay değildir. Toplumu ilgilendiren olay, fikir ve kanıların iyi ve doğru bir şekilde, kitle iletişim araçları kullanılarak topluma aktarılmasıdır.³²

Olayın kendisi haber değildir, bir haberin hammaddesidir. Bir anlamda gerçeğin toplumsal kurgusudur. Yarının tarihini olmuş olan ve olacak olan olaylarla ilgili bilgiler vererek anlatır. Yani zamanın raporudur.³³

Haber; güncel ve ilginç bir olayın olabildiğince nesnel ve gerçeğe uygun biçimde sunulmasıdır. Haber metninde her türlü taraflı değerlendirmeden ve söz oyunlarından uzak durulması gerekmektedir. Haberin metni kısa, dili yalın olmalıdır. Haberi hazırlayan kişinin yaratıcılık alanı oldukça sınırlıdır. Haber formatına göre değişik tekniklerle hazırlanıp izleyiciye ulaştırabilir. Bunun yanı sıra değişik haber türleri de vardır. Bunlara kısaca, başlıklar halinde bakacak olursak:

Basit Haber

Haber katkısız gerçekleri iletmektedir. İçeriğinde 5N (Ne?, Nerede?, Ne zaman? Neden?, Nasıl?) 1K (Kim?) sorularının cevaplarını barındırmalıdır. Bir olay hakkında kısa ve öz olarak bilgilendirmeli, bütünüyle gerçeklere odaklı olmalıdır. Olayı sadece ana hatlarıyla ileten haber türüne basit haber denmektedir.

³¹ Atilla Girgin, **Haber Yazma Teknikleri** (Ankara: İnkılap Kitabevi, 1998), s.77.

³² Ayçetin Tuglar, **Haber Tekniği** (Ankara: Ulusal Basımevi, 1970), s.21.

³³ Atilla Girgin **"A.g.e."**, s.13.

Karmaşık Haber

Karmaşık haber, basit haberden uzun oluşu ve olayı ayrıntılı bir şekilde ele alışıyla ayrılmaktadır. Olaylar ve gerçekler dikkatlice incelenmeli, haberin çerçevesi geniş tutulmalı, habere malzeme olan olay çeşitli açılardan aydınlatılmalı, açıklanmalı ve bağlantılar kurularak derinleştirilmelidir. Bu tür haberde nesnelliğin yanı sıra haberi hazırlayan muhabirin görüş ve düşünceleri de yer alabilmektedir.

Eylem Haberi

Olayların akışı ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. Tarihsel veya zamansal bir sıralamayla çok katı kurallara uyulması gerekmemekte ama detaylara yer verilmesi gerekmektedir. Olayların ortaya çıkışının ve gidişatının açık olarak anlatılması gerekmektedir.

Alıntı Haber

Sunulan bir bildiriye, basın konferansını veya basın toplantısını özetlemek ve haber olarak izleyiciye ulaştırmak amacı ile hazırlanan haber metinleridir. Haber düşüncenin özünü içermelidir. Bu haber türünde içerik önemlidir.

Röportaj

Öznelliğin hakim olduğu bir haber türüdür. Gerçeklerle özel yaşantılar harmanlanır, yalın biçimde kaleme alınmış basit haberden ve gerçekleri yansıtan karmaşık haberden daha ayrıntılı, daha canlı bir anlatım biçimine sahiptir.³⁴

Haber olayı nesnel bir biçimde formüle etmekte ve konunun özünü en kısa yoldan anlatmaktadır. Röportaj ilk cümlesine başlanırken anlatıma başlanmakta ve bir öykü anlatılıyor gibi sonuna kadar olay örgüsü oluşturulmaktadır. Olaylar kronolojik bir sıra içerisinde verilebilmektedir. Gerilim yaratılarak, zıtlıklarla pekişen bir yapı oluşturulup hedef kitlenin ilgisi çekilebilmektedir. Röportaj hazırlanırken unutulmaması gereken nokta; röportaj her ne kadar yazınsal

³⁴ Hermann Schlapp, **Gazeteciliğe Giriş** (İstanbul: Luzern Medya Eğitim Merkezi Yayınları, 4. Basım), s.36.

öyküsel özellikler taşısa da gerçeklerin göz ardı edilmemesidir. Yani röportajın ilgi çekici olması adına gerçeklerin saptırılması veya eklemeler yapılması mümkün değildir. Röportaj anlatımla, gerilimle, devingenlikle beslenmektedir. Uygulanabilecek en kolay yöntem kronolojik sırayı izlemektir. Kronolojik bir sırası olmayan durumlarda devingenliği yaratacak yeni fikirler gerekmektedir. Gözlem, somut dil kullanımı ve gerçek varolduğu sürece başka bir şey gerekmemektedir.

Yaşantı haberi

Röportaja oranla daha nesnel bir haber türüdür. Çok yoğun bir öznellik içermektedir, ancak gerçeğe yönelik araştırmalarla zenginleştirilmelidir.

Söyleşi

Söyleşi, gerçekler hakkında bilgi toplamak ve bu konudaki görüşlerini öğrenmek için tanınmış bir kişiye sorular yöneltmektir. Kendine özgü bir haber tekniği olarak gelişmesinde elektronik medyanın payı büyüktür.³⁵

Söyleşi bir görüşün özgünlüğünü vurgulamaktadır ve önemli bir olayın görgü tanıklarından bilgi almak gerektiğinde özellikle televizyon için görsel olarak çok zengin bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Söyleşi kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır;

Olaya Odaklı Söyleşi; bir olayla ilgili gerçekler, olayın nedenleri araştırılmaktadır. Aydınlatılmamış, tartışmalı gerçeklerle ilgilidir. Bu tür söyleşi kullanılarak; bilim adamları, uzman kişiler, bilir kişiler ve görgü tanıklarından bilgi toplayarak hatta onların kendi anlatımlarıyla, kaynağından, gerçekler ortaya çıkartılmaya çalışılmaktadır.

Görüşe Odaklı Söyleşi ; bir eylemin gerçekleri araştırılmaktadır. Bu söyleşi türünde önemli olan nokta, söyleşi yapılan kişinin dünya görüşü, kararları ve kişisel yorumları olmaktadır. Olan bir olay üzerine kişilerin, kurumların ve çeşitli

³⁵ Hermann Schlapp, "A.g.e.", s.40.

toplumsal oluşumların neler düşündüğü, olay karşısında nasıl bir tutum gösterecekleri irdelenmektedir.

Yorum

Metni yazan kişinin bir olaya ilgili görüşünü yansıtmaktadır. Yorum metni hazırlayıp sunan kişinin görüşünü yansıttığı kadar yayınlandığı kuruluşun da konu ile ilgili bakış açısını yansıtmaktadır. Bu yüzden her ne kadar kişisel olsa da yayınlanmadan önce kontrol edilip yayın kuruluşunun, kurum olarak duruşuna uygun olup olmadığı denetlenmektedir. Yorum yapan her yayıncının kendine has geliştirdiği bir tarz vardır. Bunun temelinde de aşağıda sayılan beş tür yorum yatmaktadır. Bunlar; iki perspektifli yorumlar, tez- antitez üzerine kurulu yorumlar, fikir makaleleri, doğrudan yorum ve kısa yorumdur.³⁶ Yorumun metni hazırlayan kişinin görüşlerini açıkça ortaya koyması gerekmektedir. Düşüncenin akışı ve aktarılışı planlı olmalı ve doğrusal bir yol izlemelidir. Ne söylenmek isteniyorsa en kısa yoldan söylenmelidir, böylece konudan sapma olmamakta ve içerik net ve anlaşılır olmaktadır.

Demeç

Bir kişinin, kendi adına veya temsil ettiği kurum veya şahıs adına; karmaşık ve genelde tartışmalı bir soruna yönelik görüşünü kısa ve öz biçimde ifade etmesidir.³⁷ Demecin söyleşiden farkı, bu haber türünün bir metin şeklinde olması ve anlatımın sorularla bölünmeden gerçekleştirilmesidir.

Resmi Bildiri

Resmi bir kurum, kuruluş, siyasi parti, şahıs veya yönetim tarafından medyaya yazılı olarak iletilen bir duyuru, açıklama veya görüştür. Bu bültenler genellikle ek bir araştırma yapılmadan yayınlanmaktadır.

³⁶ W. Schneider, P.J. Raue, *Gazetecinin El Kitabı* (Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, 2000), s.117.

³⁷ H. Schlapp, "A.g.e." , s.60.

Portre

Bir insanın betimlenmesidir. Obje olarak seçilen kişinin karakteristik özelliklerinin tanıtılması yoluyla anlatmaya çalışmaktır. Portre hakkında yazıldığı kişi ile ilgili; onun karakteri, düşünce ve duygu dünyası hakkında ip uçları verilmektedir. Böylece kişi sadece dış görünüşü ile değil, iç dünyasını da yansıtan özelliklerin de ortaya konduğu bir tarzda anlatılmaktadır. Portreyi hazırlayan kişinin karşısındaki insanla ilgili ön yargıları olmamalıdır. Portrenin konuğu olan kişinin ulaşabildiği tüm özelliklerini olabildiğince açık anlatmalı, sonuçta yorumu ve kişi ile ilgili kararı okur veya izleyici kendisi vermelidir. Çizilen tablo olabildiğince gerçek, nesnel ve sade olmalıdır.

Haber Değeri; Günlük yaşam içerisinde meydana gelen sayısız olayın hepsini haber olarak değerlendirmek mümkün değildir. Bir olayın haber değeri taşıyıp taşımadığının başka bir deyişle bir habere konu olup olmadığının anlaşılabilmesi, ancak bu alanda geliştirilen bazı kavram ve yaklaşımların birer ölçüt olarak kabul edilmesiyle anlam kazanmaktadır. Bu ölçütleri, Johann Galtung ve Mari Ruge bir araya getirmişlerdir.³⁸ Galtung ve Ruge, bir olayın haber değeri açısından değerlendirilmesinde genellikle gözetilen ölçütleri şöyle sıralamaktadırlar:

1. *Olayın süre olarak uygunluğu* : Haber olarak ele alınacak konunun, yayınlanacağı kitle iletişim aracının yayınlanma sıklığına uygun olması gerekmektedir.
2. *Konunun ölçüsü* : Bir olayın haber değeri taşıması için gereksinim duyulan büyüklükte etki yaratması gerekmektedir.
3. *Konunun açıklığı/ anlaşılabilirliği* : Habere konu olan olayın kendisini izleyiciye anlatabilme özelliğine sahip olması gerekmektedir.
4. *Konunun anlamlılığı* : Habere konu olacak olan olayın izleyici için bir anlam taşıması gerekmektedir.
5. *Konunun uygunluğu* : Tahmin edilebilirlik ve talep öğelerini de kapsayan bu ölçüt, izleyicinin olmasını umut ettiği ya da olacağını tahmin ettiği olayların ele alınması ile ilgidir. Bu tür haberler hazırlanırken izleyicinin beklentileri ön planda tutulmaktadır.
6. *Olayın beklenmedik olması* : Önceden hiç olmamış veya çok nadir meydana gelen olaylar önemli birer haber konusu olarak görülmektedirler.

³⁸ John Hartley, *Understanding News* (Londra- New York Routledge, 1987), s. 75-79.

7. *Olayın sürekliliği* : Haber olarak ele alınacak olayın sürekli olarak işlenmesi gerektiğinde de ilgi çekici olması önemli bir ölçüttür. Yayınlandığı gün için çok önemli olan bir konu daha sonraki tarihlerde de ele alındığında ilk yayınlandığı tarih kadar olmasa bile dikkat çekiyorsa bu göz ardı edilemeyecek bir haber konusu olarak nitelendirilmektedir.
8. *Kompozisyon* : Haber bülteni içerisindeki haber konularının bir bütün olarak ele alındığında belli bir düzen ve dengeye sahip olması gerekmektedir. Her gün hazırlanan bültenlerde yer alacak haberlerin konularının dengeli bir şekilde dağıtılması gerekmektedir.
9. *Seçkin ulus ve seçkin kişilerle ilgililik* : Uluslar arası ilişkilerde belirleyici olan ülkelerin bir olay karşısındaki resmi tavrı haber değeri taşımaktadır. Aynı şekilde uluslar arası düzeyde tanınmış kişilerin herhangi bir konu ile yaptığı açıklamalar, yaşantısı gibi konular da görece olarak bir ölçüt sayılmaktadır.
10. *Kişiselleştirme* : Herhangi bir konu ele alınırken, olayın kişilere indirgenerek aktarılması olarak tanımlanmaktadır. Kişiselleştirme olayın izleyici tarafından daha kolay anlaşılmasını sağlayabilmektedir.
11. *Olumsuzluk* : Toplumun olumsuz olaylara karşı daha ilgili olduğu ve bu tür olayları daha fazla önemseydiği düşünülmektedir.³⁹

Bir olayın haber olarak ele alınmasında, o olayın haberin temel nitelikleri olarak adlandırılan bazı yukarıda sayılan ölçütlerin bazılarına uyan özelliklere sahip olması şartı aranmaktadır. Bu ölçütler haber değerlerini ortaya koymakla bir anlamda haberin de tanımı yapmaktadır. Medyasının gelişimi daha ileride olan batılı ülkeler olarak adlandırılan ülkelerdeki yaygın haber anlayışına göre; bir köpek bir adamı ısıırırsa haber değildir, ancak bir adam bir köpeği ısıırırsa bu haberdur. Bu anlayışın sadece insanın ilgisini çekme açısından yaklaşılarak geliştirildiği açıkça anlaşılabilmektedir. Ayrıca bu anlayıştan kaynaklanarak, haberin tanımlanamayacağı daha çok sezilebilen bir olgu olduğu görüşü de öne sürülmüştür. Bu anlayışla birlikte yaygın olarak, “haber iç güdüsü”, “haber kokusu alma”, “haber gözü” gibi kavramların kullanımı gerek gazetecilik mesleğinde gerekse akademik çevrelerde büyük yaygınlık kazanmıştır.⁴⁰ Haber değerlerinin ortaya konması haber kavramını açıklamakta ve haberin sınırlarını çizmektedir. Farklı kuramcıların birbirilerinden az da olsa farklı haberin değerini nelerin sağladığı konusunda nitelik sıralamaları vardır. Aşağıda yapılan

³⁹ Roger Fowler, *Language In The News* (Londra : Routledge,1991), s. 13-19.

⁴⁰ Oya Tokgöz, *Temel Gazetecilik* (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 4. Baskı, 2000), s.175.

sıralama çeşitli kuramcılarının hazırladıkları haber değerini oluşturan niteliklerin bir karmasıdır. Bu nitelikler; anlaşmazlık, gelişme, felaket, sonuç, önemlilik, yenilik, insanların ilgisini çekme, anilik, yakınlık, cinsiyet, zamanındalık, çarpıcılık, sıra dışılık, yaygınlık, gerçeklerin iletilmesindeki aciliyet, büyüklük, etkileycilik, insanların ilgisini çekme, farklılık, açıklık, olayın devamlılığı, ulaşılabilirlik, görsel çekicilik, eğlence, haberin hikayesi, büyüklük, olumsuzluk, seçkinlik ve kişisel olarak sıralanabilmektedir.⁴¹

Haber değeri; kitle iletişim araçlarında eşik bekçiliği yapan yetkililerin, eylem ya da söylemlerin üretimi, seçimi, biçimlendirilmesi ve yayınlanması sırasında kullandıkları kodlar olarak sıralanmaktadır.⁴²

Hayat dinamiktir ve her geçen dakika gerek insanlar arası, gerek toplumlararası ilişkilerde değişimler, gelişmeler yaşanmaktadır. İnsanlar çevrelerinde olup bitenden haberdar olmak isterler. Günümüzde haber verme işlevini kitle iletişim araçları üstlenmektedir. İçerisinde yaşadığımız büyük evrende her geçen saniyede sonsuz sayıda olayın meydana geldiği düşünülürse, kaçınılmaz olarak bunların arasından eleme yapma noktasına gelinmektedir. Haberin işlevi bilgi vermektir. Okuyucusunu, dinleyicisini veya izleyicisini koşullandırmak, bir fikri kabul ettirmeye çalışmak gibi bir işlevi veya amacı yoktur, daha doğru bir ifade ile olmamalıdır. Haber olayla ilgili saf bilgiyi, olayın önemine göre değişen sürelerde ve sıralamada, görsel ve işitsel medyada saniyelerle değerlendirilen kısa sürelerde iletmektedir. Bu nedenle haberi izleyen ve aktaran kişinin haberin temel niteliklerini bilmesi ve olayları bunlara göre değerlendirip, haber değeri taşıyıp taşımadığını ölçüp, yayınlanacağı kitle iletişim aracının diline uygun olarak metin haline getirmesi gerekmektedir. Bir olayın dikkat çekmesi ve haber haline getirilmesi için bazı temel değerlere sahip olması gerekmektedir.

⁴¹ . Hazırlanan listenin karma bir liste olması dipnot verme zorluğu yaratmıştır bu sebeple, listede yer alan niteliklerin alındığı tüm dokümanlar kaynakça da sıralanmıştır.

⁴² Atilla Girgin, *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i* (İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları, 2000), s.78.

Haberciliğin temelleri ilk olarak hükümdarlar arası yapılan yazışmaların bir aracı ile iletilmesi ile atılmıştır. 14. yüzyıl'da ticari faaliyetlerin artması sonucu tüccarların birbirinden haberdar olma ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak ticaretin yoğun olarak yapıldığı kıyı şehirleri haberciliğin de merkezleri haline gelmişlerdir. Uzaklardan ulaşan haberlerin, halk için erişilebilir hale gelmesi yada başka bir deyişle kamusallaşması, ancak gazetelerin 17. yüzyılda ortaya çıkmasıyla gerçekleşmiştir. ⁴³ Habercilik, her olayla ilgili olarak, kendini çeşitli kaynaklardan hızlı bir biçimde bilgilendirme yetisi gerektirmektedir. Bilgilenme, bir başka deyişle haberdar olma günümüzde vazgeçilmesi güç bir ihtiyaç halini almıştır. İletişim teknolojilerinin yarattığı görünmez bir ağ sayesinde tüm dünya birbirinden anında haberdar olmakta ve birbirini etkilemektedir. Herhangi bir ülkede meydana gelen siyasal, ekonomik veya toplumsal bir olay, coğrafi olarak kendisine uzak bir ülkeyi etkileyebilmektedir. Bu nedenle habercinin üstlendiği sorumluluk bir anlamda bir kamu görevi sayılmaktadır. Bir olayın haber olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle bazı değerleri taşıması gerekmektedir. Haberciliğin temel ilkelerini oluşturan bu değerler haber yapma yönünden hiçbir zaman vazgeçilmeyen temel etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. ⁴⁴

1.1.2. Haberin Temel Nitelikleri

1.1.2.1. Doğruluk

Doğruluk haberin olmazsa olmaz temel niteliğidir. Haberin doğruluğu, daha objektif bir yaklaşımla gerçeğe en yakın anlatımı, haber kaynağının güvenilirliğinin yanı sıra muhabirin kişilik yapısına, deneyimlerine, kişisel yada toplumsal beklentilerine ve etik değerlerine bağlıdır. ⁴⁵ Bunun yanı sıra haberin doğruluğu haber kaynağının güvenilirliğine de bağlıdır. Haberi hazırlayan muhabirin, haber kaynağının güvenilirliğinden tereddütte düşmesi halinde,

⁴³ N. Atabek, E. Dağtaş, **Kamuoyu ve İletişim** (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, 1998), s.158.

⁴⁴ Oya Tokgöz, "A.g.e.", s. 176.

⁴⁵ Atilla Girgin, "A.g.e", s.79.

haber gerçekliğini değişik kaynaklardan onaylatmak gerekmektedir. Bir haber doğrulanmadıkça; gerçeklik, ilgi ve önem öğelerini taşıyamaz.⁴⁶

Bir haberin doğruluğu, olayın oluş anındaki gerçekliğine ne kadar uygun olduğudur. Doğruluk kavramı; haberin doğru olmasına işaret etmektedir. Bu; haberde verilen bilgilerin doğru olması anlamına gelmektedir. Haber metni yayına verilmeden önce doğruluğu sağlanmalı ve öyle yayınlanmalıdır. Böylece hızlı haberciliğin yanı sıra doğruluk ilkesine de uyulmuş olmaktadır.

1.1.2.2. Tarafsızlık

İnsanlar içine doğdukları ve yaşamlarını sürdürdükleri sosyal, siyasal ve ekonomik ortamın ürünüdürler; bu ortamdan etkilenerek gelişmekte, kendi dünya görüşlerini oluşturmakta ve bunu yaşantılarına uyarlamaktadırlar. Bireyin toplumsal yapısı ve düşüncesi tarafsız değildir, kendisine sunulan veya önerilen bir konu veya ulaştırılan bir mesaj hakkında daha önceden olumlu veya olumsuz bir fikri vardır. Kant'a göre de, rasyonel sayılan günümüz insanı, aklının söylediğinin yanı sıra duygular, tutkular ve arzular gibi başka faktörlerden de etkilenmektedir.⁴⁷

Haber, haber olacak olayın seçiminden, yazılmasına ve sunumuna kadar aşama aşama seçimlerden geçilerek hazırlanmaktadır. Bireysel tercih ve öncelikler her zaman için söz konusudur, bireyin yaptığı her işe kendi kişiliğinde bir şeyler kattığı yadsınmamalıdır. Bunu engellemek mümkün değildir, çünkü ortada bilinçli bir yorum katma eylemi gözlemlenmemektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta kişisel etki ve tercihleri en aza indirmek olmalıdır. Habercinin mesleğini icra ederken karşılaştığı en büyük sorun belki de bu kişisellik sorunudur. Muhabir haberini neye, kime göre araştırarak, hazırlayacak ve yayınlayacaktır. Verilere mi, kişisel görüşlerine mi, çalıştığı yayın kuruluşunun yayın ilkelerine mi, haberin konusu olan bireylere mi, hedef kitlenin

⁴⁶ Pierre Denover, **Modern Basın** (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1963), s.7.

⁴⁷ John Nuttall, **Ahlak Üzerine Tartışmalar** (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997), s.228.

beklentilerine mi, yayın politikasına mı, sansür çeşitlerinin(devlet, ideolojik, dinsel, ekonomik, editoryal, özel ve kişisel) uygulamada göz ardı edilemeyecek kurallarına mı?⁴⁸

Haberi hazırlayan kişi bir taraftır. Önemli olan bu taraf olma olayının arkasında, kişisel çıkar bulunup bulunmadığıdır. Bunun da ötesinde meslek ahlakına ve kişisel ahlaka ters düşen bir şeyler yapılıp yapılmadığıdır.⁴⁹

Tarafsız, değer yargısı olmayan enformasyon düşünülemez. Enformasyon sözcüğü her anlamıyla bir güçtür ve gücün tarafsızlığı savunulamaz. Haberdeki her sözcük, her kavram, her tümce, her görüntü kısacası her öge bir anlam taşımaktadır. Haberci tarafsız olmaya çalışmakla nesnellik, tarafsızlık sorununu bazı mekanik kurallar getirerek çözdüğünü sanır ya da öyle olduğunu ileri sürer. Bu mekanik çözüm yollarıyla habercinin yaptığı, belli formdaki boşlukları belli kurallara, pratiğe uyarak doldurmaktır. Unutulmaması gereken nokta bu uygulama sonucu nesnelliğe ulaşamayacağı, ancak yapılanın meşrulaştırılabileceği olmalıdır.⁵⁰ Her ne yolla olursa olsun iletinin yüzde yüz tarafsızlığı sağlanamamaktadır. Haber, üretim aşamasında muhabirin bireysel katkısı dışında çalıştığı kuruluşun yayın politikası, sahiplikler gibi koşullardan da etkilenerek şekillenmektedir. Eşik bekçileri haber malzemesi toplanmadan önce işlenecek konular, olaylar, olayın ele alınış şekline yön vermekte ve sonuçta ortaya çıkan haberi de değerlendirerek bir bakış açısının daha habere katılmasını sağlamaktadır. Bunların yanı sıra denetleyici yasalar, ekonomik bağımlılıklar gibi etkenler de haberin tarafsızlık niteliğini etkileyebilmektedir.

Tarafsızlık kavramı habere kişisel görüşlerin etkisi ve habere bu görüşlerin katılması ile ilişkilidir, ideal olan hiçbir etkiye maruz kalmayan haberin yazılmış olmasıdır. Hiçbir iletişim türünün tamamen tarafsız olması mümkün görünmemektedir. Her üründe olduğu gibi haber de bir seçim sonucu, kişisel

⁴⁸ Atilla Girgin, "A.g.e", s. 97.

⁴⁹ Emin Çölaşan, *Gazeteci Kimdir? Demokrasi, Özgürlük ve Basın* (İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1997), s.89.

⁵⁰ İ.Erdoğan, K. Alemdar, *İletişim ve Toplum* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990), s.58.

Üretim sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ne kadar tarafsız kalınmaya çalışılsa da olayı anlatmak için seçilen kelimelerle kişisel etki başlamaktaadır, önemli olan olayla ilgili yorum yapılmamasıdır. Tarafsızlık kavramına ancak iyi eēitim almış, kültür düzeyi yüksek ve dürüst bir muhabirin hazırladıēı, onun katkılarıyla zenginleşen ve anlaşılır hale gelen haber üretimi anlayışıyla yaklaşılabilmektedir. Bunun için de haber üretiminin herhangi bir aşamasında önyargılı davranmamak, olayın gerçek olduēunu belgelemek, olayı duyguları karıştırmadan haber haline getirebilmek, olayları saptırmamak, kltmemek, abartmamak, özel bir amaca hizmet etmemek, yorum yapmamak gibi ilkeler göz ardı edilmemelidir. Bu ilkelere dikkat etmenin yanı sıra haberde; konuyla ilgili bütün bilgiler aktarılmalı, tartışmalı konularda olaya taraf olan herkesin görüşlerine yer verilmeli, doēruluēundan emin olunan görüşlere yer verilmeli, haberin kaynaēının sözleri kendi aēzından bolca kullanılmalı ve haber de mümkün olduēunca çok maddi gereēe yer verilmelidir. ⁵¹

Haber retimi sırasında olay, en yüksek düzeyde dikkatle ve en az tarafı şekilde haber metni haline getirilmiş olsa bile, kitle iletişim araçlarının taraf olma durumuyla karşı karşıya kalınmaktadır. Kitle iletişim aralarındaki yanlılık yayınlı başlar. Bir kitle iletişim aracı yayın hayatına adım atar atmaz kendisinin reklamını yapmaya başlamaktaadır. Haber en tarafsız biçimde hazırlanmış olsa bile;

- *Sunuluşu*; basılı medyada başlıēı, dizgisi, puntosu, işitsel medyada spikerin sesi, tonlaması ve görsel medyada da spikerin fiziksel görünüşü, giyiniş, sesi, bakış, tonlaması, mimikleri ve davranışlarıyla,
- *Kapladığı alan*; basılı medyada sütün sayısı ve uzunluēu, işitsel ve görsel medyada süresi ile,
- *Sırası*; basılı medyada hangi sayfada, sayfanın neresinde, işitsel ve görsel medyada haber bülteninin kaçıncı sırasında olduēu ve kaç dakika süresi olduēu ile,

⁵¹ Murat Zeytinli, Uluslararası Haber Dolaşımının Sorunları, *Yeni Türkiye Dergisi* (Ankara:, Sayı: 12, Eylül- Ekim, 1996) ,s.1102.

- *Tekrarı*; doğrudan veya dolaylı olarak kaç kez yayınlandığı, aşamaları söz konusu olduğunda,

tarafı hale gelebilmektedir.

Yukarıda sayılan faktörlerin hepsi seçim ve karar verilmesi gereken, yani taraf olunan aşamalardır.⁵²

Bu kadar hassas dengeler gözetilerek hazırlanan bir yayının tarafsızlığından söz edilmesi ancak görelî bir tarafsızlığın söz konusu olduğunu gündeme getirebilir. Bu noktada akıldan çıkartılmaması gereken nokta haberde ne olursa olsun yorum yapılmamasının gerekliliği olmalıdır.

1.1.2.3. Anındalık

Anındalık veya güncellik haberde zamansal yakınlık belirtmek için kullanılmaktadır. Zamansal yakınlık bağlamında haberleri üç türe ayırmak mümkündür. Bunlar;

Eylem haberleri : Trafik kazası haberleri, cinayet haberleri gibi içlerinde daha çok eylem olan haberlerdir. Bu tür haberlerde söylem ikinci plandadır. Haberin seçim aşamasında genellikle ilk sıralarda tercih edilen, izleyicinin ilgisini çeken haberlerdir.

Söylem Haberleri : Basın toplantıları, konferanslar gibi içlerinde daha çok söylemi barındıran haberlerdir. İzleyicileri yapılan konuşma veya organizasyonla ilgisi olan kısmının bilgilendirilmesi amacıyla yayınlanan haberlerdir. Bu tür haberlerde eylem veya söylem eskidir ancak yeni fark edilmiş ve ortaya çıkartılmıştır. Yani olay gün ışığına çıkartılmış ve ona güncellik kazandırılmıştır.

Eylem- Söylem Haberleri : Tören haberleri, bayram haberleri gibi hem eylemi hem de söylemi bünyesinde barındıran haberlerdir. Bu ayrıma göre haberin

⁵² Oktay Kurtböke, Yazılı Basında Habercilik, *Genç Gazeteciler Eğitim Semineri Notları* (İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1986), s.42-50.

anındalığını iki şekilde gözlemleyebiliriz; eylem veya söylem yeni gerçekleşmiştir. Bu tür haberler genellikle rutin yada kendiliğinden ortaya çıkan olayların haberleridir.⁵³

Haber yenilik ömrü çok kısa olan bir üründür. Eski bir olay veya konu ele alınıyorsa bu olayın veya konunun yeni, bilinmeyen bir tarafının veya taraflarının ortaya konması gerekmektedir. Haber şu anda ne olduğu ile ilgilidir. Günümüzde teknolojik gelişmeler sonucu, daha olay meydana gelirken haber haline getirilebilmekte ve izleyiciye sunulabilmektedir. Olay haber haline getirilip sunulduktan sonra, o haberle ilgili söylenecek her kelimenin habere ilişkin yeni bakış açıları ortaya koyması veya olayın bilinmeyen bir yönünü ortaya çıkartması gerekmektedir.

İnsanlar çevrelerinde olup biten her şeyden mümkün olan en kısa sürede haberdar olmak isterler, ve bu amaçla kitle iletişim araçlarını takip etmektedirler. Son yıllarda teknolojinin hızlı gelişiminin iletişim boyutu olarak haberleşmenin hızlanması ve dünyanın bir köy haline gelmesi sürecini yaşamaktayız. Bunun sonucu olarak insanlar hala öncelikli olarak yerel ve ulusal olayları merak etseler de dünyada meydana gelen önemli olaylardan da anında haberdar olmak istemektedirler. Bunun en yakın örneği olarak 11 Eylül 2001 tarihinde, Amerika Birleşik Devletinin, New York kentinde bulunan Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan terörist saldırısının uluslar arası yayına girme hızını ve haber akış sürekliliğini gösterebiliriz. Henüz birinci kuleye uçak çarpmışken kameralar çalışmaya başlamış ve canlı yayına girilmiştir. İkinci kuleye yapılan saldırı tüm dünyanın gözleri önünde gerçekleşmiştir.

Haber çok çabuk bayatlayan bir üründür. Yaşamın her alanında kullandığımız tüm ürünlerin bir yaşam süresi vardır ve belki de bunların arasında en kısa ömrü olan haberdür. Ömrü sadece yirmi dört saatle sınırlıyken, teknolojik gelişmelerle günümüzde bu süre saniyelere kadar inmiştir. Telgraf, teleks, telefon derken

⁵³ Atilla Girgin, "A.g.e.", s. 82.

artık olay anında uydu aracılığıyla dünyanın her yerinden canlı yayın gerçekleştirilebilmektedir. Habercilik bir anlamda zamana karşı yarış demektir.

1.1.2.4. İlgi Çekicilik

İlgi çekici olmanın ölçütü, toplumsal veya kişisel gereksinimlere cevap vermektir. İzler kitle her haberle aynı oranda ilgilenmemektedir. İlgiyi oluşturan şey haberin hangi kitleye seslendiği ve ne kadar insanın ilgisini çektiğidir. İnsanlar genellikle kendilerini birinci derecede ilgilendirdiğini düşündükleri konulara yönelmektedirler. Gelişen teknoloji insanların hayatlarını kolaylaştırmıştır. Bunun sonucu olarak insanlar çevrelerine dikkat etmeye, yeni hobiler edinmeye ve yakın, uzak çevrelerinde gelişen olayları daha fazla merak ederek; dünyada olup biteni öğrenmek için daha fazla zaman ayırmaya ve dikkat etmeye başlamışlardır. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda ise insanların genişleyen ilgi alanları hakkında bilgi edinmeleri kolaylaşmıştır.

Toplumun ilgisi çoğunlukla ; sempati, seks, gelişme, yaş, çelişki, çatışma, drama, alışılmadık çıkış, gerilim, heyecan, romantizm, bilim, hayvanlar dünyası, macera, vergiler, fiyat artışları, yeni teknolojik gelişmeler, siyasal gelişmeler, sağlık, işsizlik, adli vakalar, çevre kirliliği, terör, ekonomik gelişmeler, ünlülerin yaşantıları, spor, yemek ve dedikodu ve riziko gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. İlgi çekicilikten kast edilen sıradanlıktan kurtulma, olağan dışı eylem veya söylem arayışıdır. ⁵⁴ Haber dilinde ilginçliğin belleklere yerleşmiş en yaygın tanımını (daha önce de belirtildiği gibi) New York Sun gazetesi muhabirlerinden John Bogart, 1880 senesinde, “Köpek insanı ısırırsa haber değil, insan köpeği ısırırsa haberdır.” diyerek yapmıştır.

Haber toplumu ilgilendiren, toplum için önemli olan her şeydir. Esas olan ilgi çekici olması ve izler kitlenin ihtiyaçlarına cevap veriyor olmasıdır. Hangi olayın, kimlerin, ne kadar ilgisini çekeceğini tahmin etmek habercinin görevidir. Haberin hangi anlatım tarzıyla, hangi hedef kitleye ve ne zaman verileceği önemli bir

⁵⁴ Ayseli Usluata, **İletişim** (İstanbul: İletişim Yayınları, 1997), s.94.

noktadır. Haberci bu noktada kamuoyunun beklenti ve eğilimlerini belirleyebilmelidir. Herkesin karşılaşabileceği durumlarda, kadın- erkek herkesi ilgilendiren olaylara duyulan ilgiyi, insanın ilgisini çeken olaylar şeklinde tanımlamak mümkündür. Haberin bu niteliği; zamanlılık, yakınlık ve önemlilikte yer almayan insan ilgisini çeken konuların seçilmesine yöneliktir. İnsan ilgisini çekmek haberin izlenmesini sağlayan ve tamamlayıcı olan öge olarak da tanımlanabilmektedir. Haberin hedef kitleyi çeken takip etmesini sağlayan pırıltılı bir yanının olması gerekmektedir. Son yıllarda yayın kuruluşları arasında yaşanan büyük rekabet beraberinde insanın ilgisini çeken haberler yapma yarışının başlamasına sebep olmuştur. Bunun sonucu olarak da haberciliğin insan ilgisini çekme odaklı hale gelmeye başladığı gözlemlenebilmektedir.

1.1.2.5. Anlaşılabilirlik

Haberin değerli olmasını yada başka bir deyişle sonuna kadar takip edilmesini sağlayan niteliklerden biri de anlaşılabilirliktir. Haberci haber değeri taşıdığını düşündüğü olayı haber haline getirirken yani biçimlendirirken teke tek kelimelerin, cümlelerin ve görüntülerin dışında bütününde bir anlam taşımasına dikkat edilmelidir. Verilen her detayın anlamın oluşturulmasına katkıda bulunması ve yeterli bir bilgi akışı sağlanması gerekmektedir. Yani izleyici veya okuyucu haberin sonuna geldiğinde haberle ilgili öğrenmek isteyebileceği tüm bilgiye ulaşmış olmalıdır. Haberle ilgili herhangi bir detayı atlamamak adına haber gereksiz ayrıntılara da boğulmamalıdır. Eğer haber gereğinden uzun ve gereksiz ayrıntılarla dolu olursa izler kitlenin habere olan ilgisi azalır. Anlaşılabilirliği sağlamak için cümleler kısa tutulmalıdır. Haberin yazılı metni içerisinde eski, kullanılmayan ve yabancı sözcük kullanımına dikkat edilmesi gerekmektedir. Bütün bunlar haberin daha zor anlaşılır olmasına sebebiyet vermektedir.

Kitle iletişim kuramcılarının, üzerinde ısrarla durdukları en önemli konu, iletinin hedef kitle tarafından istenilen biçimde anlaşılıp anlaşılmadığıdır. Bunun için mesajın (iletinin) hazırlanması, gönderilmesi, hedef kitlenin konumu, koşulları ve özellikleri konularında araştırmalar yapılmış, kurallar geliştirilmiştir.

1. Söylenmek istenen,

2. Söylenen- Yazılan- Görüntülenen,
3. Duyulan – Bakılan- Okunan,
4. Dinlenen- Görülen,
5. Anlaşılan,
6. Akılda tutulan,
7. Yansıtılan.

Aşamalarından oluşan “Kitle İletişimi Eğrisi”, ilk evreden son noktaya gelinceye kadar, iletinin (bilginin) çeşitli nedenlerle eksildiğini, zayıfladığını, biçim yada anlam değişikliğine uğradığını, eksik yada yanlış algılandığını, kısmen unutulduğunu ortaya koymaktadır.⁵⁵

Bir iletinin anlaşılır olması için öncelikle söylenmek istenen ne ise onun kaynağının yani söz konusu ileti haber ise muhabirin kafasında net olması gerekmektedir. Sonraki aşamada iletilmek istenen mesajın iletileceği kitle iletişim aracının teknolojik alt yapısına ve diline uygun olarak materyalin toplanması gerekmektedir. Toplanan materyal muhabir/ haberci tarafından görsel, işitsel veya yazılı metin haline getirilmekte ve hedefe ulaştırılmaktadır. Hedef, iletiyi bireysel ön yargıları, ilgisi, kişisel ilişkileri ve grup bağımlılıklarının oluşturduğu bir filtreden geçirerek almaktadır. Kitle iletişim araçları aracılığı ile ulaşan iletiden kendine göre bir anlam çıkartmakta ve bu iletinin kendine göre anlamlı olan kısmını aklında tutarak, çevresine yansıtmaktadır. Çevreye yansıtılan bilginin fazla olması için kaynak ve hedefin ortak dil, bilgi, değer, deneyim ve inançlara sahip olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra iletinin uygun yer, zaman ve koşullarda ulaştırılması da gerekmektedir. Ancak en önemli nokta habercinin hazırladığı haber metninin anlaşılır olması ve hedef kitle için bir anlam taşımasıdır. İzler kitle kendisine bir anlam ifade etmeyen metnin veya görüntünün karşısında zaman kaybetmemektedir. Eğer izler kitle aracın karşısında tutulmak isteniyorsa onun anlayacağı dil ve anlatım düzeyinde, işine yarayacak bilgiler içereni yani onun için bir anlam taşıyan haber metinleri hazırlanmalıdır.

⁵⁵ H. Dorra, G.Millet, Les Communications: l'Entretien Individuel (Paris: Dunod Economie, 1970), s.27.'den aktaran Atilla Girgin, “A.g.e.”, s.87.

1.1.2.6. Zamanlılık

Hızla ilerleyen teknoloji günümüzde zaten çok kısa bir sürede bayatlayan haberin ömrünü biraz daha kısaltmıştır. Haber topluma yapılan bir hizmettir ve bu hizmetin can damarı çabukluktur. Habercilik zamanla yarış mesleğidir, muhabir aldığı, derleyip, yazıp biçimlendirdiği haberini en kısa sürede, en çabuk yoldan haber merkezine ulaştırmak zorundadır.⁵⁶ Haber izler kitleye ulaştığı andan itibaren önemini yitirmeye, değerini kaybetmeye başlamaktadır. Haberin diğer bilgi türlerinden farkı zamanlılıktır. Haber öğrenildiği anda aktarılması gereken bir bilgi türüdür.

Haberde zaman ögesini belirleyen veya gösteren üç ana bileşke bulunmaktadır. Bu bileşkelerin tümü ise habere zamanlılık değerini kazandırmaktadır. Bu üç bileşke şunlardır:

1. Yenilik
2. Anılık
3. Geçerlilik

Böylelikle, haberden zamanlı bir enformasyon olarak söz edebilmek için, haber kaynağı, iletişim aracı ve haberi izleyenlerin var olması ve karşılıklı etkileşimi de gerektirmektedir.⁵⁷

Haberde yenilik, her zaman haberin hemen o anda olmuş olması anlamına gelmemektedir. Bilinen bir olayın veya olgunun bilinmeyen bir özellik, yön veya bilgisinin ortaya çıkartılması da olabilmektedir. Örneğin arkeolojik kazı yapılmakta olan bir kentin varlığından haberdarızdır ancak orada bilinmeyen bir geçit bulunduğu bu bir yeniliktir. Başka bir deyişle zaten var olan bir olayla ilgili gün ışığına çıkartılmamış bilginin sunulması olaya yenilik kazandırmaktadır.

⁵⁶ TRT, Stajyer Muhabir Kursu için Hazırlanan Ders Notları (Ankara, 1987),s.1.'den aktaran Özden Cankaya, Radyo ve Televizyon Haberciliği Ders Notları (İstanbul, 1991), s.42.

⁵⁷ Oya Tokgöz, "A.g.e.",s.177.

Geçerlilik ve anilik birbirleriyle bağlantılı bileşkelerdir. Anilik olayın o anda meydana geldiğini vurgulamaktadır. Olay beklenmemektedir. Haber ani olduğu kadar geçerli de olmalıdır. Daha önce de belirtildiği gibi haber çabuk bayatlayan bir üründür. Olay öğrenilir öğrenilmez haber metni haline getirilmelidir ancak dikkat edilmesi gereken nokta bu aniliğin yanı sıra olayın geçerliliğinin de denetlenmesidir. Geçerlilik olaya ait bilginin belirli bir zaman dilimini kapsamaktadır olarak tanımlanmaktadır. Anilik ve geçerlilik, kitle iletişim aracının yapısına göre kimi zaman birbirlerinin yerine geçebilmektedirler. Haberin zamanlılığı yönünden yenilik ve anilik televizyon ve radyo için ön plana çıkarken, geçerlilik gazeteler ve dergilerde biraz da yayın öncesindeki hazırlık zamanının geniş olması sebebiyle ön planda olabilmektedir. Bundan gazetelerde ve dergilerde yenilik ve anilik bileşkelerine önem verilmediği sonucu çıkartılmamalıdır. Basılı medya bu ki bileşkeye ellerinden geldiği kadar değer verirken, bu bileşkelerin geçerli olmasını ön planda tutmak zorundadır, çünkü hiçbir zaman haberin izler kitleye ulaştırılması hızı bağlamında radyo, televizyon ve internet kadar çabuk olamayacağı yadsınamayacak bir gerçektir.

Amerikalı yazar Bernard Roscho'nun ifadesiyle, "anilik, en son olan olaylarla bunları yapan kitle iletişim araçlarını birbirine bağlar; halbuki geçerlilik olayları toplumun çeşitli kesimleriyle bağlantılı tutar. Yenilik ise, bir enformasyon parçasını haber şekline dönüştürürken, insanın ilgisine dayanan geçerlilik, habere değerini verir" . Daha doğru bir deyişle, haber mutlaktır, geçerliliği ise zamanlılığın diğer yönleri gibi görelidir. ⁵⁸

1.1.2.7.Yakınlık

İnsan doğası gereği mekansal olarak kendisine yakın mesafelerde meydana gelen olayları daha çok merak etmekte ve bu olayların sonuçlarından çoğu kez daha çok etkilenmektedir. 'Ne zaman' sorusunun zamanlılığı göstermesi gibi 'nerede' sorusunun yanıtı da yakınlığı göstermektedir. Habere dikkat etme ve devamını takip etme açısından izleyiciler hangi kitle iletişim aracı olursa olsun,

⁵⁸ Oya Tokgöz, "A.g.e.",s. 178.

tanıdıkları yerler ve adlara karşı daha fazla ilgi duymaktadırlar. Yakın çevrelerinde olan olaylar ve yaşanan gelişmeler izleyicinin daha çok ilgisini çekmektedir. Günümüzde yakınlık kavramı daha çok bireysel anlamlar taşımaya başlamaktadır. Kişilerin bireysel ilgi alanları, yakınlarının uzak yerlerde yaşıyor olması ve haber sirkülasyonunda son yıllarda yaşanan inanılmaz hız, yakınlık ilkesinin de değişime uğramasına sebep olmakta, yakınlık kişiden kişiye değişen göreceli bir kavram haline gelmektedir.

1.1.2.8. Önemlilik

İnsanlar tanınmış kişileri, kendilerine göre bazı ülkeleri, olaylar gibi pek çok şeyi daha fazla merak etmektedirler. Bir olayın içerisindeki ünlü kişiler, sayılar, garip olaylar, zıtlıklar haberi önemli yapan unsurlarda sadece birkaç tanesidir. Haberciliğin diğer temel ilkeleri olan zamanlılık, yakınlık, insan ilgisini çekme ve sonuç yalnız başlarına bir haberin önemli olmasını belirleyememektedir. Tüm bu ilkelere ulaşmak için yapılan çalışma sırasında bir olayın önemliliği ortaya çıkmaktadır. Haberin hammaddesini topladıktan sonra haberci kendisine neden, niçin, nasıl sorularını sorarak, haber metnini hazırlamadan önce topladığı bilgiler üzerinde hüküm vermekte ve önemlilik ilkesine varabilmektedir. Olayın yada durumun ortaya çıkarttığı sonucun nicelik ve nitelik açısından irdelenmesiyle anlaşılmaktadır. Haberi önemli kılanın ortaya çıkartılması için iki unsura bakılması gerekmektedir:

1. Toplumun büyük bölümünü etkiliyor mu?
2. Bu etkilemenin sonuçları ne olacak? ⁵⁹

Bu soruların cevabı bir haber metninin önemliliğini ortaya koymaktadır. Bir haber metninin bu sorular sorularak irdelenmesi sonucu olayla ilgili haberlerin ne kadar önemli olduğu ortaya konabilmektedir.

⁵⁹ Kemal Aslan, *Haberin Yol Haritası* (İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2002), s.38.

1.1.3.Haber Yazımında Kullanılan Kurallar

Haberleşme; karşılıklı haber alıp verme sürecidir. Haber ise insanları ilgilendiren, zamanlı olan bir fikrin, olayın veya sorunun özetidir. Bir olayın haber metni haline dönüştürülerek aktarılması her zaman olayın izlenmesinden zordur. Çünkü haber haline getirilecek olayın aktarılması sıradan bir iş değildir ve sorumluluk ister. Haberi kurgulamak; demek metne dökülecek olayın verilere dayanarak belirli bir amaç doğrultusunda biçimlendirilmesi demektir.⁶⁰

Hazırlanan haber metni anlaşılır bir dille, açık olarak yazılmalı, herhangi bir yanlış anlamaya ve bilgi eksikliğine imkan vermemelidir. Anlatım tekniği yalın ancak güvenilir olmalıdır.

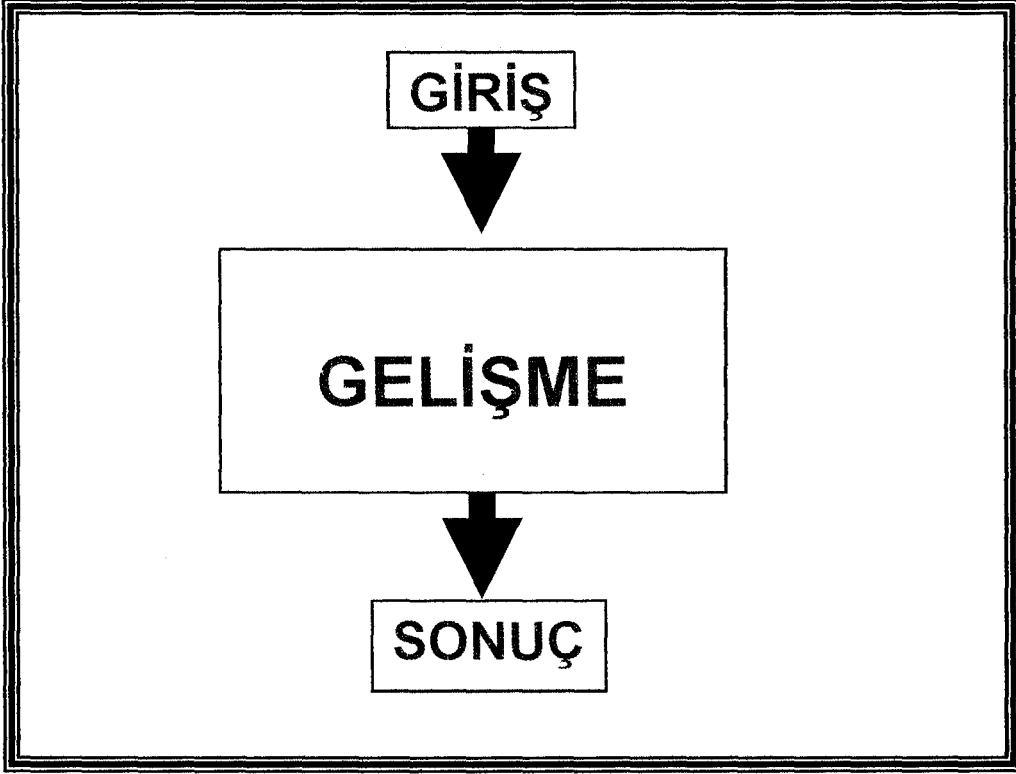
Haber metni hazırlanırken, haberde yer alacak bilgilerin sıralanması, yani belli bir düzen içerisinde iletilmesi gerekmektedir. Haberin doğru bir şekilde biçimlendirilebilmesi için kurgulanan metinde 5N 1K olarak kısaltılan altı sorunun yanıtlarına yer verilmesi gerekmektedir.⁶¹ Bu sorular; **Ne, Nerede, Neden, Ne zaman, Nasıl ve Kim** sorularıdır. Haberi hazırlayan kişi haber metninin içerisinde bu soruların cevaplarını vererek merak edilebilecek noktaları aydınlatmış olur. Haber 5N 1K sorularına verilen yanıtlardır. Bunların birbirlerine göre önemleri haberden habere farklılık göstermektedir.⁶²

⁶⁰ Atilla Girgin, “A.g.e.”, s.28.

⁶¹ Oya Tokgöz, “A.g.e.”, s.181.

⁶² Atilla Girgin, “A.g.e.”,s.29.

Tüm anlatım biçimlerinde olduğu gibi haber metni de basit olarak üç ana bölümden oluşur; giriş, gelişme ve sonuç .

Şekil 1 Temel Haber Modeli

Haberin daha anlaşılır olmasını ve takibini sağlayan bölüm haberin giriş bölümüdür. Haberin girişinde olayın özeti verilmelidir. Bunu sağlamanın en güvenilir yolu da 5N 1K sorularının önem sırasına göre değerlendirilip sıralanmasıdır. Bu altı sorunun hangilerinin cevabının girişte verileceği haberin girişinin nasıl bir tarz da yazılacağını belirlemektedir. Uygulanan haber tekniğine bağlı olarak haberin girişi değişebilir. Haberin giriş cümlesi, haberin okunması veya dinlenmesi açısından önem taşır. İlk cümle her zaman tutamaç görevi görmeli, ilgi çekmeli ve okura haberi okutturmalıdır. Radyo ve televizyonda flaş cümleleri haberi izlettirmelidir.⁶³ Haberin girişi, özü verecek şekilde ele alınırsa, devamında girişte verilen unsurlar ayrıntılarıyla anlatılabilecek ve izler kitle okuduğu, dinlediği ya da izlediği habere karşı daha

⁶³ E.Yüksel& H.İ.Gürcan, **Habercinin El Rehberi** (Eskişehir:Anadolu Üniversitesi,İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 2001), s.101-102.

dikkatli olacaktır. ⁶⁴ İzler kitlenin dikkatini çekmek ve daim kılmak için geliştirilmiş çeşitli haber girişleri vardır. Bunlardan bazıları;

- **Tanımlayıcı Giriş:** Haberin en önemli ögesinin “kim” ve “ne” sorusu olduğu durumlarda söze bu öge ile başlanır. ⁶⁵ Tanımlayıcı giriş kendi içerisinde de iki alt tekniğe ayrılmaktadır.

Dolaysız Tanımlayıcı Giriş : Böyle haber girişlerinde öncelikle “kim” sorusuna yanıt verilmektedir.

Dolaylı Tanımlayıcı Giriş : Bu haber girişi ise habere konu olan şey ya da kişi toplum tarafından tanınan biriye kullanılmaktadır.

- **Özetleyici Giriş :** Haberin birden fazla ögesi aynı derecede önem taşıyorsa uygulanan bir yoldur. Olayın özeti girişte yapılmaktadır.
- **Genelleyici Giriş :** Bu giriş türünde, haberin konusu girişte verilmemekte, konu ile ilgili sadece genel ifadeler kullanılmaktadır.
- **Ayrıntı Giriş :** Haberde geçen bir ayrıntının ön plana çıkartılarak ayrıntı giriş yapılmaktadır.
- **Öyküleyici Giriş:** Habere konu olan olayın ortasından başlanarak anlatıldığı giriştir. Böylelikle haberin tamamının izlenmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.
- **Okur/ İzleyici Adresli Giriş :** Doğrudan izler kitleye seslenerek onu da olaya dahil etmeyi amaçlayan bir giriş tekniğidir. İzler kitle haberin bir ögesi yapılmaya çalışılmaktadır.

⁶⁴ Oya Tokgöz, “A.g.e.”, s.198.

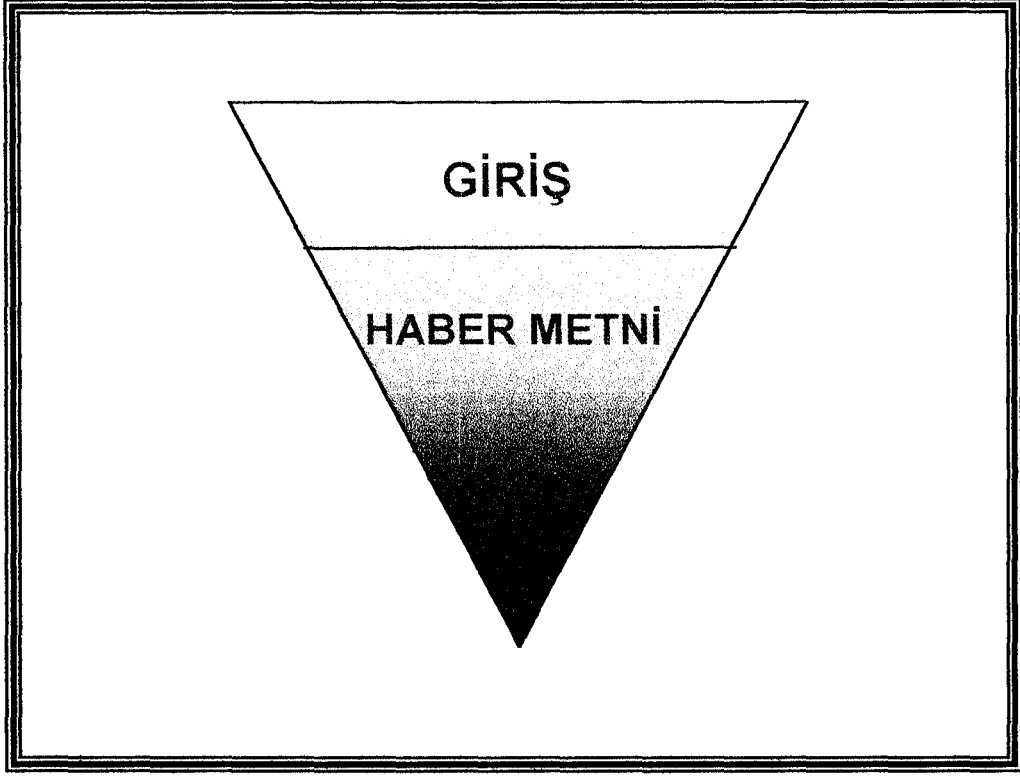
⁶⁵ E. Yüksel& H.İ.Gürcan, “A.g.e.”, s.102.

- **Karşılaştırmalı/ Karşıtlık Yaratan Giriş** : Karşılaştırma ve karşıtlıklar insanlar için ilgi çekicidir. İçerisinde karşıtlıkları barındıran olay ve konuları haber yaparken kullanılmaktadır.
- **Soru Giriş** : Haberin girişi bir soru cümlesidir. Toplumun ilgisi bir konu veya bir kişi üzerine yoğunlaştığında kullanılabilir.
- **Alıntı Giriş** : Habere bir kişinin veya bir kaynağın söylediği sözlerden alıntı yapılarak başlanmaktadır.
- **Betimleyici Giriş** : İzler kitlenin olayı daha iyi anlayabilmesi için durumu betimleyen giriştir. Habere konu olan olayla ilgili bir veya daha fazla nokta betimlenerek izleyicinin ilgisini çekmek amaçlanmaktadır.

1.1.3.1. Ters Piramit Kuralı

Haber yazma kuralları içerisinde en yaygın olarak kullanılan kural ters piramit kuralıdır. Ters piramit kuralına göre hazırlanan haberde bilgi en önemliden en az önemliye doğru sıralanmaktadır. Habere ilişkin en can alıcı unsur ön plana çıkartılmakta, ikinci ve üçüncü derecede önemli görülen unsurlar ise birbirini izleyen sırada yer almaktadır.⁶⁶

⁶⁶ E.Yüksel& H.İ.Gürcan, “A.g.e.”, s.95.

Şekil 2 Ters Piramit Haber Yazma Kuralı

Ters piramit kuralı, tıpkı mimaride olduğu gibi blokların sıralanmasıdır. Olayla ilgili toplanan bilgilerden en önemlisi en başa konulmaktadır. Altındaki blokta ise ayrıntılar verilmektedir. Yani bilgiler önem derecelerine göre sıralanarak haber metnindeki yerlerini almaktadırlar. Ters Piramit kuralı kurgu sırasında rahatlık sağladığı, haberin özünü ilk paragraflarda anlattığı ve gerektiğinde haberi sorunsuzca kısaltmaya olanak tanıdığı için sıklıkla tercih edilmektedir.

Haber yazma kuralları içerisinde en yaygın olarak kullanılan kuraldır. Ters piramit kuralına göre hazırlanan haberlerde bilgi hedef kitlenin ilgisine göre en önemliden daha az önemliye doğru sıralanmaktadır. Habere ilişkin en önemli ve en can alıcı unsur ön plana çıkartılır, ikinci ve üçüncü derecede önemli görülen unsurlar ise birbirini izleyen sırada yer alır.⁶⁷ Ters piramit kuralı, toplanan bilgilerden en önemlisi başa, altına da daha az önemli bilgilerin sıralanarak

⁶⁷ E. Yüksel & H.İ. Gürçan, **Habercinin El Rehberi: Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural ve Teknikleri**. (Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1263, 2001), s.95.

haber metninin yazılması olarak tanımlanabilmektedir. Haberin özeti girişte verilmektedir.

Ters piramit kuralının temeli, 19. yüzyılda Amerikan İç Savaşı (1861-1865) sırasında atılmıştır. Bu dönem telgrafın aktif olarak kullanılmaya başlanmasına denk düşmektedir. İç savaş sırasında Amerikalı gazeteciler telgraftan haberlerini gazetelerine ulaştırmak amacıyla faydalanmışlardır. Telgraf hatlarının o dönemde düzenli çalışmaması nedeniyle gazetelerin savaş bölgesine gönderdikleri muhabirler topladıkları bilgileri tam olarak ulaştıramama kaygısı ile önemli bilgileri olabildiğince ilk satırlara doldurma yoluna gitmişlerdir. Daha başka bir deyişle, haberlerin girişi genelde 5N 1K'yı içeren, olayın tümünün özetini veren bir giriş şeklinde düzenlenmiştir.⁶⁸ Ters piramit kuralı kısa sürede benimsenerek kullanımı yaygınlaşmıştır. Bunun belli başlı sebepleri aşağıda sıralanmaktadır:

1. Okumayı kolaylaştırıp tekrarı önlemektedir,
2. Merakı tatmin etmektedir,
3. Sayfa düzenini kolaylaştırmaktadır,
4. Başlık bulmada ve etkili giriş yapmada kolaylık sağlamaktadır,
5. Haberi daraltma ve genişletme olanağı vermektedir,
6. Haberin hızlı olarak yazılmasına olanak tanımaktadır.

Ters piramit kuralına uyularak hazırlanan bir haber metninde ilk etapta hedef kitlenin merakı giderilmektedir. Yapısından dolayı haberin anlamından bir şey kaybetmeden kısaltılması veya ekleme yapılması mümkün olmaktadır. Aynı zamanda bu kural kullanılarak haber metinlerinin daha kısa sürede hazırlanabilmesi de aktif olarak kullanılmasının sebepleri arasında sayılabilmektedir.

Ters piramit kuralı uygulanırken en önemli paragraf ilk paragraftır. Bu paragraf izler kitlenin cevabını merak ettiği soruların cevaplandığı kısımdır. Bundan

⁶⁸ Oya Tokgöz, "A.g.e." s.219.

sonraki paragraflarda olayın detayına inilerek bilgi verilmektedir, ikincil bilgiler de son paragrafta toparlanarak haber metni sonlandırılmaktadır. Ters piramit kuralı 28 Eylül 2002 tarihli Milliyet gazetesinden alınan bir örnek haber metni üzerinde şöyle gösterilebilir:

Üsküdar Belediye'sine 3bin 500 metrekarelik yer bağışlayan Sevim Aksoy'un arsası üzerine kaçak bina yapıldı. Aksoy, kaçak inşaata izin veren belediye başkanına dava açtı. Kandilli'de park yapılması için belediyeye hibe edilen 3bin 500 metrekare arsaya kaçak bina inşa edildi. Arsayı bağışlayan mimar Sevim Aksoy'un şikayeti üzerine hakkında dava açılan Üsküdar Belediye Başkanı Yılmaz Bayat, binayı yıkacak imkanlara sahip değiliz dedi.

Mezarlık sokak'taki iki katlı binanın yıkımının belediyenin imkanlarıyla mümkün olmadığını öne süren Bayat, "Yıkım için ihale açtık. Evde insanlar olduğu için kimse yıkmaya yanaşmadı. İhaleye bir firma girdi. Bizde görevi bu firmaya verdik. Fakat bina içerisinde insan ve eşyanın tahliyesi gerekiyor. Bugüne kadar tahliye edilemedi. Ancak tahliyenin ardından yıkım gerçekleştirilecek. Görevimi kötüye kullanmam söz konusu değildir." diye konuştu.

Haber metninin devamında mimar Sevim Aksoy'un açıklamalarına yer verilmiştir.

Ne? Bağışlanan araziye belediye başkanının izni ile kaçak inşaat izni verilmesi ve bu durumun bağışı yapan kişi tarafından fark edilmesi.

Nerede? Kaçak inşaat Üsküdar Belediyesi sınırları içerisinde yapılmıştır.

Ne zaman? Zaman belirtilmemiştir.

Nasıl? Sevim Aksoy'un şikayeti üzerine dava açılmıştır.

Kim? İnşaata belediye başkanı izin vermiştir.

Haber yazma kuralları içerisinde Ters Piramit kuralının nasıl uygulandığı kısaca tekrar edilecek olursa; ilk paragraf haberi özetlemekte, ikinci paragraf genellikle olayın taraflarından birinin görüşünü yansıtmakta, üçüncü paragraf zararın tanımını yapmakta, daha sonraki paragraflarda ise karşı tarafın tanıtılması ve ayrıntılar yer almaktadır.

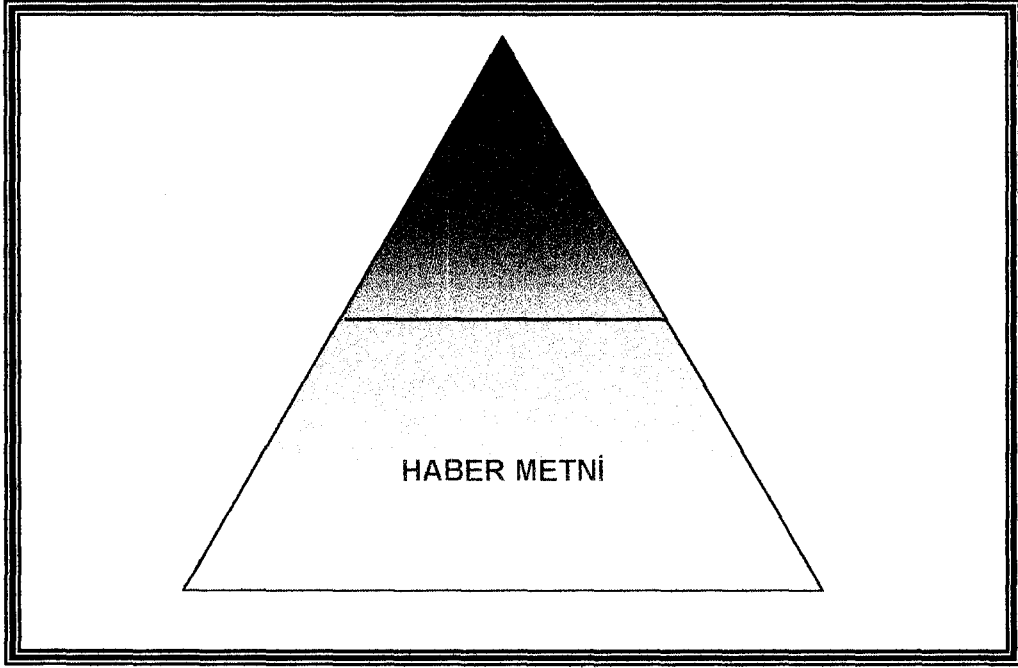
Ters Piramit

1.1.3.2. Düz Piramit Kuralı

Düz piramit kuralında, ters piramit kuralının tersine haber ayrıntılarla başlamakta ve sona doğru esas noktaya ulaşılmaktadır. Haber metninin başlangıcında olayın çok da önemli olmayan, hikaye kısmı da denilebilecek ayrıntıları verilmektedir; asıl söylenmek istenen, önemli unsurlar haber metninin sonunda yer almaktadır.

Bu kuralda haber metni sanki bir hikaye anlatılıyormuş gibi başlamaktadır. Olaydaki herhangi bir detay giriş cümlesi olarak verilebilmektedir. Arkasından gelen metinde de olayın açık hali işlenmektedir. Düz piramit kuralında, haberin geneli değil, bir ayrıntı ile habere girilir. Ters piramit kuralında haberin sonu haber metninin başında verilirken, düz piramit kuralında ancak haber metninin sonunda yer verilmektedir.⁶⁹

⁶⁹ Özden Cankaya, "A.g.e." s.45.

Şekil 3. Düz Piramit Haber Yazma Kuralı

Bu kural hikaye benzeri anlatım tarzını da beraberinde getirdiği için metnin başlangıcından sonucuna kadar yorum yapma olanağı tanımaktadır. Öz olarak çok önemli olmayan ancak insanların takip etmekten zevk alacakları, renkli haber olarak nitelendirilen haberlerin yazımında kullanılmaktadır. Yani daha çok magazin haberi hazırlayan muhabirlerin tercih ettiği bir kuraldır. Radyo ve televizyon haberciliğinde de sıklıkla kullanılan bir kuraldır. Ara sıra da olsa dergi muhabirlerinin de bu kurala uygun haber metni hazırladıkları gözlemlenebilmektedir. Düz piramit kuralı bir örnek haber metni üzerinde şöyle gösterilebilir:

Kuru fasulye yemeden asla

Bakanlar Kurulu'nda Ecevit'in isteğiyle 7'nci kez kuru fasulye yenildi. Abdullah Hüsrev, "Bakanlar kuruyu yiyince iyi çalışıyor" dedi.

Bakanlar kurulu, kuru fasulyesi ile ünlü Hüsrev Lokantası'nın müdavimi oldu. Kuru fasulyeyi çok sevdiği bilinen Başbakan Bülent Ecevit'in isteği üzerine bugüne kadar 46 defa toplanan Bakanlar Kurulu'nda 7'nci kez kuru fasulye yenildi.

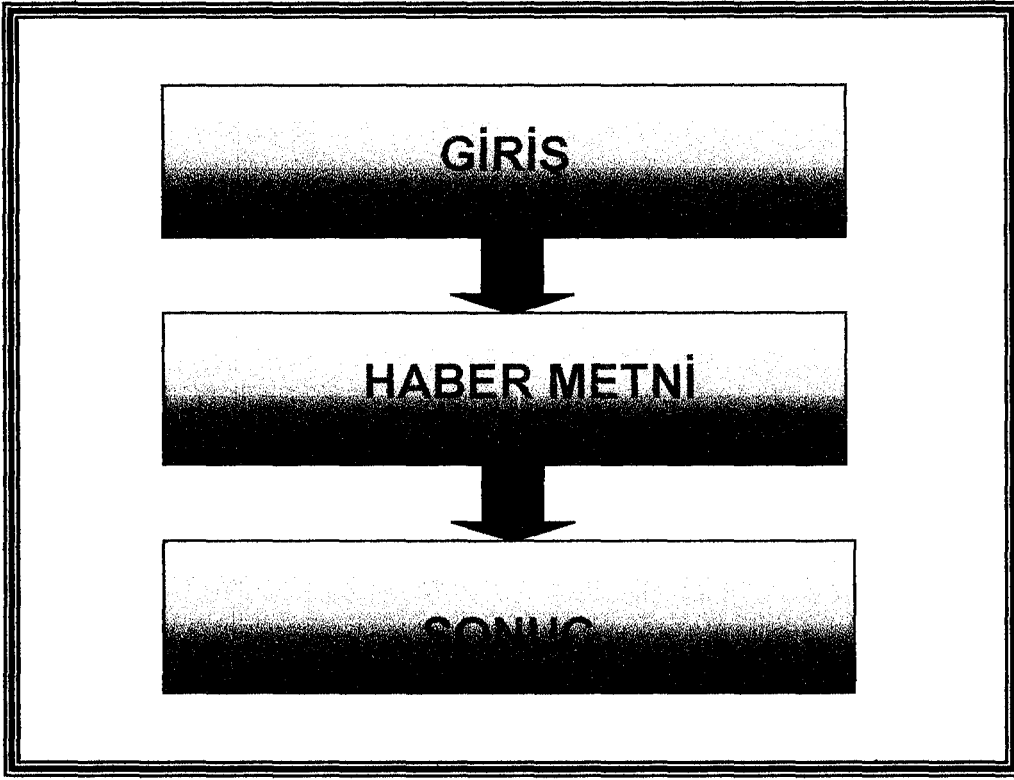
Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü tarafından bir gün önceden siparişi verilen kuru fasulye, Bakanlar Kurulu üyeleri için özel olarak hazırlandı. 22 yıllık deneyimiyle Hüsrev Lokantası personeli tarafından hazırlanan kuru fasulyenin pişirilmesine bir gün önceden başlandı. Bakanlar Kurulu'na gönderilen 60 kişilik yemek mönüsü kuru fasulye, pilav, turşu ve fırında sütlaçtan oluştu. 300 milyonluk fatura da Başbakanlık tarafından ödendi.

Haberin bundan sonraki kısmında Hüsrev Lokantası sahibinin görüşleri, Ecevit'in hayatında kuru fasulyenin yeri, yemeğin hazırlanışı ve püf noktaları gibi ayrıntılar sıralanmıştır.⁷⁰

1.1.3.3. Dörtgen Kuralı

Ters piramit kuralından sonra en çok kullanılan haber yazma kuralıdır. Haber yazmada genel eğilim özü vermeye odaklandığı için, ayrıntıların azalan öneme göre sıralanması da daha az kullanılmaya başlanmıştır. Dörtgen kuralı yorumlayıcı haberlerin yazımında tercih edilmektedir. Bu kural haberi yorumlayıcı olarak hazırlayacak muhabir tarafından, haber metnini anlamlı bir çerçeveye oturtmak için kullanılmaktadır. Bu kurala göre, haber blok veya kareler halinde düşünülmektedir. Neden sorusunun yanıtı haber metninin girişinde verilmekte, ayrıntılar ise alt paragraflara bırakılmaktadır. Konu, açıklayıcı nitelik taşıyan eş değerde paragraflar halinde aktarılmaktadır.

⁷⁰ E. Yüksel & H.İ. Gürçan "A.g.e." s.98.

Şekil 4 Dörtgen Haber Yazma Kuralı

Dörtgen kuralına göre hazırlanan haber metinlerinde her bir paragraf bir diğerine eş önemde hazırlanmaktadır. Yani haberi takip eden kişi sonuna kadar izlemeden veya okumadan bütünü anlayamamaktadır. Belgeleri, fikirleri yorumlamak amaçlı hazırlanan haberlerde uygulanan bir kuraldır. Paragraflar bağlayıcı cümlelerle birbirlerine bağlanmaktadır. Bu kural uygulanarak hazırlanan haberde, olayın birden fazla boyutunun ön plana çıkartılması söz konusudur. Haberin öğeleri eş önemdedirler ve amaç özü vermektir. Bu sebeple “Neden ?” sorusunun üzerinde durulmaktadır. Bu sorunun cevabı haberin girişinde yer almaktadır. Daha sonra ayrıntıların iletilmesine yer verilmektedir. Haberin özünü, açık ve anlamlı denebilecek kadar kısa bir sürede veren radyo ve televizyon karşısında yazılı basının sıkça kullandığı bir kuraldır.

Dörtgen kuralı iki şekilde uygulanabilir. Birinci teknikte haberin başlangıcı esas haberdur. Az sayıda kelime ile haber özet olarak verilmekte ve sonrasında açıklayıcı anlatımla yazılmış birbirine eş değerde paragraflarla haberin gövdesi

oluşturulmaktadır. Daha çok ekonomi, sosyal güvenlik gibi konularla ilgili haber metinlerinde kullanılan bir tekniktir.

İkinci teknik ise tamamlayıcı olarak hazırlanan haber metinlerinde kullanılmaktadır. Hazırlanan haber taze, o an olmuş bir haber değildir, olayın geçmişine ilişkin bilgileri içerir. Bu bilgiler; belgeleri ve bu konudaki düşünceleri içerir, bir anlamda haberin temelini oluşturan olayın tarihçesini özetler. Tanınmış bir kişi ile ilgili önemli bir haberi verirken önce kişiye ilişkin bilgileri tazelemek için aktarmak bu tekniğe örnek olarak gösterilebilir.⁷¹ Dörtgen haber yazma kuralı daha çok dergi haberciliğinde tercih edilmektedir.

Bu haber yazma kuralını National Geographic dergisinden alınan bir örnek haber metni üzerinde gösterirsek:

17 yıllık arayış sona erdi. National Geographic fotoğrafçısı Steve McCurry 1984'de Pakistan'da bir Afgan mülteci kampında fotoğrafladığı genç kızın yüzyılın en ünlü yüzlerinden biri haline geleceğini o sırada bilemezdi. Milyonlarca insan, tarihi savaş ve yoklukla yoğrulmuş bir halkın acılarını, Afgan kızının deniz yeşili gözleri aracılığıyla tanıdı. McCurry yıllardır aradığı gözlerin sahibini sonunda buldu.

Öfkesini anımsıyor. Adam bir yabancıydı. Daha önce hiç fotoğrafı çekilmemişti. O günden sonra da fotoğrafı çekilmemişti, ta ki 17 yıl sonra fotoğrafçıyla yeniden karşılaşana dek. Fotoğrafçı da o anı anımsıyor. Yumuşak bir ışık vardı. Pakistan'daki mülteci kampı bir çadır denizini andırıyordu. Okul çadırında önce onu fark etti. Utangaçlığını fark ederek en son ona yaklaştı. Kız, fotoğrafını çekebileceğini söyledi. "Onun fotoğrafının o gün çektiğim karelerden farklı olacağını hiç tahmin etmemiştim" diyor ...

Ardından ayrıntılar ve haberin diğer öğeleri verilerek metin zenginleştirilmektedir.

⁷¹ Özden Cankaya, "A.g.e." s.45.

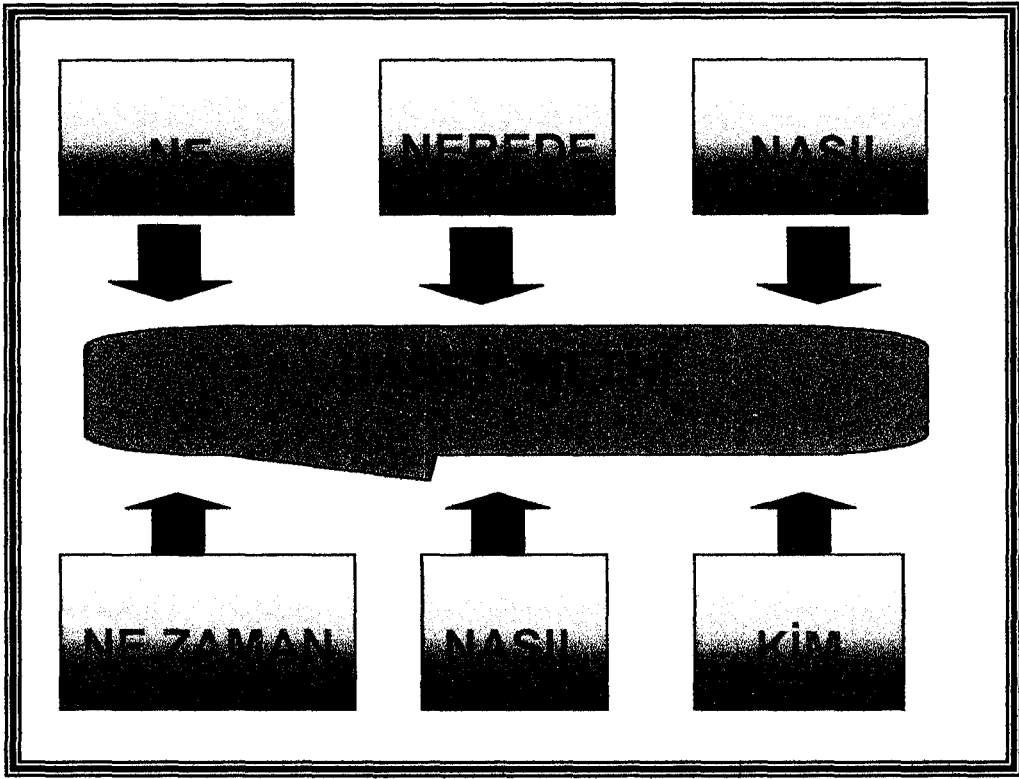
1.1.3.4. Konuşma Dili Kuralı

Radyo ve televizyon haberciliğinde en çok kullanılan haber yazma kuralıdır. Bu kuralla hazırlanan haberlerde samimi bir ifade, basit bir dille anlatım yolu hedef alınmaktadır.⁷² Bu kural uygulanırken muhabir olayı sanki bir arkadaşına anlatıyormuş gibi bir anlatım yolu benimsemektedir. Kısa, net, günlük konuşma dilinin özelliklerini taşıyan bir anlatımla haber izleyiciye aktarılmaktadır. Metni bu şekilde hazırlanan haber ise radyonun veya televizyonun vitrini olan spikerler tarafından işitsel ve hem görsel hem işitsel olarak izleyiciye ulaşmaktadır.

Bu haber yazım kuralı uygulanırken dikkat edilmesi gereken nokta haberin konuşulduğu gibi yazılmasıdır. Tavsiye edilen yöntem ise hazırlanan haber metninin sesli olarak okunmasıdır. Konuşma dilindeki gibi basit ve kısa cümlelerin temel alındığı bu anlatımda edilgen cümlelerden de yararlanılmaktadır. Bağlaç kullanımı ve dolaylı anlatım yaygındır. Kelime çokluğu yerine, daha az kelimeyle daha çok bilgi iletmeye çalışılmaktadır. 5N 1K sorularının cevaplarına dayanarak haber metni oluşturulmaktadır. Yani kısaca konuştuğunuz gibi yazın ve yazdıklarınızı sesli olarak okuyun anahtar ilkelerine uyulan kural da, sunucuların izleyicilere şimdi ne olduğunu, duyduğunu veya gördüğünü aktarması esastır.⁷³

⁷² Oya Tokgöz, “A.g.e.” s. 221.

⁷³ E. Yüksel& H.İ. Gürçan “A.g.e.” s.101.

Şekil 5 Konuşma Dili Yazım Kuralı

Konuşma dili kuralı bir örnek haber metni üzerinde incelenirse;

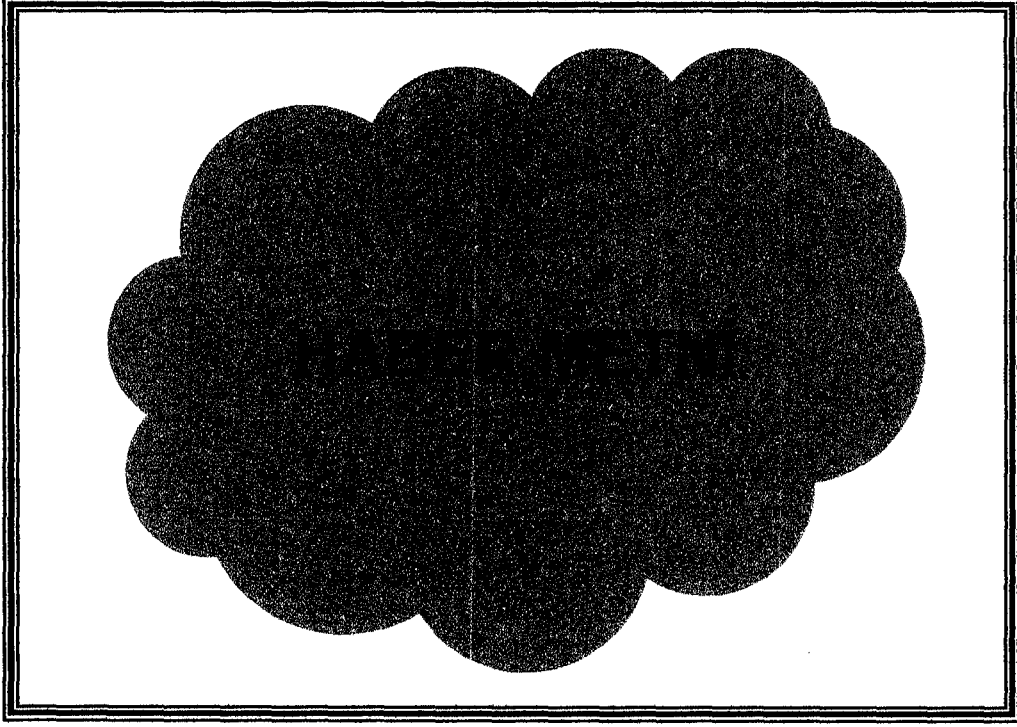
İtalyan Hava Yollarına ait içinde 250 yolcu bulunan bir uçak, Roma- Hong Kong seferini yaparken bomba ihbarı üzerine Atatürk Havalimanına zorunlu iniş yaptı. MD-11 tipi uçak Roma'dan havalandıktan kısa bir süre sonra bomba ihbarı üzerine Türk hava sahasında Siirt üzerindeyken İstanbul'a dönüş yaptı. Uçaktaki yolcular indirildikten sonra yapılan aramada herhangi bir patlayıcı maddeye rastlanmadığı bildirildi.

1.1.3.5. Serbest Yazım Kuralı

Bu kuralın belli bir tekniği bulunmamaktadır. Diğer haber yazım kuralları gibi bazı sınırlamalara bağlı kalmadan, anlaşılır olmak kaydıyla haberin hazırlayan kişinin içinden geldiği gibi hazırlanmasıdır.⁷⁴ Bu haber yazım kuralı yoğunlukla televizyon haberlerinde ve haber programlarında kullanılmaktadır. Bu kurala

⁷⁴ E. Yüksel & H.İ. Gürçan "A.g.e." s.99.

göre haberin kurgulanması yapılırken izleyici olayı görmüş ve yaşamış gibi habere dahil edilmeye çalışılmaktadır. Muhabiri kalıplaşmış kurallar ve belirli standartlarla sınırlamak yerine onu, haber yazımında serbest bırakmak ve içinden geldiği gibi haberini hazırlamaya yönlendirmek son yıllarda yaygınlaşan bir uygulamadır.

Şekil 6. Serbest Yazım Kuralı

Örnek bir haber metni üzerinde bu haber yazım kuralını şöyle gösterebiliriz:

Kahvede savaş var

“Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır derler”... Son yıllarda kahve pazarındaki çeşitlenme, “40 yıllık hatır”la bütünleşen Türk kahvesinin tahtının salladığı görüntüsünü veriyor. Ancak Pazar payı aksini gösteriyor. Çünkü Türk kahvesinin Pazar payı yüzde 80.

Kahvenin öyküsü bin yıldan daha önce bir süreye dayanıyor. Kahve ağacının yetiştiği ilk ülke Habeşistan olarak biliniyor. Kahvenin hikayesi “Kaldi” adında bir çobanla başlar. Kaldi, sürüdeki keçilerin kahve çalılarındaki küçük, kırmızı

meyvelerden yediklerinde davranışlarının garipleştiğini, yaşlı keçilerin yavru keçiler gibi zıplamaya başladığını görür. Kaldi bu meyvelerden tadınca, kendisinde de bir canlılık hisseder. Bu durumu geceleri uyanık kalmalarını sağlayacak keşiflere anlatır. Kahve orta ve yakın doğu ülkelerinde kısa sürede yayılır. Kahve Viyana'ya ilk Türkler tarafından götürülür ve Batı dünyası çok seveceği bu içecek ile ilk defa tanışır...

1.1.4. Televizyon

Kitle iletişim araçlarının tarihinin başlangıcı yaklaşık günümüzden 500 yıl önce yayınlanmaya başlayan gazeteler olarak gösterilmektedir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında radyo, İkinci Dünya Savaşı sonlarında da televizyonun yayına başlaması, kitle iletişim araçlarının boyutlarını inanılmaz ölçülere çıkarmıştır.⁷⁵

Dünya değişirken her şeyle birlikte televizyon ve onun sınırsız büyü dünyası da değişmiştir. Etkilenmek fiili, televizyonun özne olduğu cümlede artık anlamını yitirmiş, geçersiz kalmıştır. Yirminci yüzyılın sonlarında bunun yerine televizyon; yeniden meydana getiren, biçim veren, yöneten, kontrol eden ve hatta hüküm verip infaz eden bir konuma gelmiştir.⁷⁶

1.1.4.1. Televizyonun Tarihsel ve Teknolojik Gelişimi

Tahminlere göre, 1900 yılında bir Fransız kütüphaneci, resimlerin elektrik ile uzak mesafelere iletilmesiyle ilgili kitapları ayırmaktaydı. O günlerde bu işleme telecopy, elektrik ile telecopy yada telectroscopy deniliyordu. Kütüphaneci bu konudaki bütün kitapları “televizyon” kelimesi altında toplamayı düşünmüş ve bunu uygulamaya geçirmiştir. Televizyon kelimesinin kökü, Latince ve Yunanca'dan gelmektedir. Anlamı ise; uzak- görüş'tür.⁷⁷ Bu tanım ile sabit veya hareketli cisimlerin, kalıcı olmayan görüntülerin elektrik yolu ile uzağa iletimi

⁷⁵ Ali Kaptan, “Radyo ve Televizyon Haberciliği” İstanbul : T.C. Maltepe Üniversitesi Yayınları No: 3, 1999, s.15.

⁷⁶ Sedat Cerci, *Televizyonun Sosyolojik Boyutu* (İstanbul: Şule Yayınları, 1996),s.23.

⁷⁷ Mahmut T. Öngören, *Televizyon Kılavuzu* (İstanbul: Milliyet Yayın Ltd. Şti. , 1972), s.126.

anlatılmaktadır. Televizyon hem bir endüstridir, hem teknolojik bir araçtır; hem kültür ve sanat üretimidir, hem de eğlence kaynağıdır; ayrıca siyasal ve toplumsal bir kurumdur. Böylesine çok yönlü bir aracı tüm yönleriyle anlatabilen bir tanım geliştirebilmek oldukça güçtür.⁷⁸

19. yüzyılın başlarında Volta ve Faraday'in çalışmaları sonucunda elektrik bulunmuş ve bundan sonra pek çok gelişme yaşanmıştır. 1873 yılında İrlanda'lı telgrafçı May, televizyonla ilgili ilk teknik buluşu gerçekleştirmiş ve ışık dalgalarını elektrik akımına çevirmenin yollarını bulmuştur. 1884 yılında Paul Nipkov ilk olarak bir görüntüyü, küçük delikli kartonla satır satır izleyen bir tarama cihazı yapmıştır.

Televizyonun başlangıcı olarak kabul edilen 26 Ocak 1926'da John Logie Baird, saniyede 28 satırla 12,5 kere taranan bu ilk gösteriyi Londra'nın ünlü eğlence merkezi Soho' daki laboratuarda bilim adamlarından oluşan 40 kadar konunun önünde gerçekleştirmiştir. Bu ilk televizyon 8 cm. eninde 5 cm. yüksekliğinde idi.⁷⁹

Dünyanın ilk televizyon stüdyosu 1929 yılında Long Acre'de (Londra'da) açıldı.⁸⁰ Dünyada düzenli televizyon yayınları, ilk kez 1936 yılında yine İngiltere'de başlamıştır. Ülkemizde ise televizyon yayınları 1960'lı yıllardan sonra yaygınlaşmıştır. 1952- 1953 eğitim döneminde İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Televizyonu Cuma günleri 17:00- 18:00 arasında düzenli yayına geçmişti. Ne var ki, bu yayınları izlemek isteyenler, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Gümüşsuyu'ndaki binasına gelmek zorundaydılar. Çünkü kentte henüz alıcı sahiplerine rastlanmamaktaydı.⁸¹ Daha sonraki yıllarda televizyon alıcısı satışları artmıştır. TRT kurumunun kurulmasından 13 ay önce, 9 Nisan 1963 'de Federal Almanya Hükümetiyle, Türk Hükümeti arasında bir teknik yardım anlaşması imzalanmıştı. Bu anlaşmaya göre Bonn Hükümeti Ankara'da

⁷⁸ Erol Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, (Ankara: Gündoğan Yayınları, 1991)s. 24.

⁷⁹ Ali Kaptan, "A.g.e.", s. 23.

⁸⁰ <http://proje.bitek-o.org/biteko2002/BBZZIYAD9T/TELEV%C3%9DZYON.doc>

⁸¹ Mahmut T. Öngören, "Türkiye'de TV ile İlgili Çeşitli Tarihler" **AİTİA Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu İletişim Dergisi**, 1982/4, s.273.

bir Televizyon Eğitim Merkezi kuracak ve Erzurum Radyosunun bazı stüdyoları için teknik aygıtlar bağışlanacaktı.⁸² Bu anlaşmaya rağmen düzenli yayınlara hemen başlanmamıştır. Birinci beş yıllık kalkınma planında Türkiye’de televizyon yayınları öngörülmemiştir. Planda radyo programlarının Batı Radyoları seviyesine çıkıncaya kadar televizyonun ekonomimiz için pahalı olduğu görüşü savunulmuştur. İkinci beş yıllık planda ise televizyon şebekesinin kurulması işinin beşer yıllık üç plan döneminde gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.⁸³ Devletin ilgili kurumları o tarihte televizyonun ve televizyon yayıncılığının Türkiye için lüks olacağını ve zaten televizyon alıcısı satın alabilecek vatandaş sayısının çok az olacağını sebep göstererek televizyonun Türkiye’ye girişini yavaşlatmışlardır.

İkinci Dünya Savaşı’nın başlangıcına kadar ABD, İngiltere ve Almanya ve Fransa’da yapılan deneysel televizyon yayınları 1939 yılı itibariyle sona ermiştir. Henüz bir kitle iletişim aracı kimliğine bürünmemiş olan televizyon, alıcı sayısının azlığı sebebiyle halka sınırlı oranda ulaşmaktaydı. O dönemde bugün televizyonun üstlendiği işlevi radyo yürütmekteydi. Radyo İkinci Dünya Savaşı süresince en önemli ve hızlı iletişim aracı olma özelliğini korumuştur.⁸⁴ İkinci Dünya Savaşı sonrasında televizyon ile ilgili çalışmalar tekrar gündeme gelmiştir.

Televizyon başlangıçta radyonun bir tür çelimsiz uzantısı olarak doğmuştu.⁸⁵ Kendinden önce gelen kitle iletişim araçlarının anlatım biçimlerinden etkilenmesine ve arada benzerlikler bulunmasına karşın televizyon kendine özgü bir dil oluşturmuştur. John Ellis’e göre televizüel anlatım, küçük öykü parçacıklarıyla (segment) gerçekleştirilmektedir. Ellis “segment”i “...televizyonun en küçük- ve temelli- birimi” olarak görmekte ve göreceli olarak sürekli olmayan, kendi içinde anlamlı ve ayırık “...küçük görüntü ve ses birimlerinden oluşan sekanslar (ayrılar)” şeklinde tanımlamaktadır.⁸⁶

⁸² Özden Cankaya, **Dünden Bugüne Radyo Televizyon**, (İstanbul: Beta Basım Dağıtım, 1997) s.31.

⁸³ Özden Cankaya, “A.g.e.”, s.31.

⁸⁴ Mustafa Şeker, **Televizyon Haberciliği** (Konya : Sel- Ün Yayınları, 1999), s.40.

⁸⁵ Jean Noel Jeanneney, **Medya Tarihi** (İstanbul:Yapı Kredi Yayınları,1998), s.261.

⁸⁶ Yusuf Kaplan, **Televizyon** (İstanbul: Ağaç Yayıncılık Ltd. Şti., 1992), s.16.

Televizyonla ilgili teknik çalışmalar devam ederken bir yandan da televizüel anlatım da gelişmektedir. Televizyon yayın hayatına başladığında radyonun görüntüsü olarak nitelendirilmiştir. Bu sınıflandırma radyonun anlatı yapısının aynen ekrana taşınmasından, hatta aynı kişiler kullanılarak taşınmasından kaynaklanmaktadır. İzleyici başlangıçta sesini daha önceden tanıdığı kişinin görüntüsünü de izlemeye başlamış ve radyo ile televizyon arasında görüntü dışında bir fark olmadığı yargısına varmıştır. Bunun yanı sıra canlı yayın yapabilen kitle iletişim araçlarının gelişme dönemlerinde benzerlikler gözlenebilmektedir. Hem telgraf, hem radyo hem de televizyon savaş dönemlerinde; insanların daha fazla, daha hızlı ve daha canlı haber alma ihtiyaçlarının olduğu dönemlerde gelişmiş ve daha etkin hale gelmişlerdir.

1.1.4.2. Televizyonun Toplum Üzerindeki Etkisi

Aynı anda binlerce, hatta milyonlarca insana seslenebilen bir ortamın gücü tartışılmayacak kadar büyük boyutlara varmaktadır. Günümüzde kitle iletişim araçları günlük kullanımda evlerde önemli ve vazgeçilmez konumdadırlar. Daha doğru bir deyişle kitle iletişim araçları insan yaşamının ayrılmaz parçaları haline gelmişlerdir⁸⁷ Televizyon, hayatımıza girdiği günden bu yana giderek bizi kendisine daha bağımlı hale getirmiş ve gündelik hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Sabah bir çok insan uyanır uyanmaz televizyonu açmakta ve güne merhaba demektedir.

Televizyonlu yaşamın bir özelliği de çoğu insanın televizyonla arkadaş olması ve yakınlarıyla paylaştığından fazla zaman ayırmasıdır. ⁸⁸ Evde zaman geçiren ev kadını, çocuk, yaşlı ve emeklilerin çoğu neredeyse tüm günlerini; çalışanlar ise mesai saatleri dışında kalan zamanlarının çoğunu televizyon karşısında geçirmektedirler.

Hemen herkesin kabul ettiği yargı, yirminci yüzyılın ikinci yarısının televizyon çağı olarak tarihe geçeceğidir. Televizyon Amerikalıların uyanık oldukları

⁸⁷ Oya Tokgöz, "A.g.e.", s.53.

⁸⁸ Erol Mutlu, "Televizyonu Anlamak" Ankara: Gündoğan Yayınları, 1991,s.11.

saatlerde kişilerarası etkileşimden daha fazla zamanlarını almaktadır. Tüm davranış bilimlerinden bilim adamları, bu araç karşısında büyülenmişler ve televizyon izlemeye şiddeti teşvik etmeden, özveriyi öğrenmeye kadar çok değişik etkiler atfetmişlerdir.⁸⁹

Televizyon hayatımızın çok önemli bir parçası haline gelmiştir. İzleyiciyle kurduğu ilişki bakımından, izleyicisine hitap etme şekli bakımından ve teknik olarak diğer kitle iletişim araçlarından farklılık göstermektedir. İşitsel algı ile birlikte görsele algıyı da kullanmakta ve inandırıcılığı yüksek metinler oluşturmaktadır. Televizyon izleyicisine sanki karşındaymış gibi hitap etmektedir; sunucular, spikerler, yani ekrandaki kişiler, televizyon izleyicisiyle doğrudan konuşmaktadırlar. Televizyon önemli bir enformasyon kaynağıdır. Televizyon alıcısı açık olduğu sürece izleyicisine bilgi aktarmaya devam etmektedir. Fiske ve Hartley Televizyon yayınlarının izleyici üzerindeki etkilerini belirleyen beş ana kural saymaktadırlar:

1. Televizyon haber kaynağı olarak izleyiciler açısından ne kadar fazla tekel konumundaysa, yani alternatif kaynaklar ne kadar az ve etkisizse, alıcılar üzerindeki etkisi o kadar fazla olacaktır.
2. Televizyondan kaynaklanan mesaj toplumda yaşayan beklenti, gelenek, görenek ve inançlarla ne kadar uyumluysa, o kadar fazla kabul görecektir ve etkili olacaktır.
3. Televizyonun önceden belirlenmiş fikirlerde veya inançlarda değişikliklere neden olması, ancak bu fikirlerin az bilinen, çok fazla ilgi duyulmayan ve alıcının inandığı değerler sisteminin merkezinde yer almayan alanlarda olması durumunda bir dereceye kadar mümkündür. İnsanların kendileri için çok önemli konularda önceden inanmış oldukları fikirlerin sadece televizyonun etkisiyle değiştirmeleri çok zordur.
4. Yayınlanan mesajın kaynağının güvenilirliği ile, konusunda bilgi sahibi olduğuna ve tarafsızlığına inanıldığı durumlarda, hatta güç sahibi veya toplumda yüksek mevkii sahibi olması durumunda ve alıcıların bu kaynakla kendileri arasında özdeşleştirmeler yapabildikleri oranda, etkisi de fazla olacaktır.

⁸⁹ Shanto Iyengar, Televizyon Haberleri ve Kamuoyu, **Medya, Kültür Siyaset**, Der. Süleyman İrvan, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1997., s.233.

5. Televizyon iletişiminin etkisi içerisinde yaşanan toplumsal durumun veya belirli sosyal grupların mesajın iletilmesinde arabuluculuk etmeleri halinde daha fazla olacaktır.⁹⁰

Televizyon insanın hem gözüne hem de kulağına benzemekte ve onun bu duyularına seslenmektedir. İnsanın uzaklarda olanları bile gözleriyle görmesine ve kulaklarıyla duymasına aracılık etmektedir. Televizyon yayın hayatına başladığı ilk yıllarda sadece canlı yayınlardan oluşmaktaydı, daha sonraları yayınların banda kaydedilebilmesi olanağı doğmuş ve canlı olmayan yayınlar başlamıştır. Son yıllarda televizyonlarda yayınlanan canlı program sayısında tekrar artış gözlemlenmektedir. Bunu ekonomik sebeplere bağlayabiliriz, çünkü paket program olarak tanımlanan banttan programların maliyeti canlı yayınlanan programlardan daha yüksektir. Bu konuda bir istisna haberlerdir, haberlerin canlı yayınlanmasının sebebi maliyete değil haberin hızlılığına ve çabuk bayatlayan bir ürün olmasına bağlanmaktadır.

Amerikalı iletişim bilimcileri kitlesel mesaj iletiminde en önemli araç olan televizyonda programları genellikle üçe ayırmaktadırlar :

- Haber, kültür, enformasyon programları
- Eğlence programları
- Reklamlar

Televizyon çok güçlü bir kitle iletişim aracı olarak tanımlanmaktadır, ancak her birey üzerindeki etkisi aynı olmamaktadır. Bu etkiyi arttıran veya azaltan etmenler; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, ilgi alanları gibi etkenlerdir. Bu etkenlerin yanı sıra yayılmakta olan tematik kanallar da izleyiciye sadece kendi ilgi alanına giren konularla ilgili sürekli bilgi alma şansını vermektedir. Bu kadar etkili bir kitle iletişim aracı olan televizyonun Fiske ve Hartley'e göre toplumsal işlevleri aşağıda sıralandığı gibidir:

⁹⁰ John Fiske ve John Hartley, Reading Television, New York: Routledge, 1989, s. 79.

1. Toplumda kabul edilebilir gerçeklerin tabiatı konusunda yerleşik kalıpların oluşturulmasına ve bunların sınırlarının belirlenmesine yardımcı olmak.
2. İlettiği mesajların içerdiği genel ideolojik temeller sayesinde bireylerin toplumun yerleşik kültürel değerler sistemine adapte edilmelerini sağlamak.
3. Yerleşik kültürün değerlerini açıklayarak ve gerektiğinde savunarak dünyada yaşayan tüm insanlara tanıtılmasına aracılık etmek.
4. Öte yandan toplumun yerleşik kültürünü de dünyanın diğer kültürleriyle bir araya gelerek aktif olarak ideolojilerini ve geçerliliğini sınama imkanı yaratmak.
5. Toplumların kültürlerinde dünyadaki değişimlere ayak uydurulamamasından kaynaklanmış olabilecek herhangi bir toplumsal veya siyasal yetersizliğin, ve aynı zamanda toplum içerisinde gelen yeni ideolojilere yönelik değişim taleplerinin ortaya çıkartılmalarına ve sergilenmelerine olanak sağlamak.
6. Bu arada toplumu oluşturan bireylerin her birine kişisel kimliklerinin ve statülerinin siyasal kültürün tümü tarafından garanti edildiği güvencesini vermek.
7. Ve böylece toplumun bireylerine güvenlik ve paylaşma hissinin yanı sıra kültürel bir bütünün parçası olma duygusunu iletmektir.⁹¹

Televizyon metinleri içerisinde en önemlisi olarak kabul edilen ve her geçen gün kendine atfedilen önem artan haber metinlerinin izleyicinin anlayacağı şekilde hazırlanması gerekmektedir. Yazılı basın haberin anlaşılabilir olmasının gerekliliğini erken zamanlarında keşfetmiş ve belli yazım kuralları oluşturulmuştur. Bu kurallar zaman içerisinde en kullanışlı ve izleyiciye en kısa yoldan en açık bilginin nasıl verilebileceği düşünülerek oluşturulmuştur. Her yeni kitle iletişim aracı kendi doğasına uygun olarak bu kurallara katkıda bulunmaktadır.

1.1.4.3. Televizyon Haberciliği

Televizyon haberciliği gündemdeki olayların haberin temel niteliklerine uyularak ses ve görüntü kullanılarak izleyiciye aktarımı olarak tanımlanmaktadır. Televizyon haberciliğinin temeli radyo haberciliği ve sinemalarda duyurum amaçlı hazırlanan, çeşitli içerikli haber filmleri olarak gösterilmektedir. Televizyonda haberler yayınlanmaya başlandığı yıllarda radyodan pek çok muhabir transfer edilmiştir. Buna bağlı olarak televizyon haberleri radyo

⁹¹ John Fiske ve John Hartley, "A.g.e.", s.88.

haberlerine görüntü eklenmiş halidir.⁹² Zamanla teknik olanaklar ve görselliğin gücü fark edildikçe kullanılan dil ve anlatım farklılaşmıştır. Her kitle iletişim aracı gibi televizyon da kendi dilini oluşturmuştur. Daha derinlere inilirse televizyonda yayınlanan programlar içerisinde de her tür kendine özgü bir anlatım tarzı ve dili oluşturmuştur. Televizyon anında tüketilen mesajlar üretmektedir.

Televizyonda en önemli program türü günümüzde haber bültenleri ve haber programları olarak sayılmaktadır. Haber ve haber programları, televizyonun en çok izlenen ve ilgi çeken yayın türlerini oluşturmaktadır. Çağımız hız çağıdır. Her şeyin hızlısı ve sürekli bilgi akışı makbul kabul edilmektedir. Televizyon haberciliğinde, anlam kayması ve anlam kayıplarına yol açmamak koşuluyla sözcük tasarrufu esastır. Televizyonda zaman, en değerli birimdir. Anlatılmak istenenin en kısa zamanda (saniyelerle ölçülen zamanla) iletilmesi hem televizyon yöneticileri hem de izleyici tarafından talep edilmektedir. Televizyon yöneticileri maliyetleri ve reklam gelirlerini düşünürken, izleyici de zamanını etkin bir şekilde kullanmayı hedeflemektedir.

Televizyon haberciliği yeni bir gazetecilik modelidir; radyo haberciliğinin, yazılı basından röportaj tekniklerinin, belgesel sinema film tekniklerinin sentezidir. Konuşma biçiminde haber veren yeni habercilik modeli görsel- işitseldir ve okuma- yazma bilme zorunluluğunu ortadan kaldırmaktadır.⁹³ Bu hem televizyonun çok etkin bir araç olmasını sağlamakta hem de kafalarda kontrol edilmeden ve dikkatsizce yapılan yayınların yaratacağı etkinin ne olacağı sorusunu uyandırmaktadır. Radyo ve televizyon gazetecilerinin sorumluluğu, ilgili ve önemli enformasyonu toplamak, doğru, dürüst ve yansız bir tutumla halka iletmektir.

Amerikan Radyo Televizyon Haber Yönetmenleri Birliği, Haber Ahlak Yasası adıyla yedi ana başlıkta bazı ilkeler koymuştur.

⁹² Brian G. Rose, "TV GENRES: A Handbook And Reference Guide" Connecticut : Greenwood Press, 1985, s.213.

⁹³ Seyide Parsa, "Televizyon Haberciliği ve Kuramları", İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 1993, s.21.

Buna göre; Radyo Televizyon Haber Yönetmenleri Birliği Üyeleri, aşağıdaki standartları kabul eder ve uygularlar;

1. Yayınlanacak haber malzemesinin kaynağını ya da doğasını dengeli, dürüst, adil bir biçimde sunmaya çalışmak.
 - a. Sansasyonellikten ve herhangi bir biçimde yanlış anlaşılacak bir vurgulamadan kaçınarak, enformasyonu yalnızca haber olarak değerlendireceklerdir.
 - b. İşitsel ya da görsel malzemenin izleyiciyi aldatacak bir biçimde kullanılması için göz kulak olacaklardır.
 - c. Canlandırma ya da prova niteliğindeki herhangi bir malzemeyi canlı yayınmış gibi sunup kamuoyunu yanıltmayacaklardır.
 - d. Yalnızca gerekli hallerde insanları ırklarıyla, inançlarıyla, milliyetleriyle ya da öncelikli statüleriyle tanımlamayacaklardır.
 - e. Düşünceyi ve yorumu açıkça belli edeceklerdir.
 - f. Yanlışlıkları kabul edip düzeltereklerdir.
2. Kendilerini açık ya da gizli çıkar çatışmalarının etkisinden koruyacak bir tutum almaya çaba göstereceklerdir. Yargılarını etkileyecek ya da etkiler görünecek armağanları ve iyilikleri reddedeceklerdir.
3. İlgilendikleri insanların itibarlarına, özel hayatının gizliliğine ve dinginliğine saygı göstereceklerdir.
4. Gizli kaynakların korunması ihtiyacını kabul edeceklerdir. Yalnızca, bu konudaki vaatlerini tutmayı amaçlıyorlarsa, gizlilik vaadinde bulunacaklardır.
5. Herkesin adil yargılanma hakkına saygı duyacaklardır.
6. Öteki yayıncıların özgül yayınlarını, ancak izin almak suretiyle yayınlayacaklardır.
7. İster Radyo Televizyon Haber Yönetmenleri Birliği üyesi olsunlar, ister olmasınlar, bütün gazetecilerin bu kurallara uymasını etkin biçimde teşvik edeceklerdir. ⁹⁴

Bugün insanlar dünyada cereyan eden olaylar hakkında bilgi edinme ve kanaat oluşturmada büyük ölçüde basın ve televizyondaki haber söylemine dayanırlar. Başka hiçbir söylem türü milyonlarca insan tarafından aynı anda paylaşılmaz. Bu yüzden haber söyleminin gücü çok büyüktür. ⁹⁵

Haberin gücü tüm kitle iletişim araçları bağlamında tartışılmaz boyuttadır, ancak televizyon ekranında inandırıcılığı daha yüksektir. Televizyon haber

⁹⁴ Marilyn Matelski, "A.g.e." s.101-102.

⁹⁵ Teun A Vandick, Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları, Medya İktidar İdeoloji, Der. Ve Çev. Mehmet Küçük, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999, İkinci Baskı, s.370.

yayıncılığının temelinde konuşma biçiminde haber verme yatmaktadır. İzleyicisiyle kurduğu yakınlık bu özelliğinden kaynaklanmaktadır. Konuşma biçiminde verilen haber, haberi sunan kişiyi izler kitle arasından biri haline getirmektedir. İzleyici sunucuyu evden biri ile konuşuyormuş gibi dinlemekte ve seyretmekte onu bir dost konumuna getirmektedir. Son yıllarda haber sunucuları tıpkı film yıldızları, sporcular gibi dikkat çekmeye, büyük transfer ücretleriyle bir kurumdan diğerine transfer olmaya başlamışlardır.⁹⁶

Televizyonu diğer kitle iletişim araçlarından ayıran bir başka özelliği ise canlı yayın yapabilme özelliğidir. Televizyon haberini diğer kitle iletişim araçlarında yayınlanan haber karşısında güçlü hale getiren en önemli özelliklerden bir tanesi de canlı yayın yapabilme, olayları yerinden anında görsel-işitsel iletebilme yetisidir. Canlı yayınlı, olay yerinden iletilen haber izleyiciye güvenilir gelmektedir, bu sebeple izleyici ani gelişmelerle ilgili canlı televizyon haberlerine daha fazla ilgi göstermektedir. Televizyon yayıncılığında canlı yayın katkısı, izleyicilere tarihe görgü tanığı olma gibi heyecan veren bir duyguyu yaşatmaktadır. Televizyonun canlı yayın yeteneği onu tarih yapan bir araç konumuna getirmektedir.⁹⁷

Televizyon haberciliği hızlıdır. Meydana gelen bir gelişmeyi anında izleyicisine ulaştırabilir, anında ulaştırılmayan haberler ise en geç saat başında yayınlanan bültenlerde yerlerini almaktadırlar. Televizyon haberi hızlıdır ancak bunun yanı sıra televizyon haberlerinde süreklilik yoktur, televizyon haberinde söylenmek istenenin saniyelerle ölçülebilecek kadar kısa bir sürede söylenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda basılı haberlerde olduğu gibi izleyicinin başa dönüp tekrar okuma şansı da yoktur. Bunu yanı sıra izleyici hangi haberi, hangi sırada izlemek istediğine de karar verme yetkisine henüz sahip değildir. Haber yayın kuruluşu tarafından hangi sırada yayınlanıyorsa o sırada izlemektedir.

⁹⁶ Seyide Parsa, "A.g.e." ,s.24.

⁹⁷ Irving E. Fang, " Television News", New York: Hasting House Publishing, 1972, s.29.

Yarım saatlik her haber yayınında, gerçek haber süresi 22 dakika 15 saniye olarak ölçülmüştür. Bu eldeki malzeme düşünülürse önemli bir süre değildir.⁹⁸ Haber süresinin kısıtlanması ile ilgili girişim 1930'lu yılların sonunda radyo ve basın kanalları arasında haber verme konusunda çıkan neredeyse savaş olarak tanımlanabilecek sürecin sonunda Ulusal Yayıncılar Birliği tarafından arabuluculuk yapılması sonucu NBC, CBS ve NAB aşağıda sıralanan kurallar üzerinde uzlaşmaya varılmışlardır.

1. Üretilen haber miktarının kısıtlanması, her gün beşer dakikalık iki yayından fazlasının yapılmaması.
2. Her bir haber için kullanılan sözcük sayısının sınırlandırılması.
3. Oniki saatten daha yeni herhangi bir haber üzerine yorum yapmaktan kaçınılması.
4. Yukarıda üstünde anlaşmaya varılmış konuların denetlenmesi için bir Basın- Radyo Dairesinin kurulması.⁹⁹

Bu kurallar kabul edilmiş olmasına rağmen uzun süre uygulamada kalamamıştır. Radyo sonunda özerkliğini ilan etmiş ve televizyona da bir anlamda model oluşturmuştur.

Televizyonda haberlerin veriliş şekilleri kısa başlıklar halindedir. İzleyici eğer bu haberle ilgili hazırlanmış özel bir haber programı yoksa detaylı bilgilenememektedir. Bu nedenle izleyici televizyon haberlerini izleyerek günden hakkında genel bir fikir edinme, eğer o konu ilgisini çekiyorsa onu basılı medyadan derinlemesine inceleme yolunu benimsemektedirler.

Ticari bir endüstri olan televizyon, izleyicilerin kişisel kaprislerini doyurması gerektiğinin bilincindedir. Cazibesi olmayan belli bazı haber öyküleri baştan ıskartaya çıkartılmakta, fazla önemi bulunmayan diğer bazı öyküler ise sırf popüler oldukları için gündemde kalmayı sürdürmektedir.¹⁰⁰

⁹⁸ Marilyn J. Matelski, "A.g.e.", s.21.

⁹⁹ Barbara Matusow. "The Evening Stars", New York: Ballantne Boks, 1983, s.51.

¹⁰⁰ Marilyn J. Matelski, "A.g.e.", s.24.

1.1.4.3.1. Televizyon İçin Haber Yazmak

Televizyon, haberi kendinden önce gelen kitle iletişim araçlarından farklı olarak iletmektedir. Bu televizyonun teknik yapısından kaynaklanmaktadır. Televizyon için haber hazırlamak ve sunmak radyo ve gazeteden farklıdır. Televizyon izleyicisiyle sohbet etmekte, oturma odalarına konuk olmaktadır. Bu araçta yayınlanacak haberin dili sade ve basit olmalıdır. Anlaşılması için fazladan bir çaba ve bilgi gerektirmemelidir. Olay izleyiciye sanki bir arkadaşına anlatılıyormuş gibi iletilmelidir, düz ve basit bir anlatım dili kullanılmalıdır. İzleyiciye ne olduğu söylenmeli, söylenen de hatırlatılmalıdır.

Eğer televizyon için haber yazan bir muhabir olayı anlatmakta zorlanıyorsa sadece sanki bir arkadaşına sesli olarak anlattığını düşünmekte ve metni yazmakta, sanki konuşmuş gibi davranmaktadır.¹⁰¹

Televizyon izleyicisinin ne dendiğini anlamak ve hatırlamak için bir şansı vardır. Gazete okuyucusu gibi tekrar geri dönmek, okumak veya bir kelimenin üzerinde düşünmek şansına sahip değildir. Bir kere duyulursunuz, anlaşılmadığınız anda sizi takip eden kitle alıcısını kapatmakta yada başka bir kaynağa yönelmektedir.¹⁰²

Televizyon haberinde anındalık vardır, bu yüzden bir olayla ilgili derinlemesine araştırma yapma şansı çok az yakalanabilmektedir. Muhabir olayı gördüğü anda izleyiciye aktaracağı olayı anlamak ve onu aktarmaktadır. 5 N 1K televizyon için haber hazırlayan muhabir için de diğer kitle iletişim araçlarında olduğu gibi bir rehber konumundadır.

Televizyonun diğer kitle iletişim araçları karşısındaki gücü görselliğine dayanmaktadır. Olay anlatılırken görüntüler de unutulmamalı, hikaye buna göre hazırlanmalıdır. Görüntü bir muhabirin hem en güçlü anlatım aracı hem de en zayıf noktası olabilmektedir. Televizyon haberinde son görüntü bitmeden son

¹⁰¹ Andrew Boyd, "A.g.e", s.57.

¹⁰² Keith Hayes, "A.g.e.", s.9.

cümle söylenmiş sayılmamaktadır. Her haber için yeterli görüntüye sahip olunması gerekmektedir.

Televizyon için haber metni hazırlanırken aynı zamanda görsel bir metin hazırlandığı unutulmamalı, izleyicinin dikkatinin çabuk dağılabileceği göz önünde bulundurularak metnin anlaşılır, akılda kalıcı ve görüntülere uyumlu olması denetlenmelidir. Bunların yanı sıra televizyon karşısında oturan her bireyin eğitim durumunun, geçmişinin ve ilgi alanlarının farklı olduğu unutulmamalı ve herkesin çaba sarf etmeksizin anlayabileceği metinler hazırlanmalıdır. Muhabir metnini hazırlarken olayı sanki bir arkadaşına anlatıyormuş gibi davranmalıdır. Metin ile görüntü uyumlu olmalıdır.

Eğer haber için röportaj yapılıyorsa muhabirin iyi soru sormak kadar iyi bir dinleyicide olması gerekmektedir. Kısaca cevabı evet veya hayır olan sorular sorulmamalı ve muhabirin röportaj öncesi iyi bir ön hazırlık yapmış olması gerekmektedir. Haberi hazırlayan kişinin anlık ve çok etkili bir iş yaptığıının bilincinde ve sorumluluğunda olması gerekmektedir.

1.1.4.3.2. Televizyon Haber Program Türleri

Televizyon kendinden önceki araçlardan çok farklı maddi ve teknik özelliklere sahip olduğu için, televizyon ekranına getirilen içeriklerin zamanla bu yeni araca uyarlama gereği duyulmuş ve bu sürecin sonunda da sadece televizyona özgü türler ortaya çıkmıştır.¹⁰³

Televizyonda içeriği haber olan programları dört grupta incelemek mümkündür¹⁰⁴:

1. Canlı yayın; Daha önceden herhangi bir gereç üzerine kaydedilmemiş, olay gerçekleştiği anda, alıcı ile saptandığı anda yayına verilen programlardır.¹⁰⁵ Televizyonun en güçlü yanlarından biri canlı yayın özelliğidir.

¹⁰³ Erol Muthu, "A.g.e", s. 34.

¹⁰⁴ William A. Wood, "Electronic Journalism", New York: Columbia University Press, 1967, s.18.

¹⁰⁵ Ali Kaptan, "A.g.e.", s.127.

Özellikle habercilik alanında çok önemli katkılar sağlamaktadır. İzleyici canlı yayın sırasında tarihe tanıklık etmektedir. İzleyiciye olayı kendisinin görüp, duyup, yorum yapması şansını tanımaktadır. Araya kamera dışında bir araç girmemektedir.

2. Günlük haber bültenleri ; Televizyon haberciliği başladığı günden bu yana belli saatlerde haber yayınları yapılmaktadır. Önceleri günde bir olan haber bültenleri günümüzde “Saat Başı Haber Bültenleri” ve “Ana Haber” olarak ikiye ayrılmaktadır. Akşam, prime time’da yayınlanan haber, “Ana Haber” olarak adlandırılmaktadır. Ana haberi, sunucu, anchorman- anchorwoman olarak adlandırılan kişiler sunmaktadırlar. Akşam haberleri genellikle bütün bir günün gündem özeti şeklinde olmaktadır. Haber ajanslarından alınan, televizyon kanalının kendi muhabirleri tarafından toplanan, ulusal, uluslararası, bölgesel ve yerel haberlerden oluşmaktadır.

3. Geniş kapsamlı haber programları; Bu tür haber programlarında genellikle gündemde olan bir konu veya olay, daha geniş zaman dilimi içerisinde derinlemesine irdelenmektedir. Gerekli ise uzman konuk ve ilgili kişilerinde katıldığı geniş kapsamlı haber programları olarak tanımlanmaktadır. Açık oturumlar, forumlar, paneller, ayrıntılı röportajlar, haber belgeselleri geniş kapsamlı haber program türleri olarak sayılabilmektedir. Bu tür programlar aracılığıyla izleyiciler, gündemde olan konu veya olaylarla ilgili geniş bilgiye sahip olabilmekte, uzman konuklar sayesinde daha güvenilir bilgi edinmektedir. Bu tür programların işlevi haber vermekten öte, izleyiciyi haber konusunda daha fazla aydınlatmak, insanların yaşamını ilgilendiren binlerce sorudan yalnızca birinin özüne inebilmektedir.¹⁰⁶

4. Yorumlar ; Gazetelerin başyazıları gibi televizyonların da, çoğunlukla ana haberlerden sonra yayınlanan, yayın kuruluşunun görüşünün iletildiği, kurumda görevli bir kişinin yaptığı bir konu ile ilgili yorumu içeren süresi kısa olan haber program türü olarak tanımlanmaktadır.

¹⁰⁶ Seyide Parsa, “A.g.e.”, s.49.

1.2. Amaç

Televizyonun bir kitle iletişim aracı olarak izler kitle üzerindeki etkisi tartışılmaz boyuttadır. Bu çalışmanın amacı; erişim alanı en geniş ve etkisi en güçlü olan, her gece aynı saatte milyonlarca izleyiciyi karşısına toplayan televizyon haber kanallarındaki ana haberlerde yayınlanan haber metinlerinin hazırlanmasında haber yazma kurallarının kullanılıp kullanılmadıklarını belirlemektir.

Bu amaçla aşağıdaki soruya yanıt aranacaktır;

Araştırma kapsamında ele alınan, ulusal yayın yapan televizyon kanallarının ana haberlerinde yayınlanan haber metinleri varolan haber yazma kurallarına göre hazırlanmakta mıdır?

1.3.Önem

Bu araştırma, haber alımında en çok kullanılan kitle iletişim aracı olan televizyonda haber yazma kurallarına uyulup uyulmadığını ortaya koyacaktır. Haber yazma kuralları senelerce bir araya gelen tecrübelerin birikimidir ve bu kurallar gazete okuyucusunun algısına yönelik olarak tasarlanmış kurallardır. Bu araştırma ile haber yazma kurallarına televizyon haberlerinde uyulması durumu saptanmış olacaktır.

Bu araştırmayla ortaya konacak sonuca bağlı olarak ulusal yayın yapan televizyon kanallarının herhangi bir değişiklik yapması beklenemez ancak bulgularla geleceğe yönelik bir ışık tutulması hedeflenmiştir. Bu nedenle araştırma, televizyon haberciliğinde haber yazma kuralları ile ilgili olarak gelecekte yapılacak araştırmalara da veri oluşturacaktır.

1.4.Varsayımlar

Bu araştırmada;

Televizyon kanallarında çalışmakta olan yönetici, yönetmen ve muhabirlerin hepsinin haber yazma kurallarından ve nasıl uygulanacaklarından haberdar oldukları varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma Literatür Taraması (ulaşılabilen kaynaklar) ve Uygulama ile sınırlıdır.
2. Televizyon Kanalları tanımı , 2003 yılı Temmuz ayında Türkiye’de yayın yapan, ulusal kanal tanımlaması içerisinde yer alan, Atv ve Kanal D televizyon kanalları ile sınırlıdır.
3. Televizyon haberleri kavramı, prime time ’da yayınlanan Ana Haberlerle sınırlıdır.
4. Ana Haberler kapsamında yayınlanan Hava Durumu ve Spor Haberleri sınırlılıklar dışında tutulmuştur.
5. Uygulama; 7 Temmuz 2003- 11 Temmuz 2003 tarihleri arasında Atv ve Kanal D televizyon kanallarının ana haberlerinde günlük yayınlanan haberlerin toplam sayısının % 30’una denk gelen sayıda haber ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

5 N 1K : Ne, Neden, Nasıl, Nerede, Ne Zaman ve Kim sorularıdır. Bu sorular sorularak herhangi bir olayla ilgili temel bilgiye ulaşılmaktadır.

Ana Haber : Televizyonların en çok izlenen zaman diliminde (Prime Time) yayınlanan haber bülteni olarak tanımlanmaktadır. Bu kış aylarında saat 18:30 -19:30 arası, yaz aylarında ise 19:00- 20:30 olarak anılmaktadır.

Haber metni : Belirli bir zamanda gerçekleşmiş olan bir olaya, düşünceye ve soruna dayanan, belli bir kitleyi ilgilendiren doğru ve gerçek bilgilerin kitle iletişim araçları tarafından yayınlanabilecek bir metin haline getirilmiş halidir.

Olay : Günlük hayatta yer alan hareket ve etkileşimler. Kamera tarafından tespit edilmiş ve başka hiçbir etkiye uğramamış görüntü ve sesler.

Prime Time : Ailenin tüm üyelerinin yemek sonrası televizyon karşısında olduğu varsayılan ve en değerli zaman sürecini işaret eden yayın zaman dilimi.

Rating : Belli bir televizyon kanalını seçmiş olan izleyici sayısının toplam televizyon izleyicisi içindeki yüzdelik ifadesi.

Spot : Haberde önemli ayrıntıların yer verildiği, haberi özetleyen kısa metin.

Televizyon Kanalı : Televizyon ve veri yayını yapmak üzere bir televizyon vericisinden yayılan elektromanyetik dalgaların işgal edeceği frekans alanı.

Televizyon :Sabit veya Hareketli cisimlerin kalıcı olmayan görüntülerinin siyah-beyaz ya da renkli olarak ve ses eşliğinde, genellikle Hertz

dalgaları yardımıyla uzağa iletilmesi için gerekli yöntem ve tekniklerin bütünüdür.¹⁰⁷

Tür : Anlatımın yolları, üslupları. Programların belli bir konuyu işlerken kullandığı gerece, çeşitli öğelerin kullanılış biçimine, belli bir konuyu ele alış açısına göre ortak yönleri bulunarak yapılan kümelendirmeler sonunda ortaya çıkan bölümlerdir.¹⁰⁸

Ulusal Yayın Yapan Televizyon Kanalı : Türkiye sınırları dahilinde ve ülke çapında yayın yapan/ takip edilebilen televizyon kanalları.

Yayın : Kulakla duyulabilecek veya görülebilecek sinyallerin radyo frekansları aracılığıyla boşlukta nakledilmesi ve bu nakil sonucunda sinyallerin alıcısı olan kişiler tarafından takip edilmesi.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma Betimsel Model kullanılarak yapılmıştır; bu model kapsamında araştırma değişkenlerine ilişkin bilgiler frekans dağılımları ve pasta grafikleri yardımıyla üretilmeye çalışılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Evren : Bu araştırmanın evreni; Türkiye’de ulusal yayın yapan televizyon kanallarında yayınlanan ana haberlerden oluşmaktadır. Günlük olarak yayınlanan televizyon ana haberlerinden oluşan evren sonsuz bir evrendir. Bu sonsuz haberler evreni kanalların kuruluşlarından başlayan, günümüzde devam

¹⁰⁷ <http://proje.bitek-o.org/biteko2002/BBZZIYAD9T/TELEV%C3%9DZYON.doc>

¹⁰⁸ Erol Mutlu, “A.g.e”, s. 36.

eden ve yayın hayatları devam ettikçe gerçekleşecek olan ana haberler kümesidir.

Örneklem : Araştırmanın örneklemini , yukarıda tanımlanan sonsuz evren içerisinde alınan; 07-11 Temmuz 2003 tarihleri arasında yayınlanan günlük ana haberler topluluğudur. Belirlenen zaman dilimi içerisinde Türkiye’de yayın yapan ulusal kanallar içerisinde BERSAY Basın, Halkla İlişkiler ve Danışmanlık Şirketinden alınan Haziran ayı Rating raporlarına göre ilk iki sıradaki televizyon kanalı olan Atv ve Kanal D’de yayınlanan haberler ele alınmıştır. Örneklemde yer alan haberler söz konusu zaman diliminde her iki kanalda yayınlanan ana haberlerin günlük olarak, toplam haber sayısının % 30’u hesaplanarak elde edilen sayı kadar haberden oluşmaktadır. Buna göre toplam 53 haber incelenmiştir. Bir başka ifade ile araştırmanın örneklem hacmi ($n= 53$) haberden oluşmaktadır. Her gün yayınlanan ana haberlerin ilk haberi Ek-3’de verilmiştir.

2.3. Değişkenlerin Tanıtılması ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın bağımlı değişkeni; ulusal yayın yapan televizyon kanallarının ana haberlerinde yayınlanan haber metinlerinin hazırlanmasında haber yazma kurallarının kullanılıp kullanılmaması durumudur.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri ise; Ek-1’de verilen soru formunda yer alan sorularla tanımlanan değişkenlerdir. Bir ve iki numaralı sorularda tanımlanan değişkenler araştırma değişkenleri olan haber yazma kuralları ile ilişkileri olup olmadığını açıklayabilmek amacıyla, ek bilgi üretmeye yönelik hazırlanmışlardır. Araştırmada kullanılan bağımsız değişkenler daha önce ele alınan haberin temel nitelikleri ve haber yazımında uygulanan kurallar başlıkları altında yer alan alt başlıklardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Araştırmada birinci elden veri derleme türü kullanılmıştır; 07- 11 Temmuz 2003 tarihleri arasında her bir kanalın ana haberleri saatine uygun olarak iki ayrı VHS

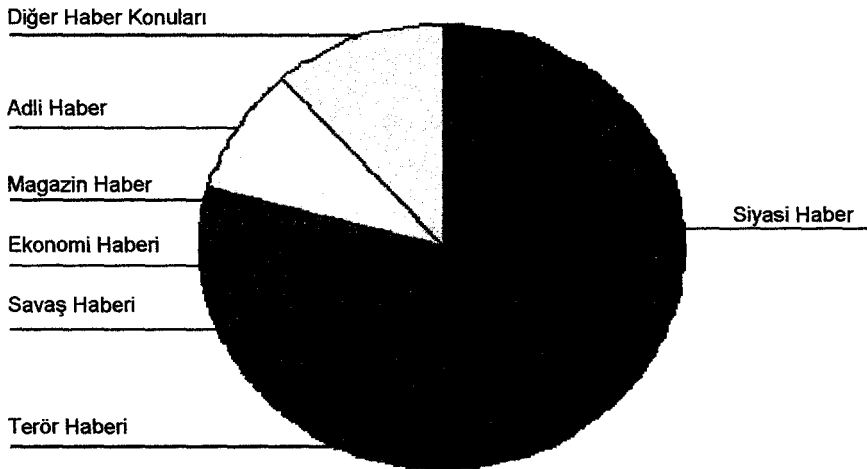
video kayıt cihazı kullanılarak kayda alınmıştır. Elde edilen kayıtlardaki her bir haber Ek-1 'de verilen 38 soru içeren değerlendirme formu kullanılarak tarafımdan ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Verilerin kodlanması ve çözümlenmesinde SPSS for Windows 10.0 istatistiksel paket programı kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Çözümlemesi Ve Yorumlanması

Araştırma sonucu elde edilen veriler Betimsel Çözümleme modeli kullanılarak değerlendirilmiştir. Betimsel çözümleme modeli kapsamında geliştirilen soru kağıdında yer alan değişkenlerin her biri için bilgiler şıklar itibarıyla frekans dağılımları hesaplanarak elde edilmiş ve bu bilgiler pasta grafikler veya frekans dağılımı tablolarıyla gösterilmiştir.

2.4.1. Haberlerin Haberin Konusuna Göre Dağılımının İncelenmesi

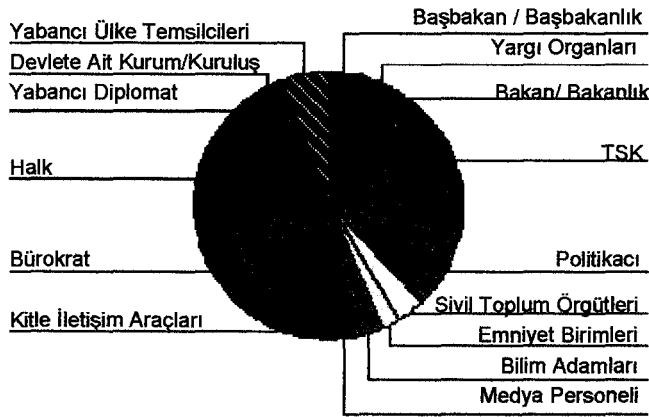
Haberin konusuna göre frekans dağılımı Şekil 7.'de pasta grafik kullanılarak gösterilmiştir. 53 haberin 25 tanesi (%47,2) siyasi haberlerden oluşmaktadır. Seçilen dönem içerisinde yayınlanan haberlerin % 20,8'ini terörle ilgili haberler, % 9,4'ünü Adli haberler oluşturmaktadır. Bu dönem içerisinde en az yer alan haber konuları ise birer haberle (% 1,9) magazin ve savaş haberleri olmuştur. Genel olarak gündemi takip edilmekte ve siyasi gelişmeler ve onların ekonomik ve diğer yansımalarıyla ilgili haberler hazırlamaktadırlar.

Şekil 7. Haberlerin Haberin konusuna Göre Dağılımının İncelenmesi

2.4.2. Haberlerin Haberin Kaynağına Göre Dağılımının İncelenmesi

Araştırma kapsamında incelenen 53 haberin, haber kaynakları açısından dağılımı ise Şekil 8.'de gösterilmiştir.

Şekil 8. Haberlerin Haberin Kaynağına Göre Dağılımının İncelenmesi

Şekil 8. incelendiğinde en fazla haber 9 haberle (%17) Türk Silahlı Kuvvetler kaynaklı olmuştur, 7 haber (%13,2) kitle iletişim araçları, 7haber (%13,2) halk, 5 haber (%9,4) politikacı kaynaklı haberler,5 haber bürokrat kaynaklı haber ve diğer haber kaynakları da azalan sayıda olmak üzere sıralanmaktadır.

2.4.3. Haberlerin 5N 1K Öğelerini İçerip İçermemesi Bakımından Dağılımın İncelenmesi

İzleyicinin bir haberde öğrenmeye ihtiyaç duyduğu ilk şey, habere konu olan olayın kimin tarafından gerçekleştirildiği olmaktadır. Örnekleme yer alan 53 haberin % 84,9'unda Kim sorusunun cevabı haberin başında verilmiştir.

Tablo 1. Haberlerin 5N 1K Öğeleri Bakımından Frekans Dağılımı

Değişken	Frekans Dağılımı		Toplam
	Var	Yok	
Kim ?	45	8	53
Ne ?	53	-	53
Nerede ?	44	9	53
Ne Zaman ?	36	17	53
Nasıl ?	38	15	53
Neden ?	25	28	53

Haberlerin hepsinde ne sorusunun cevabı verilmiştir. İzleyicinin en çok merak ettiği ve ilk önce öğrenmek istediği olayın ne olduğudur ve seçili dönem içerisinde ele alınan haberlerin tümü ne sorusunun cevabı ile başlamaktadır.

Ne sorusundan sonra en sık cevabı verilen soru kim sorusudur.

53 haberin, %83'ünde nerede sorusunun cevabı yer almıştır.

Haberlerin %67,9'unda ne zaman sorusunun cevabına rastlanırken, %32,1'inde yer almamıştır.

Nasıl sorusunun cevabı ise haberlerin %71,7'sinde verilmiştir.

Örnekleme yer alan haberler 5N 1K öğelerinin kullanımı bakımından değerlendirildiğinde, haberlerde bu öğelerin cevaplarının tatmin edici düzeyde verildiği dikkat çekmektedir.

2.4.4. Haberlerin Haberin Girişi Bakımından Dağılımının İncelenmesi

Örnekleme seçilen 53 haberin, haberin girişinde yer alan öğeler bakımından frekans dağılımı Tablo 2.'de gösterilmiştir. Bu haberlerin 47 tanesinde habere kim ve ne sorularının cevabı ile başlanmıştır. Bu bilgi 5N 1K öğelerinden Kim ve Ne sorularının kullanılıp kullanılmadığına ilişkin yukarıda yapılan değerlendirmeyi doğrulamaktadır. Haberlerin % 11,3 'ünde ise haber girişlerinde farklı öğelerin yer aldığı görülmektedir.

Tablo 2. Haberin Girişi Bakımından Frekans Dağılımı

Değişken	Frekans Dağılımı		Toplam
	Evet	Hayır	
1 Habere kim ve ne sorularının cevabı verilerek başlanmış	47	6	53
2 Habere konu olan olayın tüm detayları girişte verilmiş	30	23	53
3 Habere konu olan olayla ilgili genel ifadelerle dayalı bilgi verilmiş	21	32	53
4 Anlatıma habere konu olan olayın ortasından başlanmış	6	47	53
5 Direkt izleyiciye seslenilmiş	53	-	53
6 Olay içerisindeki karşıtlıklar vurgulanmış	14	39	53
7 Habere izleyiciye soru sorularak başlanmış	-	53	53
8 Habere konu olan kişi veya kaynağın söylediği bir sözle başlanmış	8	45	53
Olayla ilgili ayrıntılar betimlenerek başlanmış	9	44	53

Haberlerin %56,6'sının girişinde habere konu olan olayın tüm detayları verilmiştir

Bir olaya ilişkin haberin girişinde genel ifadelerle bilgi verilmiş ve sonraki anlatımla açıklığa kavuşturulmuş haberlerin yüzdeliği %9,6'dır. Genel olarak haberler önce özetlenmiş, daha sonra genel bilgiler verilmiştir.

Haberlerin sadece %11,3'ünde haber, habere konu olan olayın ortasından başlanarak anlatılmıştır. Bu bilgiye dayanarak haberlerin genel olarak anlaşılır şekilde hazırlanmış olduğunu söylemek mümkündür.

Haber metinlerinin girişinde direkt izleyiciye seslenme yüzdeliği %100 'dür. Bu sonuca bakarak haberlerin tümünün televizyon haberinin taşıması gereken bu önemli özelliği taşıdığı saptanmıştır.

Haberlerin %73,6'sında haber girişinde habere konu olan olay içerisindeki karşıtlıklar vurgulanmamıştır.

53 haberin hiç birinde izleyicilere soru sorularak habere başlanmamıştır. İzleyiciyi habere dahil etmenin bir yolu olarak az da olsa kullanılan bu yöneme seçili dönem kapsamında izlenen haberlerde rastlanmamıştır.

Haberlerde, habere konu veya taraf olan kişi veya kişilerin söyledikleri sözlerle başlanma yüzdeliği %15,1 düzeyinde, olayla ilgili detaylı betimlemelerle başlama yüzdeliği % 17 düzeyinde kalmıştır.

Seçilen dönem içerisinde ele alınan 53 haberin genel değerlendirmesine bakılacak olursa yoğunluklu olarak olayın ne olduğu ve kim tarafından gerçekleştirildiği belirtilerek başlanmıştır. Haberlerin büyük çoğunluğunda, habere konu olan olayla ilgili önemli ayrıntılar haberin giriş kısmında verilerek

izleyicinin ilgisi çekilmiş ve merakı tatmin edilmiştir. Haber metinleri haberin taşınması gereken nitelikleri taşımaktadır.

2.4.5. Haberlerin Haber Metninin Özellikleri Bakımından Dağılımının İncelenmesi

Tablo 3. Haber Metninin Özellikleri Bakımından Frekans Dağılımı

Değişken	Frekans Dağılımı		Toplam
	Evet	Hayır	
1 Haber metni kolayca anlaşılıyor	51	2	53
2 En önemli bilgi en önce verilmiş	40	13	53
3 Haber girişte özetlenmiş	47	6	53
4 Haberin takibi kolay	51	2	53
5 Tekrar yok	47	6	53
6 Cümleler kısa	53	-	53
7 Edilgen anlatım var	6	47	53
8 Bağlaç kullanımı var	3	50	53
9 Birbirini izleyen cümleler aynı önemde	14	39	53
10 Haber metni ayrıntı ile başlamış	6	47	53
11 Haberin kaynağı olan olayla ilgili öz bilgi sonda verilmiş	2	51	53
12 Habere konu olan taraflar tanıtılmış	47	6	53
13 Haber ani bir gelişme ile ilgili değil	39	14	53
14 Haber daha önce yayınlanmış bir haberin devamı	42	11	53
15 Haber yeni meydana gelmiş bir olayla ilgili	16	37	53
16 Haber birden fazla noktayı vurgulamakta	20	33	53

Televizyon izlemek için herhangi bir eğitime ihtiyaç yoktur. Eğitim düzeyi ne olursa olsun herkes televizyon haberlerini takip etmektedir. Bu nedenle haberlerin kolay anlaşılır olması gerekmektedir. Araştırma kapsamında ele alınan haberlerin % 96,2'si kolay anlaşılır niteliktedir. Yani haberin ne anlattığı herhangi bir uzmanlık gerekmeden kolayca anlaşılmalıdır.

Haberlerin %75,5'inde en önemli bilgi en önce verilmiştir. İzleyicinin asıl merak edeceği nokta haberin başında izleyiciye anlatılmış ve daha sonra olayın detaylarının anlatımına geçilmiştir. Haberin girişi izleyiciyi kendisine bağlayan, devamını izlemesini sağlayan unsurdur. Toplam haber sayısının % 88,7'sinde haber girişte özetlenmiştir. Haber metinleri büyük oranda(%96,2) kolay takip edilebilirlerdir.

Haberde gereğinden fazla sayıda yapılan tekrar izleyicinin haberi anlamasını pekiştirmekten çok kanal değiştirmeye veya haberden uzaklaşmaya sebep olmaktadır. 53 haberin sadece %11,3'ünde gereksiz tekrara rastlanmıştır.

Haberlerin hepsinde anlatım kısa cümleler kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Televizyonun anlatım dili etken anlatımdır, bu seçili dönemde incelenen haberlerde de gözlemlenmektedir. Haberlerin %88,7'sinde edilgen anlatım kullanılmamıştır. Haberlerin %94,3 'ünde bağlaç kullanımı yoktur. Anlatım kısa cümlelerle anlaşılır şekildedir.

Haberlerin % 26,4'ünde birbirini izleyen cümlelerin tümü aynı önem derecesindedir. Bu tür haber yazımı genellikle dergi muhabirlerince kullanılan dörtgen haber yazma kuralını çağrıştırmaktadır.

Haberlerin %11,3'ünde haber olayın içerisinden bir ayrıntı ile başlamıştır. Ve yine %3,8 'inde habere konu olan olayla ilgili öz bilgi haber metninin sonunda verilmiştir.

Haberin özünü oluşturan bilgi 51 haberde (%96,2) ya başta veya metin içerisinde verilerek izleyicinin merakı giderilmiştir. 53 haberin %88,7 'sinde habere konu olan taraf ve / veya taraflar tanıtılmıştır.

Seçilen dönemde yayınlanan haberlerin %73,6'sı, yani 39 tanesi ani bir gelişme ile ilgilidir. Haberlerin büyük bir çoğunluğu (%79,2) daha önce yayınlanan bir haberin devamı niteliğindedir. Sadece %30,2'si yeni meydana gelmiş bir olayla ilgilidir.

53 haberin %37,7'sinde sadece bir nokta vurgulanmış ve sadece bir konu veya konunun bir boyutu ile ilgili haber yapılmıştır.

Genel olarak haber metni kurallara ve çoğunlukla ters piramit kuralına uyularak düzenlenmiştir.

2.4.6. Haberlerin Haberin Sunum Özellikleri Bakımından Dağılımının İncelenmesi

Tablo 4. Haberin Sunum Özellikleri Bakımından Frekans Dağılımı

Soru	Frekans Dağılımı		Toplam
	Evet	Hayır	
Anlatım bir arkadaşla anlatılıyormuş gibi basit	52	1	53
İzleyici olayı görmüş, yaşamış gibi habere dahil edilmiş	52	1	53
Haberle ilgili görüntüler olay yerinden, muhabir haberini buradan iletmiş	12	41	53
Haberi okuyan spiker izleyici ile sohbet eder gibi	53	-	53
İzleyici habere dahil edilmiş	53	-	53

İncelenen 53 haberlerin büyük çoğunluğu televizyon tekniği ve görsellik ustaca kullanılarak hazırlanmış haberlerdir. Haberlerin anlatım dili % 98,1 oranında sanki bir arkadaşına anlatılıyormuş gibi basittir. Haber yazma kurallarında anlatılmış olan konuşma dili ile yazım kuralının uygulandığını gözlemlemektedir. Bu kurala göre muhabir haber metnini; “Eğer bu haberi bir arkadaşına anlatıyor olsam nasıl anlatırdım?” sorusunu kendisine sorarak hazırlamaktadır.

Haberlerin % 98,1’inde izleyiciler sanki olay yerindeymiş, olaya şahit olmuş gibi bir anlatım tarzı benimsemiştir. Bu yolla izleyicinin haberi takip etmesi sağlanmaktadır. Bunu sağlamanın en kolay yollarından biride olayı meydana geldiği mekandan iletmektir. İncelenen 53 haberin de %22,6’sı olay yerinden sunularak iletilmiştir. Böylece izleyici olayın olduğu yerde olduğunu düşünmekte, yaşananlara canlı şahit olmaktadır bir anlamda televizyon haberinin tarih yaratması olarak daha önce geçen olguya dahil olmaktadır. Arada her ne kadar kamera, kamera açısı, kurgu, muhabir ve muhabirin yorumu da olsa izleyici psikolojik olarak kendisini olay yerinde her şeyi görüyor şahit oluyor gibi hissetmektedir.

Televizyon hem göze hem de kulağa seslenen bir kitle iletişim aracıdır. Evlerin en çok yaşanan odasının başköşesinde durmaktadır, ve ekrandaki kişiler ise ailenin birer dostudur. Haberleri sunan spikerler ise her gün aynı saatlerde evlere konuk olan misafirlerdir. Bu misafirler ev halkına dünyadan, yurttan ve belki de yan komşudan haberler vermektedir. Bunu yaparken de konuşma dilini ve karşılıklı iletişimi kullanırlar. İncelenen haberlerin % 100’ünde spikerlerin haberi izleyici ile sohbet eder gibi sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Televizyon haberinde amaç izleyici ile mümkün olduğunca çok ikili iletişim kurarak izleyiciyi habere dahil etmek onu da olayın veya ekranda devam eden bir programın parçası haline getirmektir. Televizyonda, basılı materyallerde olduğu gibi tekrar okuma veya daha sonra okuma gibi bir şans yoktur ve izleyicinin ilgisi dağılmadan programın devam etmesi gerekmektedir. Eğer izleyicinin ilgisi dağılır ise bir düğme ile kanalı değiştirecek ve büyük olasılıkla

bir daha geri dönmeyecektir. Bu nedenle izleyiciyi bir haber de tutmanın bir yolu da izleyiciyi de haberin bir parçası yapmaktır. İncelenen haberlerin tamamında izleyicinin habere dahil edilmesine rastlanmıştır.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

3.1. Sonuç

Yaşadıklarımızın çoğu gördüklerimizdir. Bu yüzden “gözümle görmeden inanmam” diye bir deyişimiz bile vardır. İnsan bedenindeki temel algı, görsel algıdır. İnsan görsel algı sayesinde yürür, yazar ve hareket eder ve yaşamının çoğunu görsel algıya dayanarak edindiği deneyimlerle yönlendirir. İnsan yaşamındaki bütün yaşamsal olaylara , durumlara, ögelere görsel açıdan yaklaşmakta, görüntüyü ön plana almaktadır. Kendisi için yaşamsal bir zorunluluk olan iletişimi de görselleştirmiş; televizyonu geliştirmiştir. Televizyon kendinden önce gelen kitle iletişim araçlarından pek çok özelliği almıştır; tiyatrodan diyalog, aksiyon ve oyunculuğu, sinemadan ekranı ve ekranın anlatım araçlarını, radyodan geniş kitlelerin evine ulaşabilme yetisini kalıt olarak almıştır. ¹⁰⁹

Günümüzde insanlar süratli haber almak için radyo ve televizyona yönelmekte, olayları yerinde oluyormuş gibi izleyebilmek için televizyonlarının karşısına geçmektedir. Olayları derinlemesine öğrenebilmek ve kavramak için de gazete okumaktadırlar. Yani izleyiciler kitle iletişim araçlarından birbirini tamamlayacak şekilde karma olarak yararlanmaktadırlar. ¹¹⁰

Teknolojideki gelişmeler iletişimi çok kolaylaştırmıştır. İnsanlar oturdukları yerden kalkmadan bir uzaktan kumanda aracılığı ile, istedikleri anda çaba harcamadan bilgiye ulaşmaktadırlar. Önceleri radyo ile başlayan bu kolaylık daha sonra izler kitlenin görmenin dinlemekten daha kolay olduğunu keşfetmesi

¹⁰⁹ Erol Mutlu, “A.g.e”, s. 41.

¹¹⁰ Oya Tokgöz, “A.g.e”, s.92.

sonucu vazgeçilmez bir yaşam alışkanlığı şekline dönüşmüştür. Televizyon yirminci yüzyılın kültürüne katkıda bulunan en güçlü araçtır. ¹¹¹

Haberler ülkedeki ve dünyadaki olayları ve bunların yorumlarını kısa sürede izleyiciye aktarmasıyla, toplumu bilgilendirici, aydınlatıcı, siyasal gelişmeleri etkileyici bir işlev üstlenir ve bunu yaparken de en güçlü silahı görselliktir. Hızlı yaşam içerisinde, insanlar bazen sadece eğlence veya sadece haber almak gibi belli ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile televizyonun karşısına geçmektedirler. Tematik televizyon kanalları izleyicinin istediği program şekline daha rafine şekilde ulaşmasını sağlamaktadır. Tematik kanallar içerisinde televizyon haber kanalları yayın sürelerinin neredeyse tamamında haber ve haber programlarını yayınlamaktadırlar. Yirmidört saat sürekli yayın yapan kablolu kanallar yaşamın farklı biçimlerine daha iyi cevap vermektedirler. ¹¹²

Medyanın toplumsal konumu ve sorumluluğu incelenirken genellikle haberler üzerinde odaklandığı görülmektedir. Bu araştırma ile saptanmak amacı ile yola çıkılan nokta; üzerinde bu kadar yoğunlukla durulan ve insan hayatını bu denli etkileyen metinlerin varolan haber yazma kurallarına göre hazırlanıp hazırlanmadığını tespit etmektir. Yapılan çalışmada haber yazım kurallarının özellikleri soru formuna uyarlanmış; ele alınan haber metinlerine uygulanmış ve televizyonda ana haberlerde yayınlanan haberlerin hazırlanmasında haber yazma kurallarına uyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Öneriler

Bu çalışmanın sonucunda elde edilen verilerden hareketle, bundan sonra yapılacak çalışmalara yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

1. Medya kuruluşlarında çalışan muhabir kadrosundaki personelin, eğitimleri ve geçmiş iş deneyimleri araştırılabilir.
2. Haberi sunan spikerin haber metnine katkıları ve izleyici üzerindeki etki sorgulanabilir.

¹¹¹ Seyide Parsa, **Televizyon Haberciliği ve Kuramları**, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 1993, s.1.

¹¹² Ignacio Ramonet, **Medyanın Zorbalığı**, İstanbul: Om Yayınevi, 1999, s. 93.

EKLER

EK-1 Soru Formu	79
EK-2 Günlük Değerlendirme Tabloları	84
EK-3 Haber metinleri.....	89

1. *Haberin Konusu*

1. Siyasi Haber
2. Terör Haberi
3. Savaş Haberi
4. Ekonomik Haber
5. Magazin Haberi
6. Spor Haberleri
7. Dini Haber
8. Adli Haber
9. Trafik Haberi
98. Diğer Haber Konuları

2. *Haberin Kaynağı*

1. Başbakan/ Başbakanlık
2. Yargı Organları
3. Bakan /Bakanlık
4. TSK
5. Politikacı
6. Sivil Toplum Örgütleri
7. Emniyet Birimleri
8. Bilim Adamları
9. Sanatçılar
10. Sporcu/ Yönetici/ Antrenör
11. Medya Personeli
12. Kitle İletişim Araçları
13. Bürokrat
14. Halk
15. Yabancı Diplomat
16. Devlete ait Kurum/ Kuruluş
17. Yabancı Ülke Temsilcileri
18. Basın Toplantısı
98. Diğer
99. Yok

3. Kim

1. Var
2. Yok

4. Ne

1. Var
2. Yok

5. Nerede

1. Var
2. Yok

6. Ne Zaman

1. Var
2. Yok

7. Nasıl

1. Var
2. Yok

8. Neden

1. Var
2. Yok

9. Habere kim ve ne sorularının cevabı verilerek başlanmış

1. Evet
2. Hayır

10. Habere konu olan olayın tüm detayları girişte verilmiş

1. Evet
2. Hayır

11. Habere konu olan olayla ilgili genel ifadelerle dayalı bilgi verilmiş

1. Evet
2. Hayır

12. Habere konu olan olayın ortasından anlatılmaya başlanmış

1. Evet
2. Hayır

13. Direkt izleyiciye seslenilmiş

1. Evet
2. Hayır

14. Olayın içerisindeki karşıtlıklar vurgulanmış

1. Evet
2. Hayır

15. Habere izleyiciye soru sorularak başlanmış

1. Evet
2. Hayır

16. Habere konu olan kişinin veya kaynağın söylediği bir sözle başlamış

1. Evet
2. Hayır

17. Olayla ilgili ayrıntılar detaylı açıklanarak (betimleyerek) başlanmış

1. Evet
2. Hayır

18. Haber metni kolayca anlaşılıyor

1. Evet
2. Hayır

19. En önemli bilgi en önce verilmiş

1. Evet
2. Hayır

20. Haber girişte özetlenmiş

1. Evet
2. Hayır

21. Haberin takibi kolay

1. Evet
2. Hayır

22. Tekrar yok

1. Evet
2. Hayır

23. Cümleler kısa

1. Evet
2. Hayır

24. Edilgen anlatım var

1. Evet
2. Hayır

25. Bağlaç kullanımı var

1. Evet
2. Hayır

26. Birbirini izleyen cümlelerin tümü aynı önem derecesinde

1. Evet
2. Hayır

27. Haber metni ayrıntı/ detay ile başlamıştır

1. Evet
2. Hayır

28. Haberin kaynağı olan olayla ilgili öz bilgi metnin sonunda verilmiştir

1. Evet
2. Hayır

29. Habere konu olan taraflar tanıtılmış

1. Evet
2. Hayır

30. Haber ani bir gelişme ile ilgili değil

1. Evet
2. Hayır

31. Haber daha önce yayınlanmış bir haberin devamı

1. Evet
2. Hayır

32. Haber yeni meydana gelmiş bir olayla ilgili

1. Evet
2. Hayır

33. Haber birden fazla noktayı vurgulamakta

1. Evet
2. Hayır

34. Anlatım bir arkadaşına anlatıyormuş gibi basit

1. Evet
2. Hayır

35. İzleyici olayı görmüş, yaşamış gibi habere dahil edilmiş

1. Evet
2. Hayır

36. Haberle ilgili görüntüler olay yerindedir, muhabir haberini burada anlatmış

1. Evet
2. Hayır

37. Haberi okuyan spiker izleyici ile sohbet eder gibi

1. Evet
2. Hayır

38. İzleyici habere dahil edilmekte

1. Evet
2. Hayır

Tarih : 07 Temmuz 2003

[illegible]

Tarih : 08Temmuz 2003

Kanal adı	ATV					KANAL D					
DEĞİŞKENLER	1	2	3	4		1	2	3	4	5	6
Haberin Konusu	2	1	4	98		2	98	2	1	2	1
Haberin Kaynağı	13	4	12	8		13	12	15	12	17	15
Kim	1	1	2	1		1	1	2	1	1	1
Ne	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1
Nerede	1	1	1	1		1	1	1	1	2	1
Ne Zaman	1	2	1	1		1	1	1	2	2	1
Nasıl	1	2	1	1		1	1	1	2	1	1
Neden	2	1	2	1		2	1	1	1	1	2
Habere kim ve ne sorularının cevapları verilerek başlanmış	1	1	1	2		1	1	1	1	1	1
Habere konu olan olayın tüm detayları girilmiştir	1	2	2	2		1	1	2	2	2	1
Habere konu olan olayla ilgili genel ifadelerle dayalı bilgi verilmiştir	2	1	2	2		2	2	1	1	1	2
Habere konu olan olayın ortasından anlatılmaya başlanmış	2	1	2	2		2	2	2	1	2	2
Direkt izleyiciye seslenilmiş	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1
Olayın içerisindeki karşıtıklar vurgulanmış	2	2	2	1		2	2	2	2	1	1
Habere izleyiciye soru sorularak başlanmış	2	2	2	2		2	2	2	2	2	2
Habere konu olan kişinin veya kaynağın söylediği bir sözle başlanmış	2	2	2	2		2	2	2	1	2	1
Olayla ilgili ayrıntılar açıklanarak başlanmış	1	2	1	1		2	2	2	2	2	2
Haber metni kolayca anlaşılıyor	1	1	1	1		1	1	1	2	1	1
En önemli bilgi en önce verilmiştir	1	2	1	1		1	1	1	2	2	1
Haber girişte özetlenmiştir	1	2	1	1		1	1	1	2	2	1
Haberin takibi kolay	1	1	1	1		1	1	1	2	1	1
Gereksiz Tekrar yoktur	1	1	1	1		1	2	1	1	1	2
Cümleler kısa	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1
Edilgen anlatım var	2	2	2	2		2	2	2	2	2	2
Bağlaç kullanımı var	2	2	2	2		2	2	2	2	2	1
Birbirini izleyen cümlelerin tümü aynı önem derecesinde	2	1	2	2		2	2	2	1	1	2
Haber metni ayrıntı/ detay ile başlamıştır	2	2	2	2		2	2	2	1	2	2
Haberin kaynağı olan olayla ilgili öz bilgi metnin sonunda verilmiştir	2	2	2	2		2	2	2	1	2	2
Habere konu olan taraflar tanıtılmıştır	1	1	2	1		1	1	1	1	1	1
Haber ani bir gelişme ile ilgili değildir	2	1	2	2		2	2	1	1	1	1
Haber daha önce yayımlanan bir haberin devamı	2	1	1	1		2	1	1	1	1	1
Haber yeni meydana gelmiş bir olayla ilgili	1	2	1	1		1	1	2	2	2	2
Haber birden fazla noktayı vurgulamaktadır	2	1	2	2		2	2	1	1	1	1
Anlatım bir arkadaşla anlatıyormuş gibi basittir	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1
İzleyici olayı görmüş, yaşamış gibi habere dahil edilmiştir	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1
Haberle ilgili görüntüler olay yerindedir, muhabir haberini burada anlatmış	1	2	2	2		2	2	2	2	2	2
Haber okuyan spiker izleyici ile sohbet eder gibi	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1
İzleyici de habere dahil edilmektedir	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1

Tarih : 09Temmuz 2003

Kanal adı	ATV					KANAL D					
DEĞİŞKENLER	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Haberin Konusu	1	1	2	4	4	98	1	2	1	1	
Haberin Kaynağı	3	5	5	6	12	8	15	25	14	17	
Kim	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	
Ne	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Nerede	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	
Ne Zaman	2	1	1	2	2	2	1	1	2	1	
Nasıl	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1	
Neden	2	2	2	2	2	2	1	21	1	1	
Habere kim ve ne sorularının cevapları verilerek başlanmış	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	
Habere konu olan olayın tüm detayları girilmiştir	1	1	1	2	1	2	1	1	2	1	
Habere konu olan olayla ilgili genel ifadelerle dayalı bilgi verilmiştir	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	
Habere konu olan olayın ortasından anlatılmaya başlanmış	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	
Direkt izleyiciye seslenilmiş	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Olayın içerisindeki karşıtlıklar vurgulanmış	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	
Habere izleyiciye soru sorularak başlanmış	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Habere konu olan kişinin veya kaynağın söylediği bir sözle başlanmış	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	
Olayla ilgili ayrıntılar açıklanarak başlanmış	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	
Haber metni kolayca anlaşılıyor	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	
En önemli bilgi en önce verilmiştir	1	1	2	1	1	1	1	2	2	1	
Haber girişte özetlenmiştir	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	
Haberin takibi kolay	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	
Gereksiz Tekrar yoktur	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	
Cümleler kısa	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Edilgen anlatım var	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	
Bağlaç kullanımı var	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Birbirini izleyen cümlelerin tümü aynı önem derecesinde	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2	
Haber metni ayrıntı/ detay ile başlamıştır	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	
Haberin kaynağı olan olayla ilgili öz bilgi metnin sonunda verilmiştir	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	
Habere konu olan taraflar tanıtılmıştır	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	
Haber ani bir gelişme ile ilgili değildir	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	
Haber daha önce yayınlanan bir haberin devamı	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	
Haber yeni meydana gelmiş bir olayla ilgili	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	
Haber birden fazla noktayı vurgulamaktadır	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	
Anlatım bir arkadışa anlatıyormuş gibi basittir	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	
İzleyici olayı görmüş, yaşamış gibi habere dahil edilmiştir	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	
Haberle ilgili görüntüler olay yerindedir, muhabir haberini burada anlatmış	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	
Haberi okuyan spiker izleyici ile sohbet eder gibi	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
İzleyici de habere dahil edilmektedir	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

Tarih : 10 Temmuz 2003

Kanal adı	ATV					KANAL D					
DEĞİŞKENLER	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6
Haberin Konusu	1	1	2	2	8	98	2	8	1	1	8
Haberin Kaynağı	4	1	12	12	2	14	12	2	4	4	11
Kim	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
Ne	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nerede	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Ne Zaman	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Nasıl	2	2	2	1	1	2	1	1	1	1	1
Neden	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1
Habere kim ve ne sorularının cevapları verilerek başlanmış	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
Habere konu olan olayın tüm detayları girilmiştir	1	2	2	1	1	2	1	1	2	1	1
Habere konu olan olayla ilgili genel ifadelerle dayalı bilgi verilmiştir	2	1	1	2	2	1	2	2	1	2	2
Habere konu olan olayın ortasından anlatılmaya başlanmış	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Direkt izleyiciye seslenilmiş	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Olayın içerisindeki karşıtlıklar vurgulanmıştır	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2
Habere izleyiciye soru sorularak başlanmış	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Habere konu olan kişinin veya kaynağın söylediği bir sözle başlanmış	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Olayla ilgili ayrıntılar açıklanarak başlanmış	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Haber metni kolayca anlaşılıyor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
En önemli bilgi en önce verilmiştir	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Haber girişte özetlenmiştir	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
Haberin takibi kolay	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Gereksiz Tekrar yoktur	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Cümleler kısa	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Edilgen anlatım var	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2
Bağlaç kullanımı var	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Birbirini izleyen cümlelerin tümü aynı önem derecesinde	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2
Haber metni ayrıntı/ detay ile başlamıştır	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2
Haberin kaynağı olan olayla ilgili öz bilgi metnin sonunda verilmiştir	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Habere konu olan taraflar tanıtılmıştır	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1
Haber ani bir gelişme ile ilgili değildir	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	2
Haber daha önce yayınlanan bir haberin devamı	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	2
Haber yeni meydana gelmiş bir olayla ilgili	2	1	1	1	2	2	1	2	2	2	1
Haber birden fazla noktayı vurgulamaktadır	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2
Anlatım bir arkadaşla anlatıyormuş gibi basittir	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
İzleyici olayı görmüş, yaşamış gibi habere dahil edilmiştir	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Haberle ilgili görüntüler olay yerindedir, muhabir haberini burada anlatmıştır	2	2	2	2	1	1	2	1	2	2	1
Haberi okuyan spiker izleyici ile sohbet eder gibi	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
İzleyici de habere dahil edilmektedir	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Tarih : 11Temmuz 2003

[illegible]

EK-3

ATV

07 Temmuz 2003

Spiker : Mutlu akşamlar efendim, Atv Haber Merkezine, haberin merkezine hoş geldiniz. 57 saat süren esaret son buldu ve 11 Türk askeri serbest bırakıldı. ABD ve Türkiye arasında krize yol açan doğrudan ve telefon aracılığıyla yürütülen diplomasi geç de olsa sonuç verdi. Askerlerle birlikte göz altına alınan sivillerin anlattıkları tüyler ürpertici. Amerikan askerlerinin talan ettiği ofisten gözüaltına alınanların kafalarına Afganistan'daki esirleri için de kullanılan kukuletalar geçirildi. İşte 2,5 gün süren esaretin ayrıntıları.

Görüntü Üzeri Ses : Türk askerleri artık özgür. Cuma günü Süleymaniye'de gözüaltına alınan Türk subayları, irtibat bürosu çalışanları ve iş adamları sabah saatlerinde serbest bırakıldı. Gözüaltına alındıktan sonra önce Kerkük'e oradan da Bağdat'a götürülen Türk askerleri iki gün Bağdat'ta tutuklu kaldı. Dün geceyi de güvenlik nedeniyle Bağdat'ta geçirip sabah saatlerinde kara yoluyla Süleymaniye'ye geldiler. Türk Özel Harekat Timini Genel Kurmay Başkanlığı'nın bölgeye gönderdiği Türk askerleri karşıladı. Türk subaylar hemen görevlerinin başına dönerken büro çalışanları ve iş adamları hala olayın şokunu yaşıyordu. Gözüaltına alınan 11 subay ve büro çalışanları Kerkük'te zor saatler yaşadı. İrtibat bürosunda kapı ve duvarların görüntüsü içeride nasıl bir mücadelenin yaşandığını ortaya koyuyordu. Amerikalı askerler belli ki içeriye girdiklerinde önlerine ne geldiyse devirmiş ve talan etmiş. Olay yaşandığı sırada Türk askerinin yanında olan bazı iş adamları da Amerikalıların kötü davranışlarından nasibini aldı. İş adamlarının anlattıklarında bir konu dikkat çekiyordu. Olayın yaşanmasının ardından bölgeye gönderilen Dışişleri görevlileri de yoğun bir çalışma yürüttü. Bürodan Türk Özel Harekat Timine ait uydu sistemi, 30 kadar M16 Kalaşnikof silah, 106bin dolar nakit para ve mühimmatı alan Amerikalıların Türk askerlerine ne tür bir baskı uyguladığı açıkça ortadaydı. Türk askerleri sağ salım görev yerlerine döndüler. Olaya sert tepki gösteren Genel Kurmay Başkanlığı; Özel Kuvvetler Komutan Yardımcısı Tuğgeneral Abdullah Kılıçarslan'ı bölgeye gönderdi. Yarın Türk heyeti ile Amerikalı yetkililer arasında olayla ilgili görüşmeler yapılacaktır.

08 Temmuz 2003

Spiker : Terör uzun sessizliğin ardından bugün ağır bir kurdu. Tunceli valisi Ali Cafer Akyüz' ün konvoyu Pülümür ilçesi dönüşünde teröristlerin silahlı saldırısına uğradı. Konvoydaki asker ve polisler saldırıya anında yanıt verdi. Suikast silahının da kullanıldığı olayda iki asker şehit oldu, bir asker de yaralandı. Saldırı anı saniye saniye kameraya yansıdı.

Görüntü Üzeri Ses : Bu yoğun yaylım ateşi Tunceli valisi Cafer Akyüz ve Belediye Başkanı Hasan Korkmaz'ın da içinde bulunduğu konvoyu açıldı. Saldırıda iki asker şehit oldu. Vali Akyüz "Köye Dönüş ve Rehabilitasyon" projesi kapsamında Pülümür'de yapılan konutların teslim törenine katılıp Tuncelililere saldırı olmadan az önce şunları söylüyordu; "Öncelikle Allah'tan ne Tunceli'mize ne Türkiye'mize terör ve afet göstermemesini diliyorum." Beş dakika sonra Tunceli'ye yola çıkan Akyüz, Belediye Başkanı Korkmaz, askeri personel ve daire amirlerinin oluşturduğu 13 araçlık konvoy saat 14:30'da Tunceli'ye 30km kala Zagre mevkiinde silahlı saldırıya uğradı. Konvoyu koruyan askerler ve zırhlı araçlar teröristlerle hemen çatışmaya girdi. Konvoyda bulunan medya mensupları araçlarından inerek ateşten korunmaya çalıştılar. Belediye Başkanı Hasan Korkmaz' da medya mensuplarıyla birlikteydi. Vali Akyüz' ün makam aracı açılan ilk ateşin ardından zırhlılarla korunmaya alındı. Teröristlere ilk ateşi açan konvoyun önündeki araçta bulunan Tunceli Jandarma Komutanlığında görevli iki asker şehit oldu, bir askerde yaralandı. Saldırıdan kısa bir süre sonra Vali zırhlı bir araçla 10 km ilerideki Şehit Mehmet Karakoluna götürüldü. Ormanlık alanın arasındaki kayalardan ateş eden teröristler güvenlik güçlerinin karşı ateşini görünce kaçtı. Her iki yanı kayalıklarla çevrili yolda güvenlik önlemleri alındıktan sonra kaçan teröristlerin yakalanması için bölgeye takviye kuvvet gönderildi ve geniş çaplı bir operasyon başlatıldı. Vali Ali Cafer Akyüz, Şehit Mehmet Karakolundan çıkarak zırhlı araçlarla Tunceli'ye geldi. Akyüz saldırıyı gerçekleştiren teröristlerin suikast silahları da kullandığını söyledi. Saldırıdan yara almadan kurtulan Vali olayın PKK militanlarınca gerçekleştirildiğinin sanıldığını belirtti.

09 Temmuz 2003

Spiker : On bir asker krizinin aşılabilmesi için diplomatik ve askeri trafik sürüyor. Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, Amerikalı muhataplarıyla görüşüyor. Komutanlar da askeri yetkililerle, ancak devletin zirvesinde herhangi bir temas yok. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'le ABD Başkanı Bush hala görüşmedi ve gerçekleşmeyen bu görüşme daha önceki kriz dönemlerinde Türkiye ile Amerika arasında açık olan telefon hatlarını akla getirdi. Hattın bir ucunda Turgut Özal'ın diğer ucunda baba Bush'un olduğu dönemleri.

Görüntü Üzeri Ses : Irak'ı Süleymaniye şehrinde on bir Türk askerinin, Amerikan askerlerince esir alınması iki müttefiki, NATO'nun iki önemli üyesi, süper güç ABD ile bölgenin önemli ülkesi Türkiye'yi karşı karşıya getirdi. Ama ilişkileri derinden etkileyebilecek böyle bir olayda birinci adamlar arasında yani Cumhurbaşkanı Sezer ile Amerika Başkanı Bush arasında temas kurulmadı. Şimdi başkentte geçmişteki kriz dönemleri de hatırlanarak birinci adamlar arasındaki diyalog eksiklikleri sorgulanıyor. Türkiye geçmişte de krizlerle karşı karşıya geldi. Örneğin ilk Körfez Savaşı sırasında Türkiye sınırlarımızın hemen dibinde bir savaşa şahit oldu. Bu savaş sırasında dönemin Amerika Başkanı baba Bush ile Cumhurbaşkanı Turgut Özal arasındaki irtibat kanalları sürekli açık kaldı. 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'de görevini Amerika Başkanı Bil Clinton'la, Özal'ın Bush'la samimiyeti kadar olmasa da diyalog içindeydi. Süleymaniye'deki on bir asker krizinde ise şimdi muhataplar arasında diyalog eksikliği mi var, sorusu tartışılıyor. Türkiye'yi ayağa kaldıran bir olayda Cumhurbaşkanı Sezer bir kenarda kalmayı tercih etti. Aslında Cumhurbaşkanı Sezer sadece Amerika Başkanı Bush'la değil, Başbakan Tayip Erdoğan' la da görüşmedi. Henüz Türkiye açısından sorun çözülmüş değil. Şimdi Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün Amerika'ya yapacağı ziyaret tartışılıyor. Cumhurbaşkanlığı sözcüsü Atacanlı, Cumhurbaşkanı Sezer'in 6 Temmuz Pazar günü için bir zirve planladığını ancak Pazar günü Türk askerleri serbest kalınca zirveden vazgeçildiğini açıkladı. Aslında devletin zirvesinde bazı adımlar atılıyor ama bu adımlar bazen geç kalıyor.

10 Temmuz 2003

Spiker : “Önce Türk askerine yapılan muameleyi açıklamamanızı istiyorum.”

Bu sözler on bir asker krizini araştırmak için bir araya gelen Türk ve Amerikalı komutanların toplantısından Korgeneral Köksal Karabay'ın. Amerikalı muhatabına henüz toplantının başında kelepçe ve çuval soruldu. Tatmin edici bir yanıt alınamadı ama Türk Silahlı Kuvvetlerinin müttefikte olsa yabancı bir ordudan gelen bu tavra karşı hassasiyetini ortaya koydu. Amerikan heyeti 3 saatlik toplantıdan sonra hedefteki Albay'la görüşmek üzere Kuzey Irak'a gitti.

Görüntü Üzeri Ses : Amerika ve Türkiye asker krizini çözmeye çalışıyor. Dün Amerikan heyetiyle Genel Kurmay Karargahında yapılan toplantı 5 saat sürdü. Bugün ise taraflar sabah saat 09:00'da yeniden bir araya geldi. 3 saat süren görüşmenin ardından Amerikan heyetine başkanlı eden, Amerika'nın Avrupa'daki Kuvvetlerinin Kurmay Başkanı Korgeneral John Silverstar ve Amerikalı askerler Kuzey Irak'a gittiler. Genel Kurmay Karargahında yapılan toplantıda Amerikan heyeti Süleymaniye'deki Türk askerlerinin deposunda neden patlayıcı bulundurduğunu sordu. Türk heyeti ise yıllardır Türk askeri o bölgede PKK ile mücadele ediyor, ellerinde patlayıcı ve silah olmasından daha doğal bir durum olamaz diye cevap verdi. Bugün yapılan 3 saatlik toplantıda Korgeneral Köksal Karabay elindeki belgeleri masaya koyarak Türk askerinin başına neden çuval geçirildiğini ve ellerinin neden kelepçelendiğinin açıklanmasını istedi. Ama Amerikan heyetinden ikna edici bir yanıt alamadı. Toplantıda Korgeneral Karabay baskının ardından büroya peşmergelerin girdiğini ve içeride yapılan talana da Amerikan askerlerinin göz yumduğunu söyledi ve Türk Silahlı Kuvvetlerine iade edilmeyen belgeleri sordu. Amerikalı komutan John Silverstar toplantının ardından Türk askerlerini gözaltına alan komutan William Maybell ve baskına katılan Amerikalı askerlerle görüşmek üzere Kuzey Irak'a geçti. Bu nedenle Ankara'daki toplantılara ara verildi. Süleymaniye'de neler olduğunu Türkiye kadar merak eden Amerika şimdi olayı yerinde araştırmaya başlamış oldu. Türkiye ikna olmadık diyor ama Amerikalılarda yaptıkları açıklamalarla şimdilik temkinli ve olumlu görünüyor. Komisyon görüşmeleri olumlu bir havada sürüyor. İki tarafta Süleymaniye'de ne olduğunu anlamaya çalışıyor. Ve bir daha böyle olayların yaşanmasını

istemiyor. Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği lideri Celal Talabani ise Türk askerlerinin gözaltına alınmasını istediklerine dair haberi yalanladı ve bugün Ankara'ya gelmesi beklenen Talabani son anda programını erteledi. Talabani'nin hakkındaki iddialardan rahatsızlık duyduğu için Ankara'ya gelişini ertelediği belirtildi. Şimdi Amerikan heyetinin Süleymaniye'den dönmesi bekleniyor. Heyetin Ankara'ya gelişinin ardından Cuma en geç Cumartesi ortak bir açıklama yapılarak Türk askerlerinin Kuzey Irak'ta bundan böyle hangi kurallara göre görev alacakları ve oluşturulacak eşgüdüm mekanizması ortaya konacak.

11 Temmuz 2003

Spiker : Ankara'da, LPG dolum tesisinde yaşanan patlamanın izleri silinmeden bir patlama haberi de İzmir Balçova'dan geldi. Adres bu kez ruhsatsız bir tüp deposuydu. İki kişinin yaralandığı patlamanın nedeni ise depo sahibinin yüzlerce tüpün arasında sigara yakmasıydı.

Görüntü Üzeri Ses : Dün Ankara bugün İzmir. LPG tankları, tüpler bir bir patlıyor. Bu kez patlama ruhsatsız tüpgaz deposundaydı. Balçova'daki depoda çıkan yangın İzmirliileri korkuttu. Yangının çıkış nedeni ise, seraların arkasında ruhsatsız olarak işletilen tüpgaz deposunun sahibiydi. İhsan Özbalıkçı sanayi ve mutfak tüpleriyle dolu depoda sigara içmek istedi. Tüplerden birinin gaz kaçırdığını fark etmedi, çakmağı çakar çakmaz yangın başladı. Alevler arasından çıkmayı başaran Özbalıkçı hemen hastaneye götürüldü. 9 Eylül Üniversitesi Hastanesinin bahçesinde bulunan Eylem Sönmez'de patlamayla yayılan tüp parçalarının kurbanı oldu. Ayağından yaralanan Sönmez tedaviye alındı. İzmir itfaiyesine yangının serada çıktığı haberi gelmişti. Ama itfaiyecileri kaçak depoda patlayan tüp karşıladı. İtfaiye depodaki yüzlerce tüpün patlamaması için yoğun çaba harcadı. Balçova Belediye Başkanı Ali İhsan Ülker'de söndürme çalışmalarını yakından izledi. Başkanın söyledikleri yaşanan facialardan ders alınmadığını bir kez daha gözler önüne seriyordu. Beş kez yıkılan bir LPG istasyonu yeniden inşa ediliyor ve patlamaya hazır bir bomba gibi ruhsatsız olarak çalışıyordu. Kaçak tüpgaz deposundan ise Belediyenin hiç haberi yoktu. Uyarılara rağmen kaçak olarak çalıştırılan depodaki yangın 50 mt.

İlerideki otogaz ve benzin istasyonuna sıçramadan söndürüldü. Böylece büyük bir tehlike daha şimdilik ucuz atlatıldı.

Kanal D

07 Temmuz 2003

Spiker : Kanal D Haber Merkezinden iyi haftalar, mutlu akşamlar. Değerli izleyiciler, Türkiye ile Amerika arasında tarihin en büyük krizlerinden birine neden olan gözaltı olayı çözüldü. 11 Türk subayı ve astsubay 60 saat sonra serbest bırakıldı. Türk subayların serbest bırakılma haberini ilk kez dün gece Kanal D Haber, Ankara Editörü Metehan Demir duyurdu. Bu sabah Bağdat'tan Amerikalı generallerin uğurladığı Türk Özel Kuvvet Timini Süleymaniye'deki silah arkadaşları coşkuyla karşıladı.

Görüntü Üzeri Ses : Amerika'nın 60 saat gözaltında tuttuğu 11 Türk askeri bu sabah serbest bırakılarak Amerikalılar tarafından rehin alındıkları büroya döndüler. Türkiye serbest bırakılma haberini ilk kez dün gece Kanal D'nin Flaş Haber'inden duydu. Ankara Haber Editörü Metehan Demir Türk subaylarının serbest bırakıldığını duyurdu. 3 subay ve 8 astsubaydan oluşan özel tim Türkiye saatiyle 06'da Bağdat'tan helikopterle Süleymaniye'ye getirildi. Özel harekat timini Genel Kurmay Başkanlığı'nın bölgeye gönderdiği silah arkadaşları kucaklayarak karşıladı. Serbest bırakılan askerlerimizin giydiği gri ve grinin tonları tişört ve pantolonlar dikkat çekti. Türk askerleriyle birlikte gözaltına alınan Türkmen korumalar da Süleymaniye'deki büroya getirildi. Süleymaniye'deki Türk irtibat bürosu bir kale görünümünde, tek girişi var. Saldırı anında savunulması kolay ancak içeriden izin verildiği taktirde girmek mümkün. Özel tim mensupları Irak plakalı arazi araçları kullanıyor, araçlar gördüğünüz garaja çekiliyor. Büroda gizli bir faaliyet yürütülmüyor. Büronun açılması için KYB Lideri Celal Talabani ön ayak olmuş. İrtibat bürosu 1994 yılından beri faaliyetlerini bu binada sürdürüyor. Moralleri yerinde olan Türk Özel Kuvvetleri 60 saat sonra Süleymaniye'deki görevlerine kaldıkları yerden başladılar. İlk iş olarak binadaki hasar onarılacak, çünkü Amerikalı askerlerin duvarlarda açtığı kurşun izleri hala duruyor.

08 Temmuz 2003

Spiker : Haberlerimize sıcak bir gelişmeyle başlıyoruz. Tunceli Valisi Ali Cafer Akyüz'ün içinde bulunduğu konvoyu teröristler saldırı düzenledi. Valiye yönelik yapılan suikast girişiminde açılan ilk ateş sırasında 2 asker şehit oldu 1 asker de yaralandı. Pülümür'deki bir törenden dönerken saldırıya uğrayan Tunceli Valisi suikastten kurtuldu.

Görüntü Üzeri Ses : Bu görüntüler Tunceli Valisi Ali Cafer Akyüz'ün konvoyuna yönelik terörist saldırıda yaşandı. Konvoy Pülümür yolu Zara mevkiinde saat 14:30 sıralarında kurşun yağmuruna tutuldu. Konvoy durdurulup Vali Akyüz güvenli bölgeye alındı. Sarp kayalıklara pusu kuran 10 kişilik terörist grubu kalaşnikof ve suikast silahı ile ateş etmeye devam etti. Bölücü teröristlerin saldırısına güvenlik güçler karşılık verdi. Takviye birlikler gelene kadar çatışma sürdü. Teröristler güvenlik güçlerinin bölgeye ulaşması üzerine kaçmaya başladı. Suikast girişiminde 2 er şehit oldu 1 er de yaralandı. Saldırıdan sonra teröristlerin yakalanması için havadan ve karadan geniş çaplı operasyon başlatıldı.

09 Temmuz 2003

Spiker : İstanbul Büyükşehir Belediyesinin TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi'yle ortaklaşa sürdürdüğü çalışma önemli gelişmelerle sonuçlandı. Bu çalışmalar sonunda Depremi 15-20 sn. önce belirlemenin mümkün olduğu anlaşıldı.

Görüntü Üzeri Ses :TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2 yıldır ortaklaşa sürdürdüğü deprem çalışmaları sonuç vermeye başladı. Marmara Bölgesinde artık depremi önceden tahmin etmek mümkün. İki yıl boyunca doğadaki değişim, deniz suyu sıcaklığı, kuyu suyu sıcaklıkları, yeraltı suları ve gazların faaliyetleriyle, radon gazındaki artışlar büyük bir titizlikle izlendi. Bu verilerle son 5 ayda meydana gelen depremler önceden belirlendi. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ali Müfit Görtuna, Marmara Araştırma Merkezi ile yürütülen bu çalışmanın dünyada ilk örnek olduğunu söyledi. Deprem tahmini olarak belirlenebiliyor. Şimdi sıra depremin kamuoyuna nasıl duyurulacağında.

10 Temmuz 2003

Spiker : İstanbul'da paniğe yol açan fısıltı gazetesi Tekirdağ'ı da karıştırdı. Kentte çıkan iki saat içerisinde büyük deprem olacak söylentisi büyük panik yarattı. Vatandaşların Valilik ve Belediyeyi telefon yağmuruna tutması üzerine iddialar asılsızdır diye anons yapıldı ama bu da halkı evlerine sokmaya yetmedi. Halk geceyi sokaklarda geçirdi.

Görüntü Üzeri Ses : Fısıltı gazetesi dün yine iş başındaydı. Her şey Tekirdağ'da deprem olacak söylentileriyle başladı. Geçtiğimiz hafta 5,3'lük depremle büyük korku yaşayan Tekirdağ halkı paniğe kapıldı. İki saat içerisinde büyük bir deprem olacak, Valilik bazı mahalleleri boşaltıyor şeklindeki söylentiler kulaktan kulağa yayıldı. Bütün kent sokağa döküldü. Söylentiler İstanbul'a kadar ulaştı. Deprem olmasından korkan vatandaşlar kendilerini sokağa attılar. Vatandaşlar Valilik ve Belediyeyi telefon yağmuruna tuttu. Telefonları kilitlenen Belediye söylentiler asılsızdır diye anons yapmak zorunda kaldı. Kimi evlerine döndü ama deprem korkusu yaşayan bazı vatandaşları anonslarda sakinleştiremedi. Gündüz parklarda geçiren vatandaşlar akşam olunca da evlerine girmedi.

11 Temmuz 2003

Spiker : İzmit Atık Su yolsuzluğunu araştırmak üzere kurulan komisyon kendi içinde yolsuzluk tartışmalarına neden oldu. Komisyonun İstanbul'da yaptığı konaklama masraflarının İSKİ tarafından iş yaptırılan mütahitlere ödeltildiği ortaya çıktı. CHP'li milletvekilleri, AKP'li komisyon başkanını suçladı, ve bunun sonunda sert tartışmalar yaşandı.

Görüntü Üzeri Ses : İzmit Atık Su Projesiyle ilgili yolsuzluk iddialarını araştıran ikisi CHP'li ikisi AKP'li dört milletvekili ve bürokratlardan oluşan 13 kişili komisyonun İstanbul'daki otel giderlerini İSKİ'ye iş yapan firmaların ödediği ortaya çıkmıştı. Bu durum tartışma yarattı. Komisyon Başkanı Muzaffer Baştopçu, İSKİ tarafından ağırlandıklarını söyledi. CHP'li İsmail Özay organizasyonun AKP'li komisyon başkanı tarafından yapıldığını söyleyince tartışma alevlendi. CHP komisyonun AKP'li başkanının istifasını istedi.

KAYNAKÇA

Abercrombie, Nicholas. **Television and Society**. Cambridge: Polity Press, 1996.

Akdoğan, Yalçın. **Görsel İktidar**. İstanbul : İnsan Yayınları, 1995.

Alleyne, Mark D. **News Revolution: Political and Economic Decisions About Global Information**. New York: St Martin's Press, 1997.

Aranson, Karla, Sylvie, George. "Real- Time Journalism: Implications For News Writing", **Newspaper Research Journal**, Vol. 17, Issue ¾, Summer/Fall 1996.

Arhan, Faruk, Temel Demirer, Umur Hozatlı, Özgür Orhangazi, Sibel Özbudun. **Medya Eleştirisi ya da Hermes'i Sorgulamak**. Ankara: Öteki Yayınevi, 1998.

Aslan, Kemal. **Haberin Yol Haritası**. İstanbul:Anahtar Kitaplar Yayınevi,2002.

Atabek, N. ve E. Dağtaş. **Kamuoyu ve İletişim**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları , 1998.

Avcı, Nabi. **Enformatik Cehalet** . İstanbul: Kitabevi, 1999.

Aydoğan, Filiz. **Medya ve Serbest Zaman**. İstanbul : Om Yayınevi, 2000.

Barbier, F. ve C.B. Lavenir. **Medya Tarihi**. İstanbul: Okyanus Yayınları, 2001.

Barker, Chris. **Global Television [Global Televizyon]**. Massachusetts: Blackwell Publishers Inc., 1997.

Baudrillard, Jean. **Tam Ekran**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001.

Benett, W. Lance. **Politik İllüzyon ve Medya**. İstanbul: Nehir Yayınları, 2000.

Benjamin, Walter. **Illuminations**. London: Fontana Collins, 1973.

Berger, John. **Görme Biçimleri**. Çeviren: Yurdanur Salman. Beşinci Basım. İstanbul: Metis Yayınları, 1993.

Bourdieu, Pierre. **Televizyon Üzerine**. İstanbul : Yapı Kredi Yayınları, 1997.

Boyd, Andrew . **Broadcast Journalism: Techniques of Radion and Television News**. Fifth Edition. Oxford: Focal Press, 2001.

Browne, Christopher. **Gazetecinin El Kitabı**. Ankara: Media Cat Kitapları, 2001.

Brubaker, Herb. "Writing The Words We Hear", **Quill**, Vol. 89, Issue1, Jan/ Feb 2001.

Burton, G. **Görünenden Fazlası: Medya Analizlerine Giriş**. İstanbul: Alan Yayıncılık, 1995.

Cankaya, Özden. **Dünden Bugüne Radyo Televizyon**. İstanbul: Beta Basım Dağıtım, 1997.

_____. **Radyo ve Televizyon Haberciliği**. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Basın- Yayın Yüksekokulu Radyo- Televizyon Bölümü Öğrencileri için Hazırlanmış Ders Notu, 1991.

Carter, Cynthia ve Stuart Allan. **If It Bleeds, It Leads: Ethical Questions About Popular Journalism**. Oxford: Focal Pres, 2000.

Cerici, Sedat. **Televizyonun Sosyolojik Boyutu**. İstanbul: Şule Yayınları, 1996.

_____. **İletişim Kurmak İnsan Olmaktır**. İstanbul : Metropol Yayınları, 2002.

_____. **Büyülü Kutu Büyülenmiş Toplum**. İstanbul : Şule Yayınları, 1992.

Chandler, Daniel. "Why Do People Watch Television?[İnsanlar Niçin Televizyon İzler?]" . (WWW dokümanı) URL <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/short/usegrat.html>

Chaney, David. **Yaşam Tarzları**. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 1996.

Chomsky, Noam. **Medya Gerçeği**. İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık, 1999.

Corner, J. ve Sylvia Harvey. **Television Times: A Reader**. New York: Arnold, 1996.

Corner, John. **Television Form and Public Address**. London: Edward Arnold, 1995.

Çaplı, Bülent. **Televizyon ve Siyasal Sistem**. Ankara: İmge Kitabevi, 1995.

_____. **Medya ve Etik**. Ankara : İmge Kitabevi, 2002.

Çölaşan, Emin. **Gazeteci Kimdir? Demokrasi, Özgürlük ve Basın**. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1997.

Denover, Pierre. **Modern Basın**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1963.

Donaton, Scott. " In The Face Of Tragedy, Challenge Is News Relevant To Our Readers". **Advertising Age**, Vol. 72, Issue 38, 2001.

Duran Ragıp. **Burası Dünya Polis Radyosu!**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001.

Dursun, Çiler. **Televizyon Haberlerinde İdeoloji**. Ankara: İmge Kitabevi, 2001.

Erdoğan, İrfan ve Korkmaz Alemdar. **İletişim ve Toplum**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990.

Ergül, Hakan. **Televizyonda Haberin Magazinelleşmesi**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.

Fang, Irving E. **Television News**. New York: Hasting House Publishing, 1972.

Fiske, John ve John Hartley. **Reading Television**. London: Methuen, 1987.

Fiske, John. **İletişim Çalışmalarına Giriş**. Ankara: Bilim Sanat Yayınları, 1996.

_____. **Television Culture**. New York: Routledge, 1997.

Funkhouser, G.R. ve F. Shaw. "How Synthetic Experience Shapes Social Reality". **Journal of Communication**, Spring, 1983.

Galtung, Johan ve M. Ruge. **Structuring and Selecting News**. Londra: Constalbe, 1971.

Geraghty, Christine ve David Lusted. **The Television Studies Book**. New York: Arnold, 1998.

Girgin, Atilla. **Haber Yazma Teknikleri**. Ankara: İnkılap Kitabevi, 1998.

_____. **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i**. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları, 2000.

Gourley, Catherine. "Mastering the Inverted Pyramid", **Writing**, Vol. 25, Issue 4, Jan 2003.

Graber, Doris. "Processing the News: How People Tame The Information Tide" (WWW dokümanı) URL <http://www.aber.ac.uk/media/Modules/TF33120/graber.html>

Güneş, Sadık. **Medya ve Kültür**. İkinci Basım. Ankara: Vadi Yayınları, 2001.

Halloran, James D., Peter Masson, Roger L. Brown ve Dennis McQuail. **Televizyonun Etkileri**. İstanbul: İstanbul Reklam Yayınları, 1992.

Hartley, John. **Understanding News**. Londra- New York Routledge, 1987.

Hayes, Keith. **Lütfen Dikkatinizi Verin; Televizyon İzleyicisini Çekmede Bir Muhabirin Kılavuzu**. İngilizceden çeviren: E. Nezih Orhon. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2001.

Heath, S. ve G. Skirrow. "Television: A World in Action". **Screen**, 18, 1997.

Herbert, John. **Journalism In The Digital Age**. Oxford: Focal Press, 2000.

Hewitt, John. **Air Words; Writing for Broadcast News**. New York: McGraw-Hill, 2002.

Holland, Patricia. **The Television Handbook**. New York: Routledge, 1977.

<http://bianet.org>

<http://proje.bitek-o.org/biteko2002/BBZZIYAD9T/TELEV%C3%9DZYON.doc>

Hyde, Stuart W.. **Understanding Television**. New York: Hastings House Publishers, 1972.

İnal, M. Ayşe. **Haberî Okumak**. İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996.

İnceoğlu, Yasemin. **Medya ve Toplum**. İstanbul: Der Yayınevi, 1998.

İrvan, Süleyman. **Medya Kültür Siyaset**. Ankara: Ark Kitapları, 1997.

Jeanneney, Jean Noel. **Medya Tarihi**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.

Kaplan, Yusuf. **Televizyon**. İstanbul: Ağaç Yayıncılık, 1992.

Kaptan, Ali. **1927'den Günümüze Anılarla Radyo- Televizyon**. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları, 2002.

_____. **Radyo Televizyon Haberciliği ve Metin Yazma Röportaj Teknikleri**. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları, 1999.

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi : Kavramlar, İlkeler, Teknikler**. Yedinci Basım. Ankara: 3A AraştırmaEğitim Danışmanlık Ltd., 1995.

Kellner, Douglas. **Media Culture, Cultural Studies, Identity and Politics Between the Modern and the Postmodern**. New York: Routledge, 1995.

Kılıç, Deniz. "Haber Yapım Sürecinde Editör ve Editöryal Sistem". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi SBE, 2003.

Kılıç, Levend. **Görüntü Estetiği**. İstanbul:İnkılap Kitapevi,2000.

Kinder, Marsha. **Playing With Power In Movies, Television and Video Games [Filmler, Televizyon ve Video Oyunlarında Güçle Oynamak]**. Los Angeles: University of California Press, 1991.

Küçük, Mehmet. **Medya İktidar İdeoloji**. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.

Livinstone, Sonia. **Making Sense of Television**. London: Routledge, 1998.

Lorenz, Alfred Laurence ve John Vivian. **News Reporting and Writing**. Massachusetts: Allyn & Bacon, 1996.

Lull, James, **Medya İletişim Kültür**. Çeviren : Nazife Güngör. Ankara: Vadi Yayınları,2001.

Mastermen, Len. **Teaching About Television**. London: Macmillan Press, 1980.

Matelski, Marilyn J. **TV Haberciliğinde Etik**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2. Basım, 2000.

Matusow, Barbara. **The Evening Stars**. New York: Ballantne Boks,1983.

Mayer, Martin. **Making News**. Boston: Harvard Business School Press,1993.

Mencher, Melvin. **Basic News Writing**. Iowa: Win. C. Brown Publishers, 1989.

Mullan, Bob. **Consuming Television**. Cambridge, MA. : Blackwell Publishers, 1997.

Mutlu, Erol. **Televizyonu Anlamak**. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1991.

Mutman, Mahmut. "Televizyonu Nasıl Sorgulamalı?", **Toplum ve Bilim**, Sayı: 67,1995.

Newcomb, Horace. **Television; The Critical View**. New York: Oxford University Press, 1982.

Nuttall, John. **Ahlak Üzerine Tartışmalar**. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997.

Öngören, Mahmut T. "Türkiye'de TV ile İlgili Çeşitli Tarihler" **AİTİA Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu İletişim Dergisi**, 1982/4.

_____. **Televizyona Açılan Pencere**. Ankara: Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1972.

Özdemir, Sadi. **Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme**. İstanbul: Timaş Yayınları, 1998.

Parsa, Seyide. **Televizyon Haberciliği ve Kuramları**. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 1993.

Pavlik, John V.. **Journalism and New Media**. New York: Columbia University Press, 2001.

Peace, Mark. "The Construction of Reality in Television News [Televizyon Haberlerinde Gerçekliğin İnşaa Edilmesi]" (WWW dokümanı) URL <http://www.aber.ac.uk/media/Modules/TF33120/news.html>

Philo, Greg. **Seeing and Believing; The Influence of Television**. New York: Routledge, 1990.

Postman,Neil. **Televizyon Öldüren Eğlence**. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi, 1994.

Powers, Steve ve Neil Postman. **Televizyon Haberlerini İzlemek**. İstanbul: Kavram Yayınları, 1996.

_____. **How to Watch Television News**. New York: Penguin Books, 1992.

Ramonet, Ignacio. **Medyanın Zorbalığı**. Çeviren:Aykut Derman, İstanbul: Om Yayınevi, 2000.

Rigel, Nurdoğan. **İleti Tasarımında Haber**. İstanbul: Der Yayınları, 2000.

Schlapp, Hermann. **Gazeteciliğe Giriş**. Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayınları,1997.

Schneider, W. ve P.J. Raue. **Gazetecinin El Kitabı**. Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, 2000.

Solmaz, Başak. "Kitle İletişim Araçlarında Kurgulanan Gerçeğin Boyutları Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi SBE, 1996.

Şeker, Mustafa. **Televizyon Haberciliği**. Konya : Sel- Ün Yayınları, 1999.

Talu, Umur. **Dipsiz Medya** . İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.

Tokgöz, Oya. **Temel Gazetecilik**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 4. Baskı, 2000.

Tulgar, Ayçetin. **Haber Tekniği**. Ankara: Ulusal Basımevi, 1970.

Turam, Emir. **Medyanın Siyasi Hayata Etkileri**. İstanbul: Emir Yayıncılık, 1994.

Usluata, Aysel. **İletişim**. (İstanbul: İletişim Yayınları, 1997.

Ward, Hilley H. **Mainstreams of American Media History, A Narrative and Intellectual History**. Massachusetts: Alyn & Bacon, 1997.

Williams, Raymond. **Television: Technology and Cultural Form**. London: Fontana Collins, 1974.

Wilson, Tony. **Watching Television; Hermeneutics, Reception and Popular Culture**. Cambridge: Polity Press, 1995.

Wood, William A. **Electronic Journalism** . New York: Columbia University Press, 1967.

Yaktıl Oğuz, Gürsel. " Televizyon Kaçınılmaz Öğreticimiz", **Kurgu**, Sayı:17 Temmuz 2000.

Yalsızuçanlar, Sadık. **Televizyon ve Kutsal**. İstanbul : Timaş Yayınları, 1997.

Yücel, Sevgi. **Medyatik Medya**. Ankara: Hacettepe Taş Yayınları, 1998.

Yüksel, Erkan ve Halil İ. Gürcan. **Habercinin El Rehberi; Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural ve Teknikleri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2001.

Yüksel, Erkan. **Medyanın Gündem Belirleme Gücü** . Konya: Çizgi Kitabevi, 2001.

Zettl, Herbert. **Television Production Handbook**. California: Wadsworth Publishing, 1984.